

Weeshuis Medemblik

Torenstraat 15 Medemblik

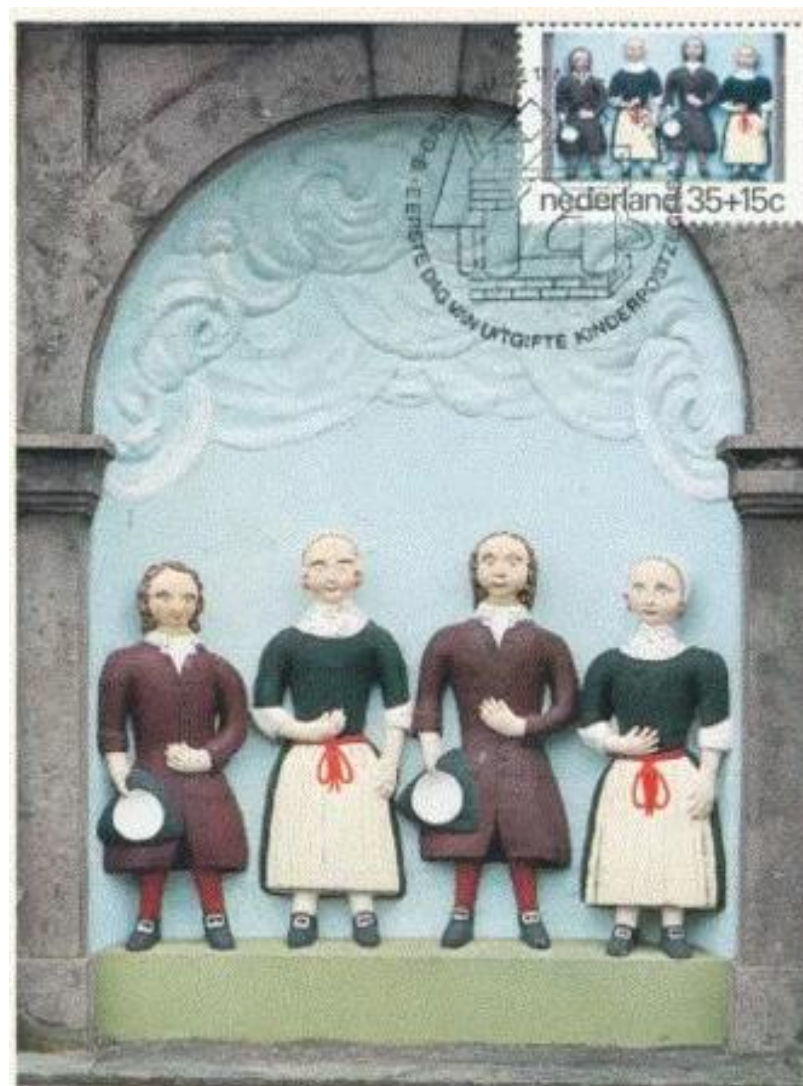
Bouwhistorische verkenning Hogeschool Utrecht Bouwhistorie & Restauratie 2022-2023

student: Eddo Carels docent: Ronald Stenvert datum: 22 januari 2023 editie: DEFINITIEF SBN scriptieprijs

VOORWOORD

Het voor u liggende rapport is onderdeel van mijn afstudeerproject voor de post-HBO opleiding Bouwhistorie en Restauratie aan de Hogeschool Utrecht, afstudeerrichting bouwhistorie, cohort 2021-2023. Deze verkenning met interne en contextuele waardestelling is gemaakt in het kader van praktijkopdracht 1.

Bij deze wil ik mijn dank uitspreken aan de eigenaar; Stichting Hervormd Weeshuis Medemblik (SHWM) en bestuurslid John Leystra voor het beschikbaar stellen van het pand voor onderzoek op locatie en het gebruik van een werkruimte op locatie. Dank ook aan de huurders en gebruikers voor de toegang tot hun ruimten. Peter Swart van het Westfries archief dank ik voor het delen van zijn kennis en onderzoeksgegevens over het Weeshuis en het wegwijs maken in het archief. Karina De Jong van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE) heeft bijgedragen door het beschikbaar stellen van het archief en het digitaliseren van documenten. Docent Ronald Stenvert wil ik bedanken voor zijn kritische vraagstelling, enthousiaste begeleiding en het delen van zijn kennis en contacten. Zijn enthousiasme en feedback waren een grote stimulans. Medestudenten Belle, Frederike, Hylke, Jeroen, Lucas en Merel bedank ik voor het delen van hun kennis en het sparren.

afbeelding 1 Ansichtkaart en kinderpostzegel met afbeelding van de plastiek boven de poort van het Weeshuis uitgegeven in 1975. (<https://www.kinderpostzegels.nl/de-kinderpostzegels-sinds-1924/>, 2022)

INLEIDING

Het perceel met het weeshuisgebouw (Weeshuis), het bijbehorende Poortgebouw en acht woningen aan de Torenstraat in Medemblik is eigendom van de Stichting Hervormd Weeshuis Medemblik. De stichting heeft meerdere panden en gronden in en om Medemblik in bezit die zij verhuurt, verpacht en beheert. In 2021 is in opdracht van de eigenaar een verkennend onderzoek verricht naar mogelijkheden tot herbestemming.¹ Het Weeshuis met bijbehorende gebouwen stond ten tijde van dit onderzoek te koop en is per 1 januari 2023 overgedragen aan een nieuwe eigenaar.

Van het Weeshuis is het westelijk deel van het souterrain, het oostelijk deel van de Bel-etage en de eerste verdieping en het westelijk deel van de zolder in gebruik. De overige ruimten staan leeg (oktober 2022). De Oudheidkundige Vereniging 'Medemblick' (OVM) heeft de verdieping en zolder van het Poortgebouw en het aangrenzende gebouw Torenstraat 15 in gebruik.

OPZET VAN HET ONDERZOEK

Deze bouwhistorische verkenning omvat het Weeshuis Torenstraat 15B-15D en het Poortgebouw Torenstraat 15A, beide rijksmonumenten.²

Het rijksmonumentale toegangshek aan de Bagijnhof, daterend uit de jaren 30 van de twintigste eeuw,³ de tuin en het gebouw van de Oudheidkundige Vereniging 'Medemblick' (OVM), Torenstraat 15,

maken geen deel uit van dit onderzoek. De woningen uit de jaren '50 van de twintigste eeuw aan de Torenstraat 5 tot en met 13, in eigendom van de SHWM, zijn ook buiten beschouwing gelaten. (afb. 4)

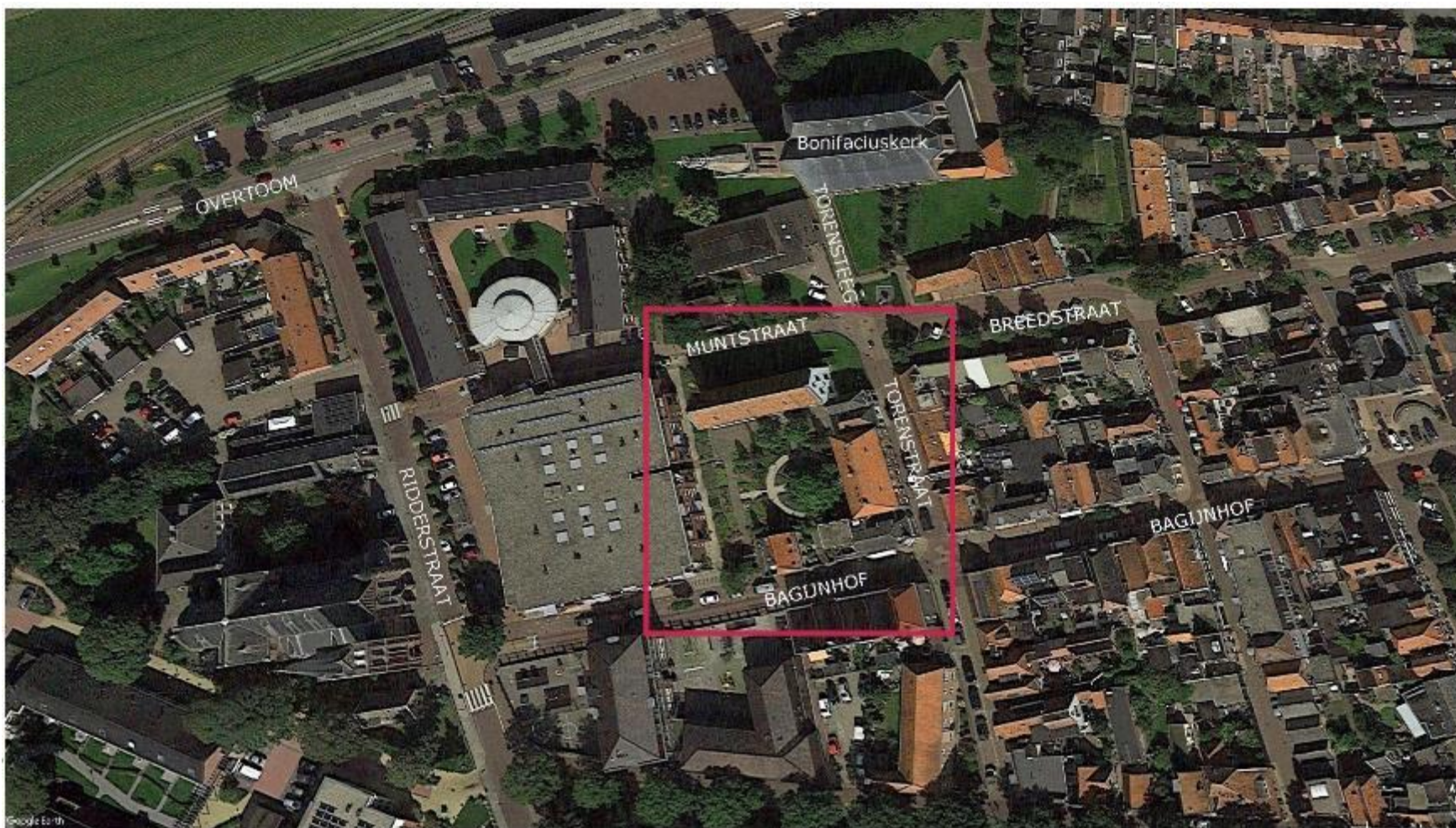
Het onderzoek is uitgevoerd overeenkomstig de *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek 2009* opgesteld door de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE), De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Stichting Bouwhistorie Nederland (SBN). Op 27 juli, 19 september, 14 en 18 oktober, 17 november en 6 december 2022 is het Weeshuis bezocht. Op 20 september en 17 november is tevens het Poortgebouw bezocht. Beide gebouwen zijn gefotografeerd en er zijn schetsen gemaakt. Er heeft geen destructief onderzoek plaatsgevonden. Aanvullend heeft er archief- en literatuuronderzoek plaatsgevonden en zijn diverse bouwdoSSIERS geraadpleegd.

De bouwhistorische verkenning dient als basis voor een verdiepend onderzoek en verbredend cultuurhistorisch onderzoek in het kader van praktijkopdrachten 2 en 3 van het afstudeeronderzoek. In het hoofdstuk Advies wordt hier nader op ingegaan.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd in 2021 door TPAHG architecten Hoorn.

² Zie de redengevende beschrijving van rijksmonument nummer 28309 in de bijlage.

³ Zie de redengevende beschrijving van rijksmonument nummer 502403 in de bijlage.

afbeelding 2 Luchtopname van het Weeshuis en directe omgeving 2022. In het rode kader het hoofdgebouw ten zuiden van de Muntstraat. Het Poortgebouw en woningen aan de Torenstraat en de toegangspoort aan de Begijnhof. Noord is boven. (Google Earth, 2022)

afbeelding 3 Luchtopname van Medemblik binnen de voormalige vesting 2022. In het rode kader het Weeshuis en directe omgeving. Noord is boven. (Google Earth, 2022)

INHOUD

Voorwoord	2
Inleiding	3
Opzet van het Onderzoek	3
Algemene objectgegevens	8
Samenvattingen	10
Samenvatting bouw- en gebruiksgeschiedenis	10
Samenvatting waardestelling	11
Samenvatting vervolg- en aanvullendonderzoek	11
Bouw- en gebruiksgeschiedenis / bouwfasering	12
Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis	12
Weeshuisgebouw Torenstraat en Kapel	17
Bouw- en gebruiksgeschiedenis	24
Bouwfaseringstekeningen	25
Fase 0 van Kloostergebouw tot weeshuis	29
Fase 1 Bouw van de Poort (Poortgebouw) 1613	33
Fase 2 Aanbouw westzijde 1647	34
Fase 3 Entree en Regentenkamer 1762	39
Fase 4 Gevel Poortgebouw 1785	41
Fase 5 Klokgevel Poortgebouw Verkleinen Regentenkamer en Pleisteren gevels 1832-1916	42
Fase 6 Verbouw tot Bejaardenhuis verplaatsen Regentenkamer 1919-1925	46
Fase 7 Uitbreiding met westvleugel en verbouwingen Huize Levensavond 1930-1969	57
Fase 8 Sloop van de westvleugel, Verbouw Weeshuis en Restauratie Regentenkamer 1975-1980	62

Fase 9 Restauratie Weeshuis, Regentenkamer en Poortgebouw 1980-2022	68
	68
Bouwhistorische beschrijving	75
Inleiding	75
Stedenbouwkundige situatie en context	75
Exterieur Weeshuis en Poortgebouw	79
Bouwmassa	79
Gevels en dak Weeshuis en Poortgebouw	80
Constructie Weeshuis	110
Draagconstructie vloeren	111
Kapconstructie	115
Interieur Weeshuis	130
Kelder en Souterrain Weeshuis	131
Bel-etage Weeshuis	135
Verdieping Weeshuis	138
Constructie en Interieur Poortgebouw	143
Begane Grond, Verdieping en Zolder Poortgebouw	143
Waardestelling	145
Interne waardestelling	145
Waardestellingstekeningen	146
Bouwmassa Gevels en plattegronden Weeshuis	151
Noordgevel en dak	151
Oostgevel	151
Zuidgevel en dak	151
Westgevel	152

Souterrain en Kelder Weeshuis	153
Bel-etage	153
Verdieping	153
Zolder	154
Kapconstructie Weeshuis	154
Bouwmassa Gevels en plattegronden Poortgebouw	155
Noordgevel en dak	155
Oostgevel	155
Zuidgevel.....	155
Westgevel.....	155
Draagconstructie.....	155
Kapconstructie.....	155
Contextuele waardestelling	156
Algemene historische waarden.....	156
Stedenbouwkundige en ensemblewaarden	156
Bouwhistorische waarden.....	156
Gebruikshistorische waarden	156
Advies.....	157
nader onderzoek.....	157
Bronvermelding.....	158
Archieven	158
Literatuur	158
Websites	159
Bijlagen afbeeldingen.....	160
Colofon	164

ALGEMENE OBJECTGEGEVENS

Onderzoekspand: voormalig Hervormd Weeshuis en Poortgebouw

Adres: Torenstraat 15 en 15A-15D, 1671 CN Medemblik

Kadastraal: gemeente Medemblik sectie A, nummer 3998

Provincie: Noord-Holland

Gemeente: Medemblik

Monumentenstatus: Rijksmonument nummer 28390

Inschrijving register: 23 november 1965

Redengevende omschrijving: "Huize 'Levensavond'. Oorspronkelijk Gereformeerd Weeshuis. Hoofdvlugel laat-middeleeuws door een zadeldak gedekt; inwendig balken met gesneden sleutelstukken op de verdieping en zolder. In de regentenkamer goudleer uit 1762. Ingangspartij met gesneden rococodeuren en bovenlicht, met lantaren; pompis. Twee gevelstenen in hoofd- en zijgevel. Poortgebouw aan de Torenstraat met groot reliëf voorstellende Weeskinderen, 1785; achtergevel met top." ⁴

Beschermd stads- of dorpsgezicht: Medemblik- Kerksituatie

Eigenaar: Stichting Hervormd Weeshuis Medemblik (SHWM)

Bouwjaar: bouwtijd (fase 0) vóór MDLXXV

Oorspronkelijke functie: klooster en toegangspoort

Huidige functie: kantoor-, praktijk-, expositieruimte en opslag

afbeelding 4 Kadastrale kaart met perceel en eigendom van Stichting Hervormd Weeshuis Medemblik 2022. (Kadaster, 2022)

⁴ (Rijksmonumentenregister, 2022)

afbeelding 5 Luchtopname van het noordelijk stadsdeel van Medemblik 2022. In het rode kader het Weeshuis. Noord is boven. (Google Earth, 2022)

SAMENVATTINGEN

SAMENVATTING BOUW- EN GEBRUIKSGESCHIEDENIS

In de geschiedenis van het Weeshuisgebouw zijn globaal vier perioden te onderscheiden gerelateerd aan de gebruikers. Bij de overgang wisselt het gebouw van gebruiker. Vanaf de ingebruikname als weeshuis eind zestiende eeuw tot de recente verkoop zijn de gebouwen echter in eigendom van de Stichting Hervormd Weeshuis Medemblik of haar rechtsvoorgangers gebleven.

De bouwgeschiedenis is onderverdeeld in tien bouwfases waarin, in verband met gebruikseisen, ingrijpende verbouwingen plaatsvonden. Behalve de nu nog zichtbare bouwsporen is uit archiefdocumenten ook een deel van de bouwgeschiedenis te herleiden. De hoofdvorm en draagconstructie uit de bouwtijd (fase 0) is nog steeds herkenbaar. Het souterrain en het opgaande werk dateren uit de late middeleeuwen, mogelijk in verschillende fasen. De kapconstructie is oorspronkelijk en in zijn geheel in de late middeleeuwen opgericht. De oudste balklagen dateren uit het eind zestiende en begin zeventiende eeuw.

Het oorspronkelijke gebouw is in de late middeleeuwen, omstreeks 1560, opgericht door een zustergemeenschap; het grote- of Mariaconvent. In deze eerste periode waren er waarschijnlijk verschillende functies in gevestigd zoals wonen, werken, zorg, religieuze activiteiten en opslag.

De tweede periode begint bij de reformatie, in Medemblik rond 1572. Kerkelijke eigendommen kwamen in bezit van de staat en gebouwen en erven kregen nieuwe functies, eigenaren en gebruikers. In deze periode kreeg het gebouw een woonfunctie

voor de wezen van de stad, hun begeleiders en de bestuurders. De Regentenkamer, voorzien van goudleer behang, en de representatieve entree in Rococo-stijl werden in 1762 gerealiseerd. In 1785 kreeg de voorgevel van het Poortgebouw zijn huidige verschijningsvorm. In 1861 vond de verkleining van de Regentenkamer plaats. Na het vertrek van de laatste wezen in 1915 stond het gebouw enige jaren leeg.

In 1921 werden plannen gemaakt voor de verbouw tot bejaardenhuis; de derde gebruikperiode. Het weeshuisgebouw en de aanbouwen uit 1647 transformeerden in 1924 tot 'Huize Levensavond'. In 1930 volgde de sloop van het oudste deel uit 1647 en werd op die plaats een aanzienlijke uitbreiding gerealiseerd. De Regentenkamer werd in aangepaste vorm in 1924 verplaatst naar de huidige locatie op de verdieping. In 1925 werd het Goudleer in de Regentenkamer gerestaureerd. Het complex werd vanaf 1925 tot 1975 bewoond door bejaarden. In 1941 werd het Poortgebouw gerestaureerd.

De vierde periode ving aan na een aantal jaar leegstand waarna in 1975 de uitbreiding van het bejaardenhuis uit 1930 werd gesloopt en met name de westvleugel van het weeshuisgebouw ingrijpend werd verbouwd. Vanaf 1979 vestigden zich een aantal dienstverlenende bedrijven in het pand. De Regentenkamer werd in 1980 voor de tweede maal gerestaureerd en bleef ook in deze periode in gebruik als vergaderkamer van het bestuur van SHWM. In 2010 is de laatste restauratie van de gevels en het dak en de derde restauratie van het goudleer in de regentenkamer afgerond.

Vanaf 2023 breekt een vijfde periode aan met een, voor het eerst in circa 450 jaar, nieuwe eigenaar en zal na de herontwikkeling het gebruik mogelijk weer wijzigen.

SAMENVATTING WAARDESTELLING

Het Weeshuis is van algemene historische waarde als enig overgebleven onderdeel van een kloostercomplex daterend uit de late middeleeuwen in Medemblik. Het is van belang vanwege de transitie van kloostercomplex naar huisvesting van wezen na de onteigening van kerkelijke bezittingen in de reformatie. Stedenbouwkundig is de afwijkende ligging en relatief forse en gesloten bouwmassa van het Weeshuis in samenhang met het Poortgebouw vanwege de ruimtelijke begrenzing van de binnenhof en de relatie met de Torenstraat van waarde. Het ensemble van Weeshuis en Poortgebouw is van waarde voor het verhaal van de gebruikperiode als Weeshuis.

De bouwhistorische waarde van het Weeshuis is gelegen in de laatmiddeleeuwse draagconstructie bestaande uit fundering, souterrain, bel-etage en verdieping opgetrokken uit dragend metselwerk en de eikenhouten kapconstructie bestaande uit eikenhouten gestapelde jukken. De entreepartij in rococostijl en de regentenkamer, beide daterend uit de achttiende eeuw, zijn van hoge bouwhistorische en gebruikshistorische waarde. De Bouwhistorische waarde van het Poortgebouw is gelegen in de zeventiende-eeuwse bouwmassa en achttiende-eeuwse classicistische gevel.

De aanwezige bouwsporen in Weeshuis en Poortgebouw, daterend uit de bouwtijd en de periode als Weeshuis en bejaardenhuis, zijn van belang voor de bouwhistorie en het verhaal van de gebruikshistorie.

SAMENVATTING VERVOLG- EN AANVULLENDONDERZOEK

De bouwhistorische verkenning is gebaseerd op onderzoek van de gebouwen, archiefmateriaal (primaire bron) en literatuur (secundaire bron). Uit de secundaire bronnen zoals opnametekeningen en foto's gemaakt voorafgaand aan de verbouwing in 1978, foto's van gevelrestauraties en de restauratie van het goudleerbehang komen vragen naar boven. Antwoorden op deze vragen kunnen meer inzicht geven in de monumentale waarden en van nut zijn bij keuzes bij de herontwikkeling.

Het is van belang om kennis te nemen van dit onderzoek en de interne waardestelling voorafgaand aan ontmanteling. Nadat de gebouwen leeg zijn opgeleverd en tijdens de ontmanteling is het mogelijk om aanwezige bouwsporen in het gebouw te documenteren en te interpreteren met als doel een completer beeld van het kloostercomplex en de latere gebruiksfasen.

De aanbeveling is om vervolg- en aanvullend onderzoek in het Weeshuis te doen naar de draagconstructie, datering van de onderdelen van de kapconstructie doormiddel van dendrochronologie, datering en herkomst van het goudleerbehang, de kleuren van het schilderwerk van de entreepartij en bouwsporen in de gevelwanden op elke bouwlaag van het oostelijk en westelijk deel. Op basis van de bouwsporen kan een reconstructietekening gemaakt worden van vensteropeningen in de gevels, de oorspronkelijke kapconstructie en de bouwmassa.

STEDENBOUWKUNDIGE ONTSTAANSGESCHIEDENIS

De geschreven geschiedenis van de stad tot 1610 kennen we onder andere uit een tweetal kronieken. De eerste is geschreven door C.J. Opperdoes rond 1670 en de tweede door Dirk Burger van Schoorel (1649/1650-1717, uitgegeven in 1710.⁵

Handelsplaats Medemblik, de oudste stad van West-Friesland is rond 700 ontstaan op een uitloper van een zanderige kreekrug⁶ in een uitgestrekt veengebied. Door het veen stroomden 'leken', de lokale naam voor veenstromen; de Kromme leek, Oosterleek en Middenleek. Aan de laatste dankt Medemblik zijn naam.⁷ Waarschijnlijk is de Oude Haven een overblijfsel van deze veenstroom. Bij opgravingen ten zuiden van de Oude Haven zijn bewoningssporen uit de 8^e en 9^e eeuw aangetroffen.⁸

Rond 1100 is ten noorden van de Weeshuislocatie de tufstenen Bonifaciuskerk gebouwd.⁹ De locatie van het Weeshuis is gelegen in de oudste kern van de stad Medemblik rondom de Oude Haven en de Nieuwstraat.

In 1288 liet Graaf Floris V het Huis te Medemblik bouwen, nu bekend als kasteel Radboud, waarmee Medemblik het belangrijkste militaire en administratieve centrum in West-Friesland werd. In 1289 kende Floris V aan Medemblik stadsrechten toe.¹⁰ Hij gebruikte de stad ook als muntplaats.

In de eerste helft van de veertiende eeuw had Medemblik in vergelijking met Enkhuizen en Hoorn een aanzienlijke omvang.¹¹ Aan het eind van de eeuw was de stad echter voorbij gestreefd door Hoorn en Enkhuizen.¹² Eind vijftiende eeuw was Medemblik naar inwonertal gemeten inmiddels de kleinste van de drie genoemde steden gemeten naar het aantal huizen en de economische activiteit.¹³ Slechte economische omstandigheden oorlog en voedseltekorten veroorzaken slechte levensomstandigheden en sterfte. Grote kosten voor dijkonderhoud, natte jaren met slecht weer, hoge grafelijke belastingen en weideland dat door stormvloed verloren ging zouden hiervan de oorzaak zijn.

In de zestiende eeuw vond in Holland grote economische groei plaats zo ook in Medemblik dat een aantal grote stadsvergrotingen realiseerde. De stad liep echter ook grote schade op door stadsbranden in 1517 en 1555. In de stad vestigden zich twee vrouwenkloosters; het Grote- en Kleine convent genoemd volgens bronnen.¹⁴

Op de kaart van Van Deventer uit 1560 is te zien dat bebouwing zich concentreerde aan beide zijden van de Oude Haven en de Nieuwstraat. De stad is nog niet van wallen of muren voorzien maar

5 (Schricks, 2016, p. 11)

6 Een Kreekrug is een zandpakket dat is neergeslagen op de bodem van afwateringssloten door het veengebied van westfriesland. Door inklinking van het omliggende veengebied als gevolg van ontwatering vormt de kreekrug in de loop van de tijd een rug in het landschap. Hierop ontstonden vanwege de hoge en droge ligging nederzettingen. (Kreekrug, 2023)

7 Burger van Schoorel geeft in zijn kroniek een geloofwaardige verklaring voor de naam Medemblik. De plaats zou zijn genoemd naar een water met de naam Medemelacha en aanvankelijk Medemleek (Middenleek) hebben geheten. (Schricks, 2016, p. 12)

8 (Schricks, 2016, pp. 14-15)

9 (Schricks, 2016, p. 16)

10 (Schricks, 2016) pag. 17

11 Een akte uit 1339 waarin het leveren van mankracht voor dijkonderhoud per stad afhankelijk was van het aantal huishoudens vermeld voor Medemblik 225 mannen, Enkhuizen 160 en Hoorn 70. (Schricks, 2016) pag. 19

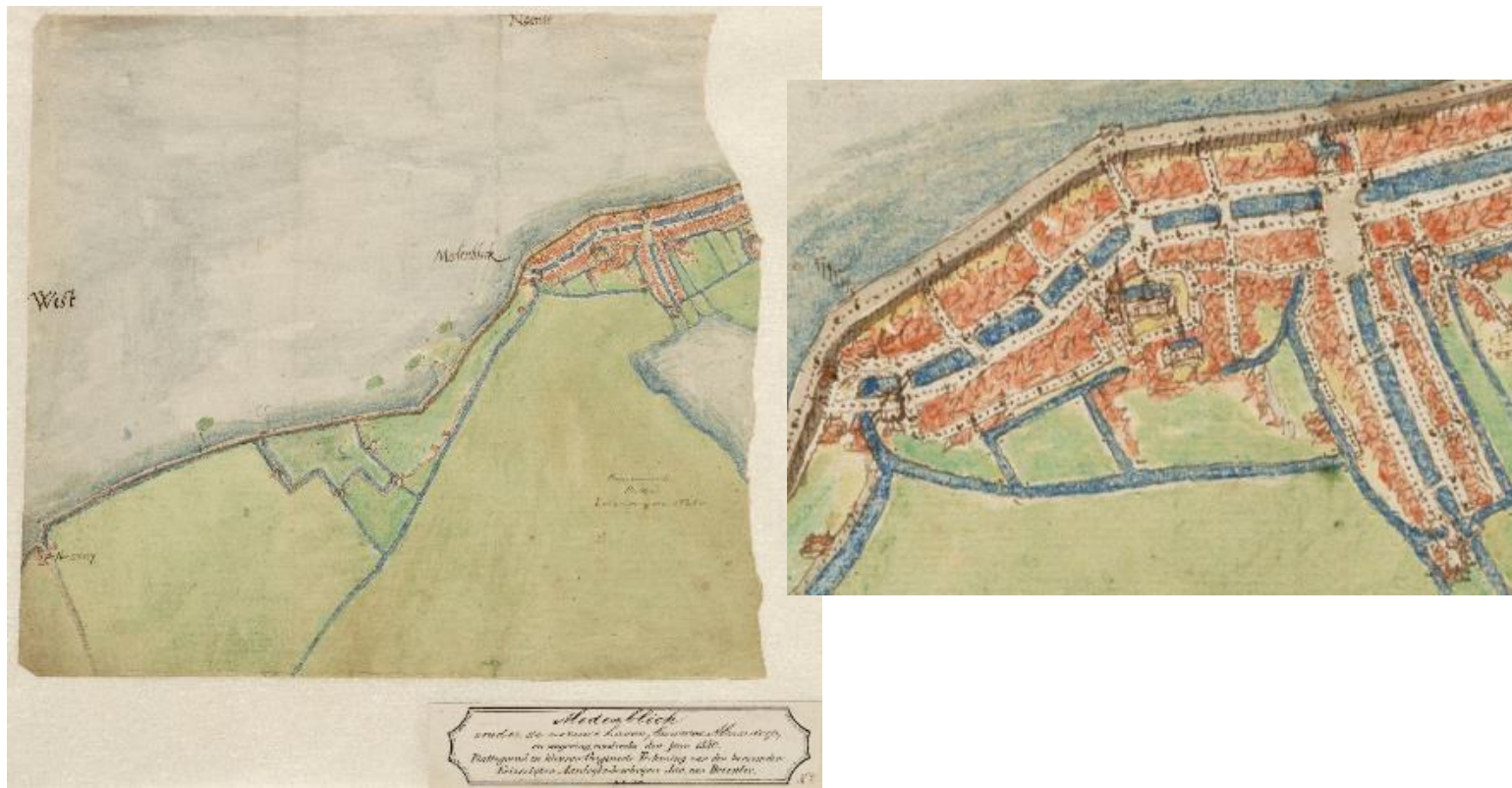
12 In de Friese oorlog leverde elke stad een percentage van de mannelijke bevolking voor de strijd. Hieruit kan een relatie gelegd worden met het inwonertal. Voor Medemblik resulteert dat in circa 1333 personen, Enkhuizen 2000 en Hoorn 4000. (Schricks, 2016) pag. 18

13 Draagkrachtmetingen door de staten van Holland gemeten naar het aantal huizen in 1494 en 1514 laten zien dat in Medemblik circa 334, Hoorn circa 1300 en in Enkhuizen circa 635 huizen stonden.

14 (Schricks, 2016) pag. 20

werd omringd door water en had slechts twee toegangswegen; de dijk aan de oostkant en de dijk aan de westkant.

Aan de noordzijde werd de stad begrensd door de Omringdijk langs de Zuiderzee en aan de zuidwest zijde door een waterloop; het huidige Achterom. (afb. 9) Waterlopen in noord-zuid richting vormden de verbinding met het ommeland en via de Oude haven met de Zuiderzee.

afbeelding 6 kaart van de stad Medemblick door Jacob van Deventer uit circa 1560. (Noord-Hollands archief, 2022)

afbeelding 7 kaart van het beleg van Medemblik auteur onbekend 1588. Noord is links. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

De aanleg van fortificaties en omwalling aan de landzijde vond plaats in de jaren 1573-1575 in opdracht van Diederik Sonoy toen gouverneur van het Noorderkwartier. De Alkmaarse landmeter en vestingbouwkundige Andraen Antonisz maakte tekeningen voor de wallen. De in 1586 opgerichte West-Friese munt werd bij toerbeurt in Hoorn, Enkhuizen en Medemblik geslagen. In Medemblik vanaf 1609 in het, aan de Muntstraat ten noorden van het Weeshuis gelegen, Muntgebouw.¹⁵

Ten oosten van de Nieuwstraat werd de Oosterhaven in 1589 voltooid en verbonden met de Zuiderzee. Medemblik participeerde in die tijd in de internationale overzeese handel onder andere met Guinea.¹⁶ In de Oude Haven ten noorden van de Bonifaciuskerk

¹⁵ (Loosjes, 1916) pag. 341

¹⁶ (Schricks, 2016) pag. 21-22

afbeelding 8 Kaart van Medemblik door Utenwael 1599. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

werd in 1592 een sluis met Overtoom gemaakt. Op het bastion werden de Wester- en Zuidermeelmolen geplaatst.¹⁷

Op de kaart uit 1588 is een groot open gebied 'Bagijnehoff' westelijk van de Nieuwstraat en ten zuiden van de Bonifaciuskerk verspreid liggende bebouwing waaronder 't Weeshuys' te zien. Na de voltooiing van de haven werden percelen uitgegeven, straten aangelegd en delen van de stad, waaronder de oude kloosterterreinen, heringericht. In de omgeving van het Weeshuis werden sloten en straten aangelegd en percelen verkavelt en bebouwd. Op de kaart van Utenwael van de situatie in 1599 zijn de ontwikkelingen goed te zien. Bij het verloop van straten en uitgifte van kavels zal de bestaande bebouwing en erven in acht genomen

¹⁷ (Schricks, 2016) pag. 23

zijn. Tussen de oost-west lopende Weesegracht en Achterom is ten westen van het Weeshuis een nieuwe gracht gegraven en ten oosten van het weeshuis de huidige Torenstraat aangelegd.

afbeelding 9 Fragment van de kaart van Utenwael 1599. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

In 1631 volgt de aanleg van de Pekelharinghaven en de Westerhaven waarbij gebruik gemaakt werd van de al aanwezige stadsgrachten aan de zuidkant. Rondom de havens werd een omwalling met twee bastions aangelegd die op het kasteel aan de oostkant van de stad aansloot. De stad was toegankelijk via vier poorten. De stad telde 818 huizen wat een klein aantal was in vergelijking met Enkhuizen dat 3615 en Hoorn dat 2556 huizen telde binnen de stad. Medemblik was de meest noordelijke stad in Holand en in de Staten van Holland maar had geen zitting in de VOC maar participeerde wel in de West Indische Compagnie. In de stad waren verschillende industrieën en ambachten gevestigd zoals; brouwerijen, smederijen, scheepswerven, zoutpannen en lijnbanen die ook zijn afgebeeld op de kaart van Blaeu uit 1649.

In en vlak buiten de stad verrezen tot 1622 totaal vier houtzaagmolens. Ter vergelijking: in Enkhuizen stonden er twee. De handel in hout uit het Oostzeegebied speelde in Medemblik een grote rol en de nieuwe havens boden tevens plek aan de Oostzeevaarders.

Op de stadsplattegrond uit 1673 gebaseerd op de kaart van Blaeu, zijn ten zuiden van de Westerhaven diverse scheepswerven ingetekend.

afbeelding 10 Kaart van Medemblik M. Boxhorn uitgegeven door Hendricus Hondius 1632. (Noord-Hollands archief, 2022)

WEESHUIS POORTGEBOUW EN KAPEL

In deze paragraaf wordt de ligging van Weeshuis en Poortgebouw in relatie tot de kapel geanalyseerd aan de hand van historisch kaartmateriaal en een achttiende eeuwse gravure. De vraagstelling is of daaruit kan worden geconcludeerd dat er een kapel behorend bij het Mariaconvent, ten oosten van het latere Weeshuis heeft gestaan.

Als we het kaartbeeld in de periode 1545 tot en met de kadastrale minuut uit 1832 met elkaar vergelijken is het Weeshuis consistent afgebeeld als een vrijstaande bouwmassa op een rechthoekig oost-west georiënteerd grondvlak, afgedekt met een zadeldak en vanaf 1599 terugliggend ten opzichte van de oostelijke rooilijn. Een meerzijdige koorsluiting ontbreekt aan die zijde. Dit is ook de huidige situatie. Op de tegenoverliggende hoek van de Torenstraat toont het kaartbeeld ook zeer consistent een L-vormig bouwvolume dat ook op de gravure uit 1726 gedetailleerd is weergegeven.

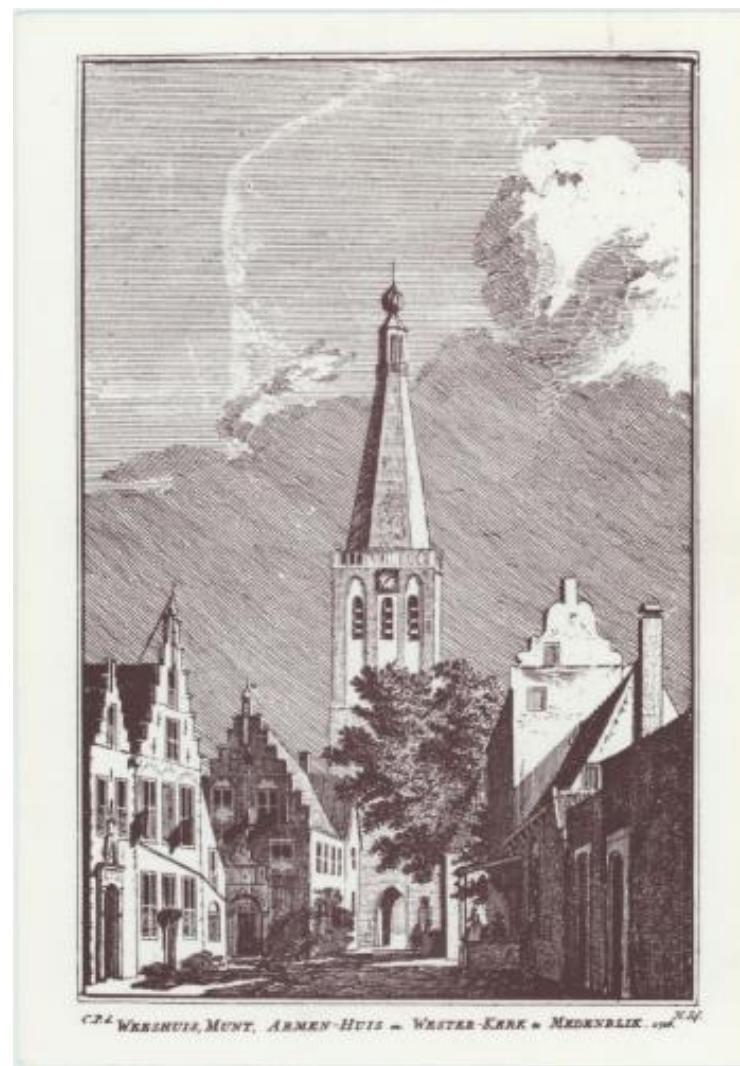
Op de kaart uit 1588 is het Weeshuis duidelijk herkenbaar als relatief hoog en lang gebouw met zadeldak. De overige bebouwing bestaat overwegend uit dwarshuizen. Ook op de meer gedetailleerde kaarten met bouwmassa's uit 1599 en 1646 zijn de kappen overwegend haaks op straten en grachten georiënteerd. Opvallend op de kaarten en nog zichtbaar in de huidige toestand, is de nokrichting van het Weeshuis evenwijdig aan de waterloop aan de noordzijde en de situering ten opzichte van de rooilijn van de Torenstraat. De nokrichting met een kopgevel op het oosten zou mogelijk verklaard kunnen worden vanuit de plattegrond en het gebruik. Een gebedsruimte, kerk of kapel, behorend bij het klooster, ontvangt door ramen in de oostgevel licht van de opkomende zon op het koor. Een meerzijdige koorsluiting ontbreekt echter aan die zijde. Op kaarten uit 1599, 1646 en 1743 zien we op de hoeken van de, meestal rechthoekige, bouwblokken bebouwing of een, min of meer haaks omgezette, houten of stenen

afbeelding 7 Stadsplattegrond van het beleg van Medemblik door anonieme tekenaar uit 1588. Fragment met omgeving van het Weeshuis. Noord is links. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

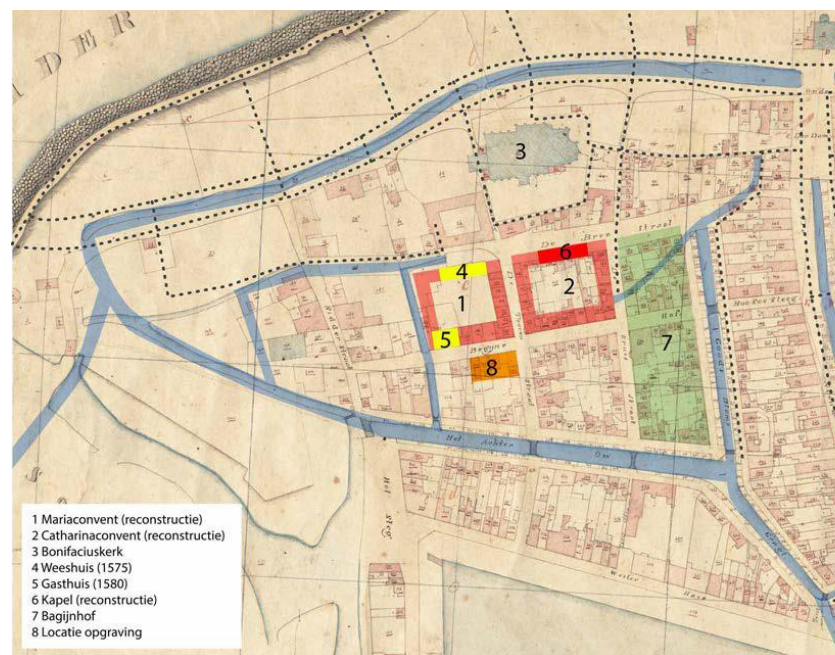
erfscheiding al dan niet met poort of doorgang naar een erf. Het onbebouwde kavel op de hoek Muntstraat-Torenstraat en de terugliggende oostgevel van het Weeshuis is hierop een uitzondering. (afb. 18-21) Op de kadastrale kaart uit 1832 is de onbebouwde grond ten oosten en noorden van het Weeshuis aangeduid als behorend tot het eigendom van het Weeshuis. (afb. 17) Vensters in de kopgevel van het Weeshuis zijn mogelijk de reden voor de onbebouwde hoekkavel maar kunnen ook zijn aangebracht na het verwijnen van een aanbouw of kapel.

Op een gravure naar een tekening van Cornelis Pronk (1691-1759) uit 1726 is volgens het onderschrift het Weeshuis, het Poortgebouw en omgeving afgebeeld. We zien de oostgevels. Beide trapgevels staan in één lijn en zijn voorzien van vensters en een toegang. De toegangen suggereren afzonderlijke gebouwen of functies hetgeen niet rijmt met de functie van het, in 1613 opgerichte, Poortgebouw met afsluitbare toegang tot het aan de binnenplaats gelegen Weeshuis. Links van de Bonifaciustoren is de zuidgevel van het Muntgebouw, tevens voorzien van een trapgevel in zeventiende eeuwse renaissancestijl, afgebeeld. Op alle kaarten en in de huidige situatie staan Weeshuis en het huidige Poortgebouw niet in één lijn. Er vanuit gaande dat de positie van het Weeshuis overeenkomt met de kaarten is de conclusie dat het huidige Poortgebouw op een andere, meer naar het westen gelegen, positie is afgebeeld. In lijn met de huidige oostgevel van het Weeshuis. Door de gekozen uitsnede van de tekening is de bebouwing links ervan niet weergegeven zodat we de rooilijn niet kunnen verifiëren. Uitgaande van de positie van het Muntgebouw, dat dateerd uit de zeventiende eeuw, op de kadastrale kaart van 1832 is, vanuit het standpunt van de gravure, nooit de afgebeelde onderdoorgang van de toren van de Bonifaciuskkerk zichtbaar. Waarschijnlijk is dat omwille van de compositie mogelijk wel de aanwezige gebouwen juist zijn weergegeven maar niet hun positie ten opzichte van elkaar.

afbeelding 12 Gravure Torenstraat gezien naar het noorden naar een tekening van C. Pronk (1691-1759) 1726. Van links naar rechts: het Poortgebouw en Weeshuis met trapgevel, De Munt, Armenhuis, Westerkerk (Bonifaciuskkerk) en westelijke straatwand van de Torenstraat. (WfA, 2022)

Op basis van de analyse van de gravure en het kaartmateriaal volgt dat er geen bebouwing aan de oostzijde van het huidige Weeshuis is geweest waarin mogelijk een kapel was gevestigd. Een bewijs voor de aanwezigheid van een kapel op een andere locatie zien we wel op de kaart van Van Deventer uit 1545, op de kaart uit 1560 aangeduid met 'Sorores' (zusters). De kapel met dakruiter en koorsluiting aan de oostzijde is ten zuiden van de Bonifaciuskerk weergegeven. Het gebouw dat bij de laatste stadsbrand in 1555 zeer waarschijnlijk verloren ging maar tijdens het bezoek van kaartenmakers nog aanwezig was, staat om die reden wel op de kaart van Van Deventer uit 1560. Op kaarten uit 1588 en later is die bebouwing verdwenen. Bovenstaande onderschrijft de conclusie uit het onderzoek door Archeologie West Friesland uit 2016¹⁸ over de ligging van een kapel en gebruik door mogelijk beide in Medemblik gevestigde conventen; het Catharijne- en het Mariaconvent.¹⁹

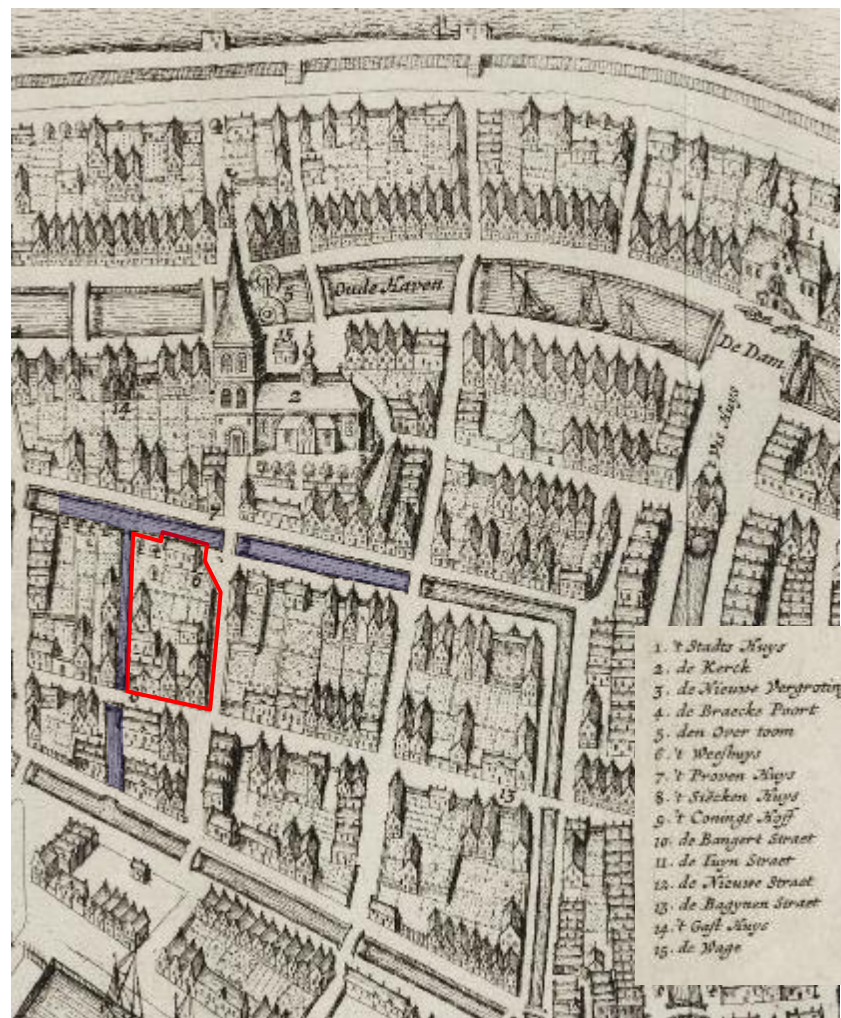
afbeelding 13 Reconstructie van de situatie omstreeks 1550 geprojecteerd op de oudste kadastrale kaart uit 1832. In blauw water en in stippellijnen de straten, zoals staan weergegeven op de kaart van Van Deventer uit ca. 1560. In oranje de locatie van het archeologisch onderzoek uit 2016. 1 is het Mariaconvent, 4 het Weeshuis 1575, 5 het gasthuis 1580 en 6 degemeenschappelijke kapel van het Catharijne- en Mariaconvent . Op de kaart is een hypothese van de ligging van de kloosters en de kapel weergegeven. De kaart is noord gericht. (Schrickx, 2016)

¹⁸ (Schrickx, 2016)

¹⁹ De geschiedenis van de beide conventen wordt in het hoofdstuk bouwfasering nader uitgewerkt.

afbeelding 14 Fragment van de stadkaart van Medemblik door Utenwael 1599. In de rode contour het bouwblok met het Weeshuis aan de noordzijde. Aan de oostzijde, muur met toegang vanuit de Torenstraat. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

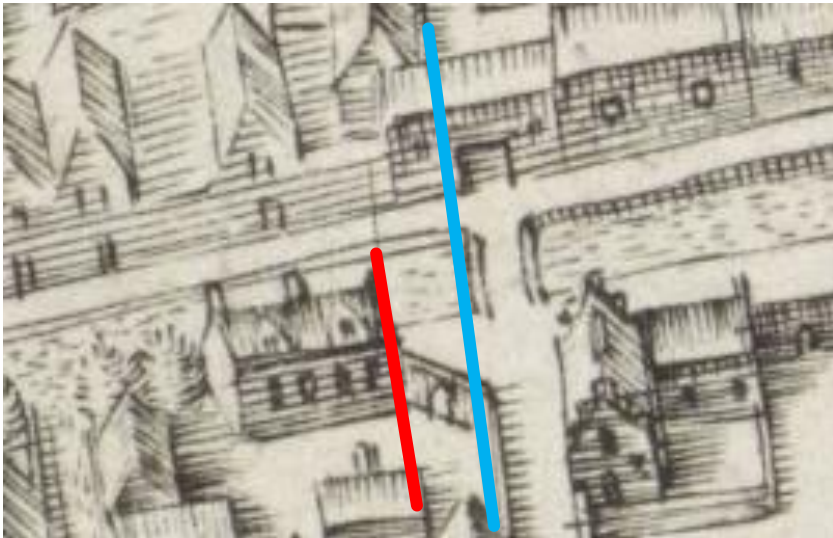
afbeelding 15 Fragment van de stadkaart van Medemblik door J. Schagen 1646 uitgegeven door J. Blaeu 1649. In de rode contour het bouwblok met het Weeshuis aan de noordzijde (nr 6). Aan de oostzijde, muur met toegang vanuit de Torenstraat. In de legenda wordt 't Proven Huys met nummer 7 aangeduid en 't Sieckenhuys' (gasthuis met nummer 8). (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

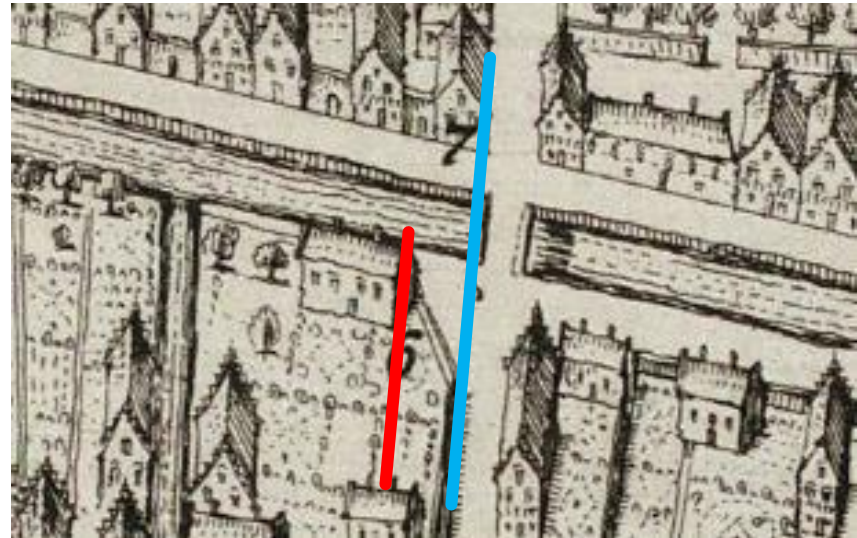
afbeelding 16 Fragment van de stadskaart van Medemblik door I. Tirion uit 1743 gebaseerd op zeventiende-eeuwse plattegronden met aanvulling van belangrijke veranderingen. In de rode contour het bouwblok met het Weeshuis aan de noordzijde. In de legenda wordt het Weeshuis met letter 'h' en het gebouw van de Munt met letter 'd' aangeduid. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

afbeelding 17 Kadastrale minuut 1832. Het bouwblok van het Weeshuis. In de rode contour het bouwblok met het Weeshuis aan de noordzijde. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022)MIN07069A01

afbeelding 18 Fragment van de stadskaart van Medemblik door Utenwael 1599. Rood is rooilijn oostgevel Weeshuis, Blauw is rooilijn Torenstraat.

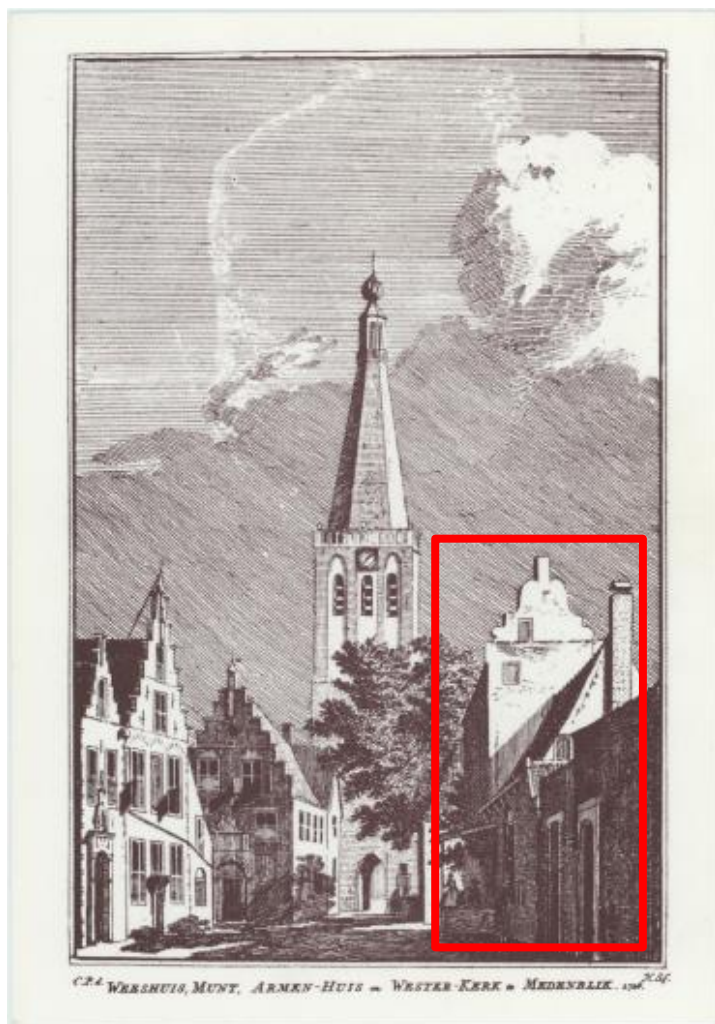
afbeelding 20 Fragment van de stadskaart van Medemblik door J. Schagen uitgegeven door J. Blaeu 1649. Rood is rooilijn oostgevel Weeshuis, Blauw is rooilijn Torenstraat. '6' is het weeshuis. '7' is het Provenhuis (armenhuis)

afbeelding 19 Fragment van de stadskaart van Medemblik door I. Tirion uit 1743. Rood is rooilijn oostgevel Weeshuis, Blauw is rooilijn Torenstraat. 'h' is het weeshuis. 'd' is de Munt

afbeelding 21 Kadastrale minuut 1832. Rood is rooilijn oostgevel Weeshuis, Blauw is rooilijn Torenstraat. Ten noorden van het Weeshuis het carré vormige gebouw van de Munt.

afbeelding 22 Gravure Torenstraat gezien naar het noorden door Hendrik Spilman (1721-1784) naar een tekening van C. Pronk (1691-1759) 1726. Van links naar rechts: de weeshuispoort en weeshuis beide met trapgevel, rechts daarvan in aanzicht de trapgevel van De Munt, daarachter het Armenhuis en de toren van de Westerkerk (Bonifaciuskerk). In het rode kader de hoge bebouwing tegenover het weeshuis op de hoek met de Breedstraat. (Noord-Hollands archief, 2022)

afbeelding 23 Fragment uit de kaart van Utewael 1599. Ten oosten van het weeshuis aan de overzijde van de Torenstraat is een L-vormig gebouw aangegeven met een omsloten achtererf (zie het rode kader) (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

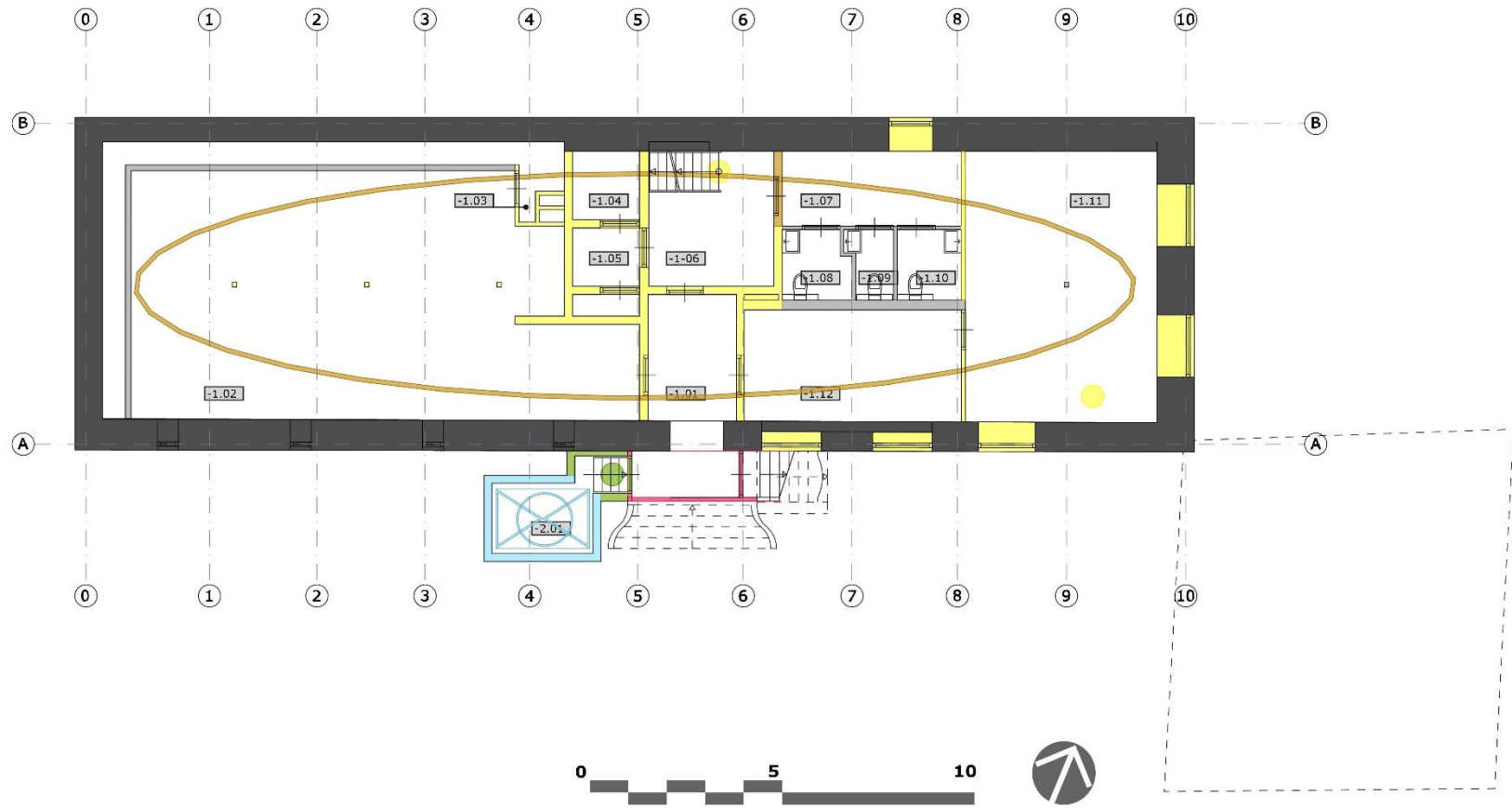

afbeelding 24 Fragment uit de kaart van Joan Blaeu 1649. Ten oosten van het Weeshuis aan de overzijde van de Torenstraat is een L-vormig gebouw aangegeven met een omsloten achtererf. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

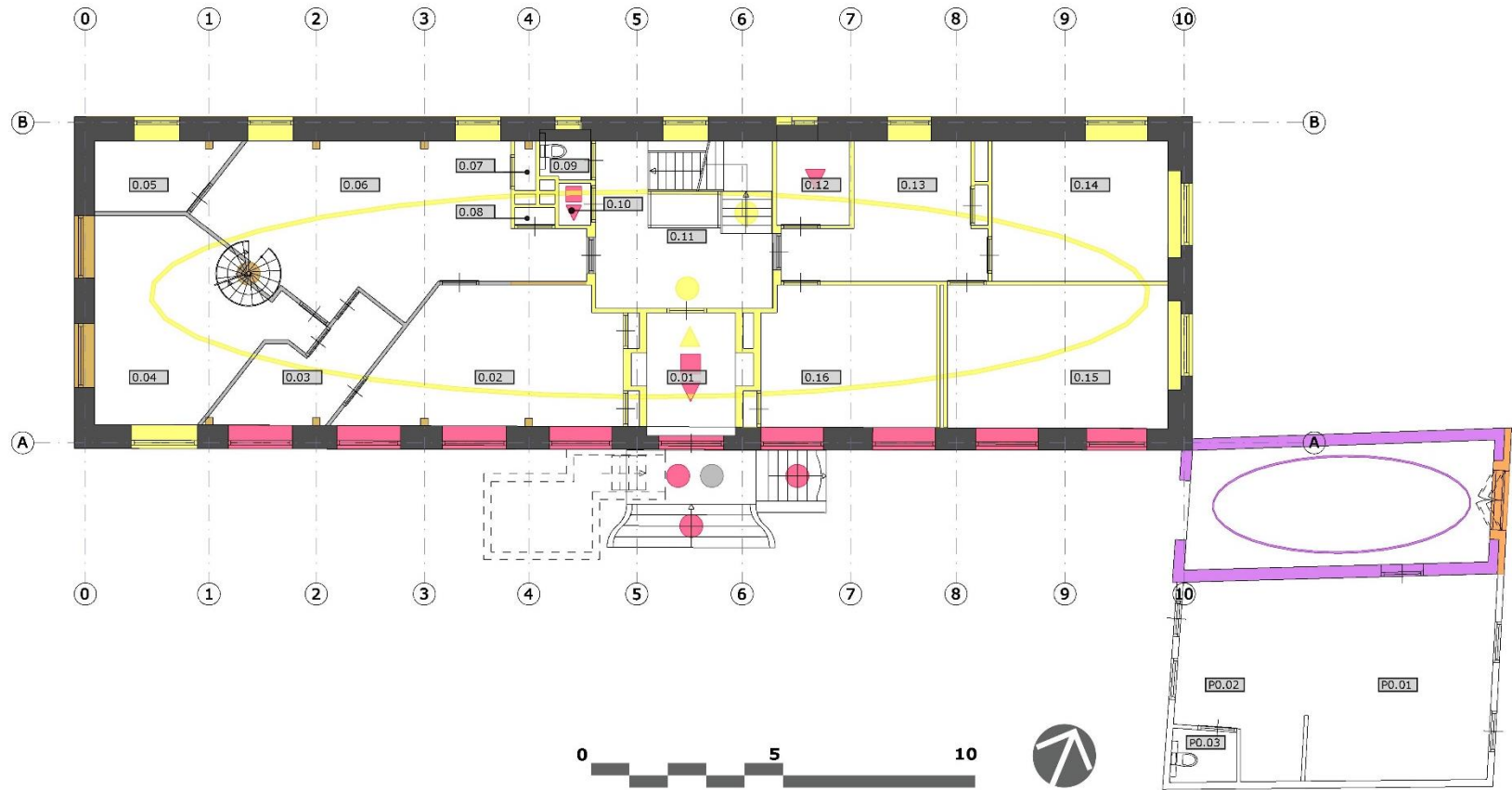
LEGENDA FASERING

fase	datering		vloer- constructie	draag- / kap- constructie	vloer- afwerking	wand- afwerking	plafond- afwerking	interieurelement trap/schouw/vaste inrichting
0a 0b		oudste bouwsporen < XVII						
1		XVIIa 1613						
2		XVIIb 1647						
3		XVIIIc 1761-1767						
4		XVIIIId 1785						
5		XIXb-XXa 1832-1916						
6		XXa 1919-1925						
7		XXb-XXc 1930-1969						
8		XXd 1975-1980						
9		XXd-XXIa 1990-2022						

BOUWFASERINGSTEKENINGEN

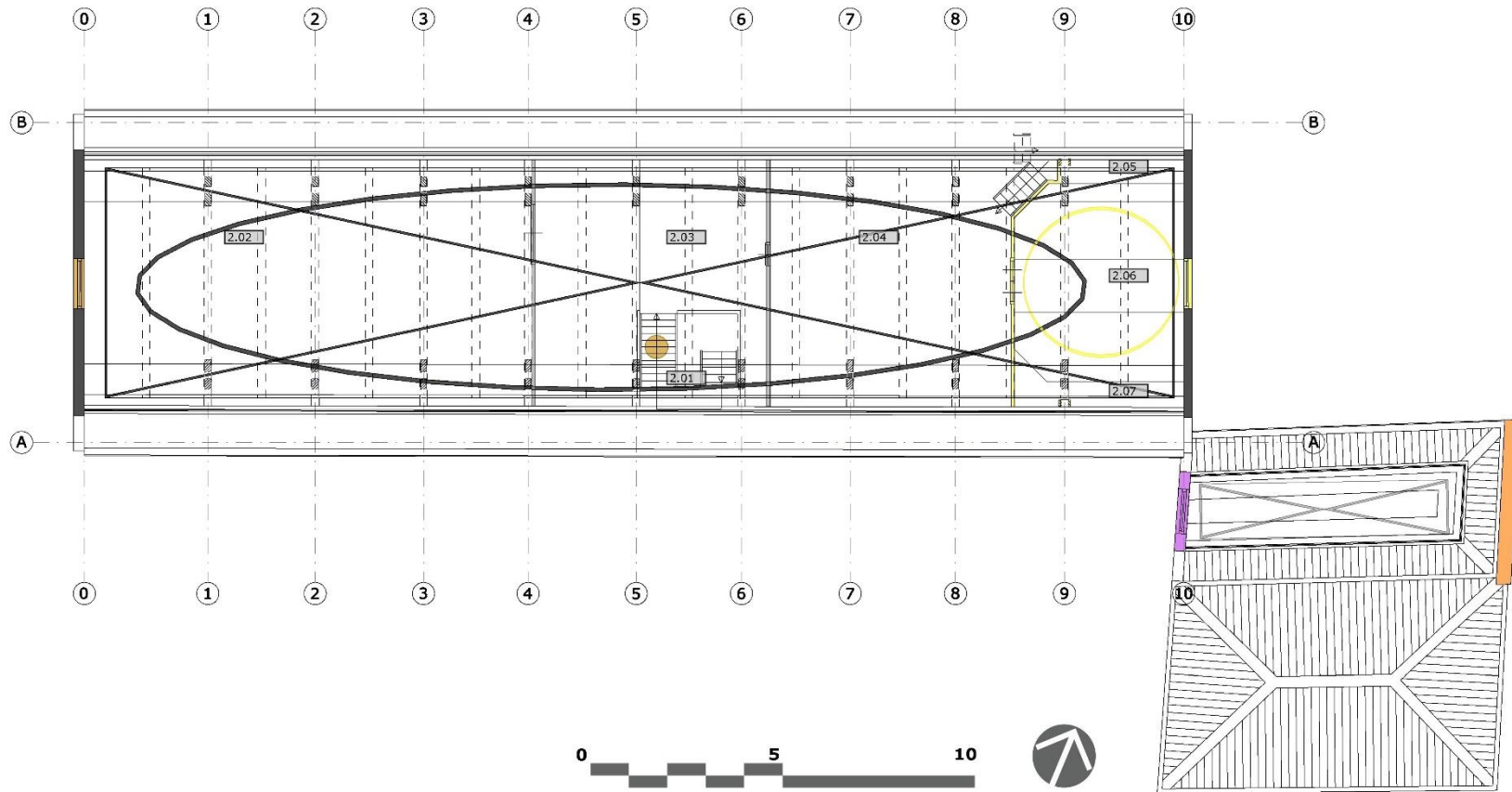
afbeelding 25 plattegrond souterrain en kelder Weeshuis 2022.

afbeelding 26 plattgrond Bel-etage Weeshuis en Begane grond
Poortgebouw2022.

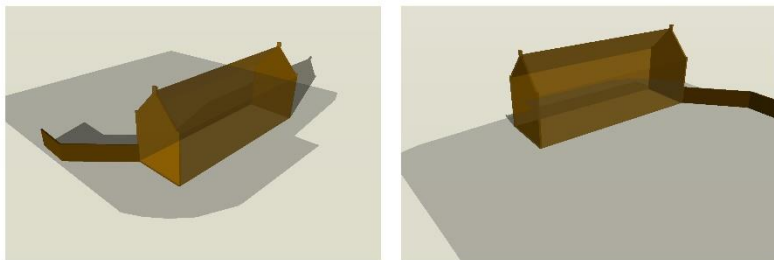

afbeelding 27 plattegrond 1e verdieping Weeshuis en Poortgebouw2022.

afbeelding 28 plattegrond zolder Weeshuis en Poortgebouw2022.

FASE 0A EN 0B VAN KLOOSTERGEBOUW TOT WEESHUIS

FASE 0A VOOR DE REFORMATIE

Uit bronnen is bekend dat er vanaf circa 1400 in de stad twee kloosters waren gevestigd: aangeduid als het 'grote' en het 'kleine' convent. De vrouwengemeenschappen stonden bekend als het grote- of Mariaconvent, gesticht tussen 1385 en 1395 en het kleine- of Catharinaconvent, gesticht tussen 1393 en 1436. De locaties worden in deze archiefstukken aangeduid met 'ten zuiden van de Bonifaciuskerk' en 'op de hoek van de Breedstraat' echter zonder duidelijke onderbouwing.

In **1517** werd Medemblik door de Gelderse Friezen onder leiding van Grote Pier veroverd. In de kroniek van Worp van Thabor uit 1526 die hiervan verslag doet is sprake van twee kloosters die door de brand getroffen worden: "*Mer sie plunderden die stad van Meemlic vant alrebeste guet dat daer was, ende sie branden die stat met twee suster cloesters; ende oeck die kerck mit al dat daer was*".²⁰

In de kroniek van Medemblik noemt Dirk Burger van Schoorel in zijn verslag van de stadsbrand in 1555 een klooster echter zonder naam of locatie aan te duiden.²¹

Op basis van twee stadskaarten van voor en na de reformatie, uit **1560** en **1588**, is het waarschijnlijk dat er twee bagijnhoven met gebouwen ten behoeve van de conventen hebben bestaan. In bronnen worden de zusters van het Mariaconvent ook wel de 'wester susters' genoemd ter onderscheiding van het Catharijneconvent ten oosten hiervan. De Bagijnhof dateert uit de periode XVIId.²² Op de kaart van Utenwael uit **1599** is de situatie goed te zien.

Op de stadsplattegronden uit circa **1545** en **1560**, getekend door Jacob van Deventer, is bebouwing in oost-west richting, aan weerszijden van de Oude Haven zichtbaar. Belangrijke gebouwen zoals de Bonifaciuskerk met ten zuiden ervan een kapel en het stadhuis op de Dam tekende hij nauwkeurig in (afb. 29 & 30).

In **1571**, al voor de reformatie is er behoefte aan opvang van ouderen en wezen. Het stadsbestuur besluit om een weeshuis te vestigen in De Beyert, een logeerhuis voor passanten onderdeel van de Begijnhof, genaamd het klooster. In het klooster woonden vrome ongehuwde vrouwen behorend bij de orde van St. Franciscus conventen genaamd.²³ Van het weeshuisgebouw ten tijde van het Mariaconvent zijn geen afbeeldingen bekend. Wat de functie was

20 (Schrickx, 2016) pag. 42

21 (Schrickx, 2016) pag. 35 & 42

22 (Schrickx, 2016) pag.45-46

23 Bron: (Schrickx, 2016) pag. 32-35

van het gebouw ten tijde van het Mariaconvent tussen **1395** en **1572** is niet bekend maar het zal vermoedelijk niet voor **1560** gebouwd zijn als kapel aangezien het op de kaarten van Van Deventer ontbreekt.²⁴ De ontwikkeling van het stratenplan en waterlopen in de omgeving van het Weeshuis vanaf de late middeleeuwen is op historische kaarten te zien. Op de oudste kaart uit **1560** bevindt zich een straat en waterloop ten noorden van het Weeshuis in oost-west richting; de huidige Muntstraat. De waterloop eindigt ter plaatse van de kruising van de huidige Torenstraat met de Muntstraat. In noord-zuid richting is ter hoogte van de westgevel van het huidige Weeshuis een waterloop aangegeven.

FASE 0B NA DE REFORMATIE

Prins Willem van Oranje schenkt op 1 oktober **1575**, op verzoek van het stadsbestuur, alle goederen van het klooster aan het Weeshuis.²⁵ Het gebouw wordt verbouwd en in gebruik genomen als Weeshuis. Dirk Burger van Schoorel schrijft in de Chronyk van de stad Medemblik dat de kern van het weeshuis in **1575** werd gebouwd, vlak na de reformatie van **1572**. Het Weeshuis wordt aangeduid als het Oude of Burgerweeshuis. De opvang is bedoeld voor wezen wier overleden ouders beide 'burger' waren van de stad Medemblik.

Op de kaart van het beleg van Medemblik uit **1588** zijn de omwalling, waterlopen met bruggen, wegen met bebouwing, erven en belangrijke gebouwen met hun functie weergegeven. Ten zuiden van de Oude Haven is een gebouw afgebeeld en de tekst 'waach' (de Waag), de driebeukige Bonifaciuskerk en zuidwestelijk daarvan een langgerekt gebouw met zadeldak en tekst 't weeshuijs'

afgebeeld. Dit is de oudst bekende afbeelding waarop het gebouw te zien is en aangeduid is als Weeshuis.

Bekend is dat het weeshuis tot **1580** gebruik maakte van de voormalige refter van het klooster. Een resolutie uit dat jaar bepaald dat de refter werd toegewezen aan de gasthuisvoogden van het gasthuis.²⁶ Dit gebouw was gesitueerd aan de noordzijde van de Bagijnhof zuidelijk van het Weeshuis. Op de kaart van Blaeu uit 1649 is het aangeduid met nummer 8 met als functie; 't Sieckenhuys'.

²⁴ (Raaijmakers, 2014) pag. 9

²⁵ (Schrickx, 2016) pag. 43

²⁶ (Schrickx, 2016) pag. 44

afbeelding 29 Kaart van Medemblik en omgeving Jacob van Deventer 1545. Detail van de stadplattegrond met Bonifaciuskerk en gebouw met torentje en tekst 'Sorores' (Latijn voor zusters). (bibliotheca nacional de espana, 2022)

afbeelding 30 Stadsplattegrond van Jacob van Deventer, circa 1560. Fragment met Bonifaciuskerk met ten zuiden ervan een klooster of kapel. De kaart is noord-zuid georiënteerd. (Noord-Hollands archief, 2022)

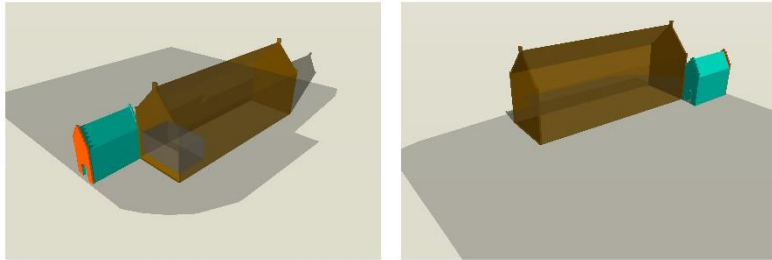
Wanneer we de kaarten van Van Deventer uit **1545** en **1560** en het beleg uit **1588** met elkaar vergelijken correspondeert de positie van het klooster/de kapel, met vermelding 'zusters' (Sorores) op bovenstaande kaart uit **1545**, niet met het gebouw aangeduid als 't weeshuijs' op de kaart uit **1588**. De kapel is niet ingetekend op de kaart van het beleg uit **1588**. De tekenaar achtte het gebouw niet van betekenis of heeft het niet opgemerkt. Op latere kaarten uit **1599** en **1649** is op de hoek van de Breedstraat en Torenstraat echter wel een gebouw ingetekend dat de voormalige kapel zou kunnen zijn. Het L-vormige gebouw op de hoek van de Breedstraat.

Volgens een studie van de Vrije Universiteit uit **2014** naar conventen blijkt uit belastingregisters dat het Mariaconvent het 'grote' convent moet zijn geweest en het 'kleine' convent het Catharinaconvent. Een andere aanwijzing dat het weeshuisgebouw onderdeel uitmaakte van een klooster dat behoorde tot het 'grote' convent is een besluit uit **1577** van het stadsbestuur om een brug aan te leggen *'vanaf de noordzijde naar een werf 'bij westen 't grote convent'* Op de kaart van **1588** is een aantal huizen en een brug te zien ten westen van 't weeshuijs'²⁷ (afb. 11). Archeologisch onderzoek uit 2016 op de zuidwesthoek Bagijnhof-Torenstraat bevestigt de aanwezigheid van het Mariaconvent in dit stadsdeel.²⁸ Op basis van de studie van de VU en het archeologisch onderzoek is een reconstructie gemaakt waarbij de waterlopen, erven en de mogelijke bebouwing van de conventen en het weeshuisgebouw zijn geprojecteerd op de kadastrale minuut uit **1832** (afb. 13).

27 (Raat, 2014) pag. 9

28 (Schrickx, 2016)

FASE 1 BOUW VAN DE POORT (POORTGEBOUW) 1613

De grotendeels onbebouwde omgeving van het Weeshuis veranderde aan het eind van de zestiende eeuw door uitgifte van kavels door het stadsbestuur en bebouwing aan de zuidzijde langs de Bagijnhof, Langs de Torenstraat is een houten of gemetselde erfscheiding met toegangspoort zichtbaar. Aan de noord en westzijde is water aangelegd (afb. 31). In **1613** kochten de Regenten 16.625 gele stenen voor het metselen 'tot die poort', een hoeveelheid kalk, 200 blauwe straatstenen 'om inde poort te leggen en werden een metselaar en timmerman betaald voor werkzaamheden aan de poort en het (wees)huis.²⁹ De voorgevel had waarschijnlijk een, in de zeventiende eeuw veel toegepaste,

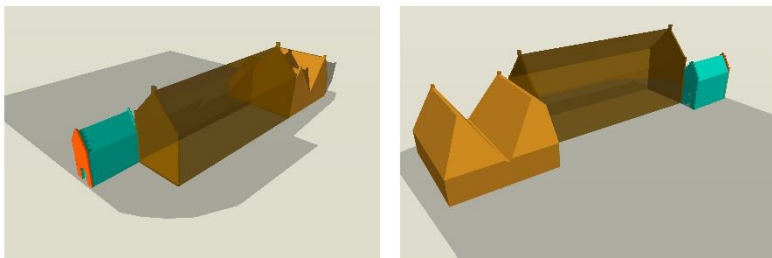
trapegevel vergelijkbaar met de huidige, gereconstrueerde achtergevel

afbeelding 31 Fragment van de stadskaart van Medemblik door Utenwael 1599. In de rode contour het bouwblok met het Weeshuis aan de noordzijde. Aan de oostzijde, muur met toegang vanuit de Torenstraat. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

²⁹ De hoeveelheid materialen en werkzaamheden maken het aannemelijk dat het poortgebouw is opgericht in 1613. (Swart, 2022)

FASE 2 AANBOUW WESTZIJDE 1647

De aanbouw die wordt gerealiseerd in **1647** ontbreekt op de kaart van J. Schagen uit **1646** en de kaart uit **1743** die hierop gebaseerd is. Op een foto uit 1916 zien we de gepleisterde oostgevel van een aanbouw voorzien van een poort (afb. 37).

De poort van de aanbouw is voorzien van een geprofileerde en in verschillende tinten geschilderde zandstenen omlijsting (afb. 39). Aan de voet en op halve hoogte is het lijstwerk onderbroken door, vooruit springende blokvormige zandstenen ornamenten. Het oppervlak vertoont een lichte bewerking. Links en rechts is de omlijsting bij de aanzet van de boog voorzien van aanzetstenen. De sluitsteen is verfraaid met een beeldhouwde en geschilderde voorstelling van een kinderkopje mogelijk in verschillende kleuren

boven een lichte kraag en donkere kleding. De sluitsteen is een aanduiding van de toegang voor de wezen. In de poort bevindt zich een terugliggende getoogde houten toegangsdeur voorzien van verticale cannelures.

In de gevel boven de poort bevindt zich een zandstenen cartouche met een jaartal. Het jaartal '**1647**' is beeldhouwd in reliëf en zwart geschilderd³⁰ en verwijst naar het bouwjaar van de aanbouw. Het bouwjaar impliceert dat de aanbouw is gebouwd ten behoeve van het weeshuis.

1671 stichting van het 'Nieuwe Weeshuis' (armenweeshuis) door het stadsbestuur van Medemblik gevestigd in het Muntgebouw voor de opvang van wezen niet zijnde de burgerwezen van ingezetenen van de stad.

De West-Friese munt werd in de drie steden Enkhuizen, Hoorn en Medemblik om de tien jaar per toerbeurt geslagen. In het, in **1655** opgerichte, muntgebouw aan de Muntstraat, ten noorden van het Weeshuis, werden tot 1661 munten geslagen en vervolgens in 1681-1691, 1711-1721, 1741-1751 en verder. Volgens A Loosjes in 'BUITEN' rouleerde het munten in perioden van 3 5 7 10 jaar. Het Muntgebouw diende enige jaren voor de samenvoeging van het Oude- en Nieuwe weeshuis als noodopvang voor wezen van het Nieuwe (armen)weeshuis.³¹

³⁰ De jaartalsteen en beeldhouwde sluitsteen zijn bewaard gebleven in het archief van de Oudheidkundige Vereniging Medemblik.

³¹ (Schricks, 2016) (Raaijmakers, 2014)

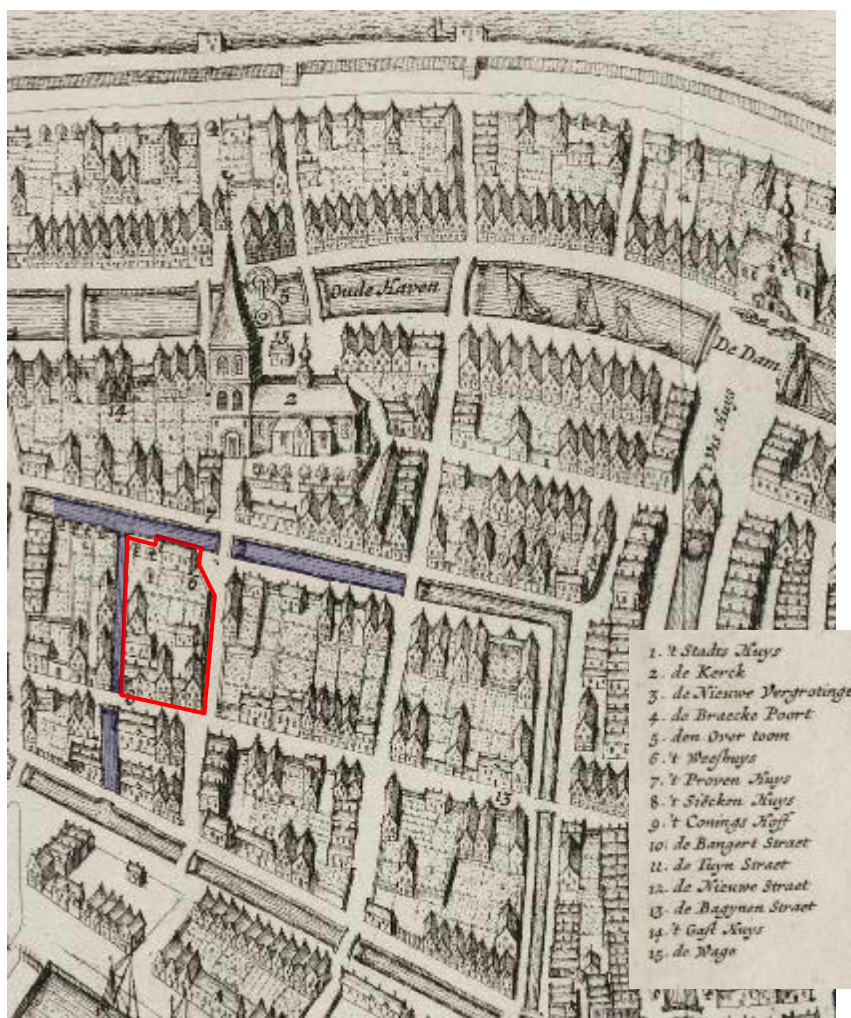
afbeelding 32 Foto Bonifaciuskerk westzijde met rechts de westgevel van het Muntgebouw 1919. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022)3519

afbeelding 33 Foto binnenplaats Muntgebouw gezien vanuit het zuid-westen richting Bonifaciuskerk 1919. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022)3520

afbeelding 34 Artikel uit Medembliker Courant 28 juni 1924. (WfA, 2022)

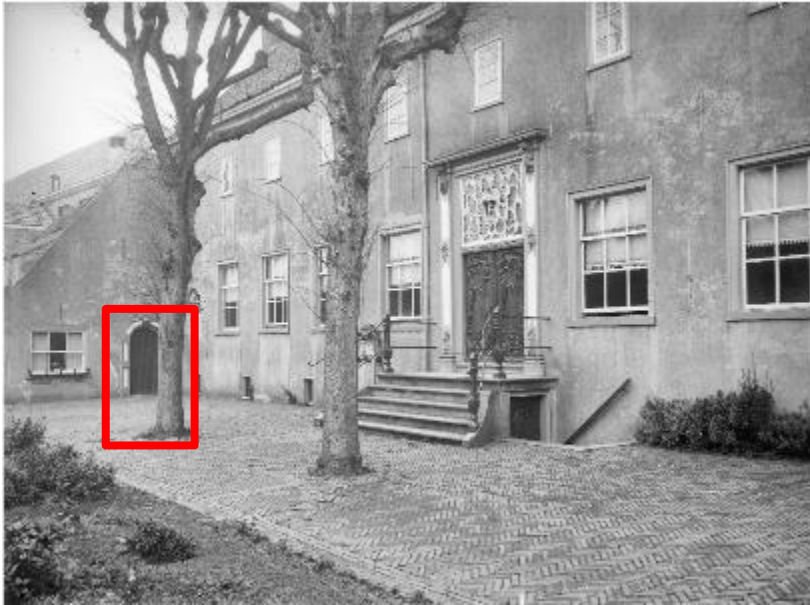
afbeelding 35 Fragment van de stadskaart van Medemblik door J. Schagen 1646 uitgegeven door J. Blaeu 1649. In de rode contour het bouwblok met het Weeshuis aan de noordzijde (nr 6). Aan de oostzijde, muur met toegang vanuit de Torenstraat. In de legenda wordt 't Proven Huys met nummer 7 aangeduid en 't Sieckenhuys' (gasthuis met nummer 8. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

afbeelding 36 Vogelvlucht vanaf de St. Martinuskerktoren aan de Ridderstraat 1916. Middenvoor de aanbouwen voorzien van afgeschuind zadeldak, daarachter het hoofdgebouw. Tussen Weeshuis en Bonifaciuskerk de U-vormige bebouwing van het Muntgebouw aan de Muntstraat. De foto is gepubliceerd in tijdschrift BUITEN van 29 juli 1916. Fotograaf C. Steenbergh. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) ST-1778

1726 gravure Torenstraat met Weeshuis, Muntgebouw, Armenhuis Westerkerk (Bonifaciuskerk) naar tekening van C. Pronk.

1743 stadsplattegrond I. Tirion

afbeelding 37 Foto van de zuidgevel van het Weeshuis 1923. Links de aanbouw. Fotograaf Scheepens 26 November 1923. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06829

afbeelding 38 Jaartalsteen uit de oostgevel van de omstreeks 1930 gesloopte aanbouw van het Weeshuis 2022. ('Medemblick', 2022)

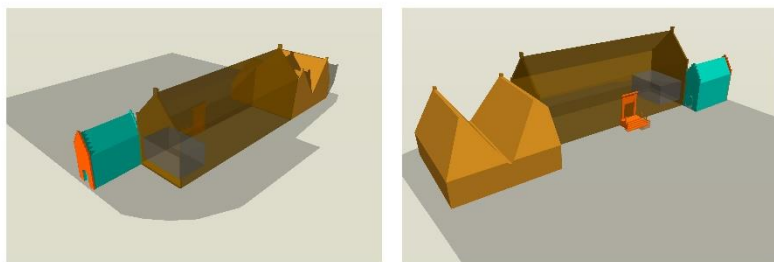
afbeelding 39 Foto van de entree in de oostgevel van de aanbouw fotograaf C. Steenberg 1916. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) ST-1784

afbeelding 40 Tekening door C. Pronk (1691-1759) 1726. Torenstraat gezien naar het noorden richting de toren van de Bonifaciuskerk. Het opschrift linksboven vermeld: Weeshuis, Munt, armenhuis en Westerkerk te Medemblik. (Noord-Hollands archief, 2022)

afbeelding 41 Fragment van de stadskaart van Medemblik door I. Tirion uit 1743 gebaseerd op zeventiende-eeuwse plattegronden met aanvulling van belangrijke veranderingen. In de rode contour het bouwblok met het Weeshuis aan de noordzijde. In de legenda wordt het Weeshuis met letter 'h' en het gebouw van de Munt met letter 'd' aangeduid. (<https://www.rijksmuseum.nl>, 2022)

In de zuidgevel van het hoofdgebouw bevond zich een ingang voor de Regenten en bezoekers, waarschijnlijk op de positie van de huidige ingang. Hoe deze er vóór de verbouwing in **1761** heeft uitgezien is niet bekend.

In **1761** krijgen de regenten toestemming van het stadsbestuur om de regentenkamer, waar de vergaderingen van regenten en regentessen plaatsvinden, te mogen verfraaien. Het plan bestaat uit het plaatsen van drie schuifvensters in de zuidgevel van het hoofdgebouw, het betimmeren van het interieur en een nieuw houten schot met kasten.

1762. De kroniek van Medemblik maakt melding van een marmeren kompas dat in de bestrating van de binnen plaats is aangebracht.

In **1762** wordt een plan voor een nieuwe toegang en stenen trap Lodewijk XV stijl (Rococo) 'om in te gaan int vertreck van haar ordinaire vergaderplaats' aangevraagd en eveneens goedgekeurd. Bij de aanvraag wordt ook melding gemaakt van ijzeren leuning, pilaren en een kozijn. Hiermee wordt de nieuwe entree van het hoofdgebouw in rococostijl en de hardstenen trap met bordes en hekwerk bedoeld. Het behangen van de Regentenkamer is uitgevoerd in 1762 door de Amsterdamse behanger Aswerus Remmers en zijn zoon Hendrik.

1762 B. 1^e Levering van Goudleerbehangsel a 354 gulden en 1 stuiver door Aswerus Remmers gevestigd in de Kalverstraat in Amsterdam.³²

1767. Beschrijving in de Chronyk van de nieuwe regentenkamer en de hardstenen stoep door Dirk Burger van Schoorel. Entreepartij in Lodewijk XV stijl (Rococo) door Christiaan Simonsz. De prijs was 1449 florijnen, 14 stuivers en 12 duiten. Architect Menno Schaap ontwerpt de entree.

Quote Chronyk: "In't jaar **1762** is binnen Medemblik in het oude Weeshuis tot dienst van de Regenten en Regentessen, een nieuwe kamer gemaakt, waar van de weerga van een Godshuis niet bekend is, dezelve is bekleed met een Behangsel dat uit Duisland is overgebracht. Aan den ingang van dezelve is een Hardsteenen Stoep met twee Yzeren Leuning, en een royale Hardsteenen Trab met vier treden: in het plein, voor gemelde trap is een Campas van wit Marmer gelegd, dat cierlyk is opgemaakt."³³

³² (Swart, 2022) pag. ??

³³ (Swart, 2022) pag. 5-6

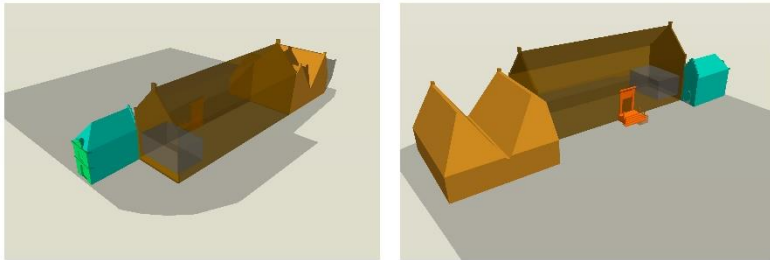
1767 B. 2^e Levering Goudleerbehang voor de grote Regentenkamer door Aswerus Remmers a 666 gulden en 5 stuivers. Het totaalbedrag voor het Goudleer Regentenkamer komt op: 1020 gulden en 6 stuivers.

1767 B 2^e levering Goudleerbehang voor de grote Regentenkamer door Aswerus Remmers a 666gulden en 5 stuivers. Totaal Goudleer Regentenkamer: 1020gulden 6 stuivers.

te adreſſeeren.
ASWERUS REMMERS, adverteerd, niet te zyn gaan wonen in 't Huis van wylen Jacobus Remmers, maar te blyven wonen in de Kalverſtraat by den Dam tot Amſterd., alwaar hy 13 jaaren (en niet 30 zo als abuſive gem. is) gewoont heeft, en zyn Fabrieq van Kamer-Behangzels te maken met goed ſucces geexerceert heeft, en blyft continueeren te Fabricceeren naar de eerſte en nieuwſte inventien, allerley affortementen van Geſchilderde Kamer-Behangzels en Gedrukte dito, allerley ſoorten van Gewaſte Linnens, Geſchilderde Schoorſteenvallen, Geplumuurde Zolderdoeken, Goude Leeren en dito Stoelbladen, zo Enkelde als Paaren van allerley zoorten, Carpetten, Doornikke Tafelkleeden, alle zoorten van Zyde en Gaaren Gaazen &c. En zulke op dat de Toenaamen van Remmers, niet met den anderen verward werde.
By Manes Moſes en Ifak Manes, t'Amſt. in de Lazerusſteeg, by de loode Groenmarkt, zyn te koop of te huur Ezelinne met

afbeelding 42 Advertentie in Amsterdamse Courant van Behanger Aswerus Remmers 6 mei 1758. (<https://www.delpher.nl/nl/kranten>, 2022)

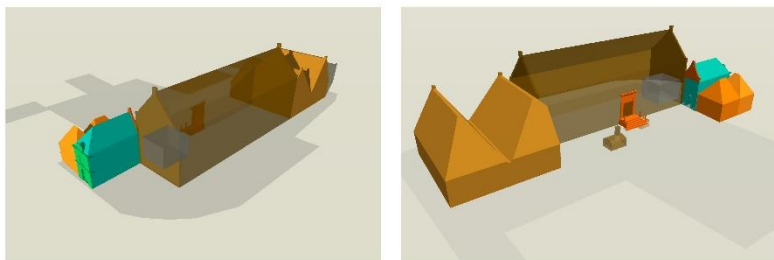
FASE 4 GEVEL POORTGEBOUW 1785

1785 is het jaartal dat vermeld staat op poort. De trapgevel is vervangen door een hardstenen gevel in sobere Lodewijk XVI stijl. Het reliëf met de voorstelling van 4 weeskinderen is toegevoegd. Links staan 2 kinderen uit het oude (burger)weeshuis en rechts 2 kinderen uit het nieuwe (armen)weeshuis. De kinderen uit het oude weeshuis zijn herkenbaar aan de gouden verticale streep op hun linker mouw. Het stadswapen is mogelijk uit XIX.

afbeelding 43 Foto van het poortgebouw fotograaf C.J. Steenberg 1916. Boven de doorgang is de aanduiding W2 No 139 geschilderd. Rechts ter plaatse van de scharnier van de poort is op het hardsteen de tekst '1647' te lezen. Door de poort zien we de oostgevel van de aanbouw. Achter de trap met bordes de omlijstte poort van de toegang voor de wezen. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) ST-1781 en 353948

FASE 5 KLOKGEVEL POORTGEBOUW VERKLEINEN
REGENTENKAMER EN PLEISTEREN GEVELS 1832-1916

1832 Vaststelling van de kadastrale minuut met de bijbehorende Onderliggende Aanwijzende Tafelen (OAT).³⁴ Vanwege het openbare karakter van het gebouw zijn de drie eigendommen onbelast en daarom is de afmeting niet aangegeven. (afb. 43)

1860 eind december. Er is een brief van de regenten aan het stadsbestuur over een voorgenomen verbouwing. Weeskinderen in bekrompene nevengebouwen en Regenten 'van ouds tot heden geheel ten dienste van het bestuur van het gesticht'

Nevengebouwen ten westen aan het Weeshuis oostgevel met jaartalsteen '1647' boven entree met rondboog.

1861 verbouwing. aanbesteding timmerwerk Pieter Witlok en metselwerk Jan Franssen. Gereed juni 1861.

1861 augustus 20. Is de eerste vergadering in verkleinde Regentenkamer op de bel-etage. Er zijn aparte kamers voor vrouwelijke en mannelijke regenten.³⁵

1864. De noordgevel en aanbouw worden gepleisterd met portlandcement.³⁶

1867 Ook de zuidgevel wordt gepleisterd met portlandcement.³⁷

1894 mei 15. Begroting en tekening voor het "*achterste gedeelte*" van Weeshuis laatstelijk in gebruik als bank van lening ten behoeve van het Weeshuis inrichten als tehuis voor ouden van dagen.³⁸

1915 laatste weeskinderen verlaten het weeshuis. De jaren daarna staat het weeshuis leeg.

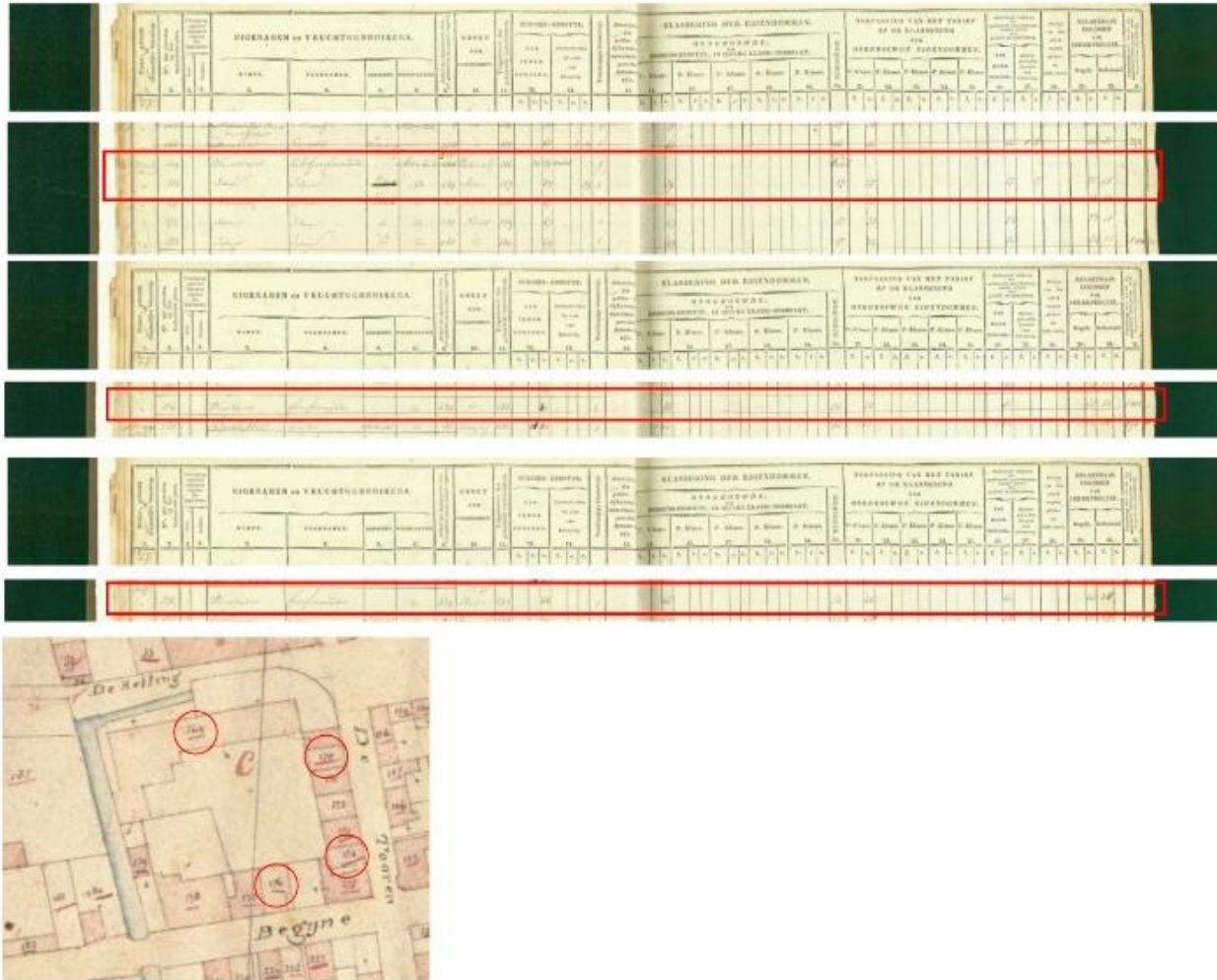
³⁴ OAT: Oorspronkelijke Aanwijzende Tafelen is een register waarin de kadastrale percelen en hun eigenaren, bebouwing, oppervlak en klassering ten behoeve van belastingen is vastgelegd.

³⁵ (Swart, 2022)

³⁶ (Swart, 2022)

³⁷ (Swart, 2022)

³⁸ (SHWM, 2022)

afbeelding 43 Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel 1811-1812. In het rode kader de percelen in eigendom van het 'Gereformeerde Weeshuis'.
 (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022)

15-22 en 29 juli **1916** verschijnen er artikelen in De Buitenplaats met foto's van exterieur. '.....*Weeshuis bevat behalve een goudleeren behangsel in één der vertrekken en merkwaardige keldergewelven-overblijfselen waarschijnlijk van het klooster.*' (Loosjes, 1916). Op de foto uit 1916 is naast het bordes een gemetselde basement afgedekt met een natuursteen plaat te zien. Mogelijk was hierop een waterpomp geplaatst om het water uit de ondergelegen waterkelder op te pompen. Ter vervanging hiervan is tegen de gevel een hardstenen plaat in rococostijl voorzien van een bronzen kraan en smeedijzeren bedieningstang geplaatst met aan de onderzijde een hardstenen lekbak.

1916 achtergevel Poortgebouw met klokgevel gepleisterd.³⁹

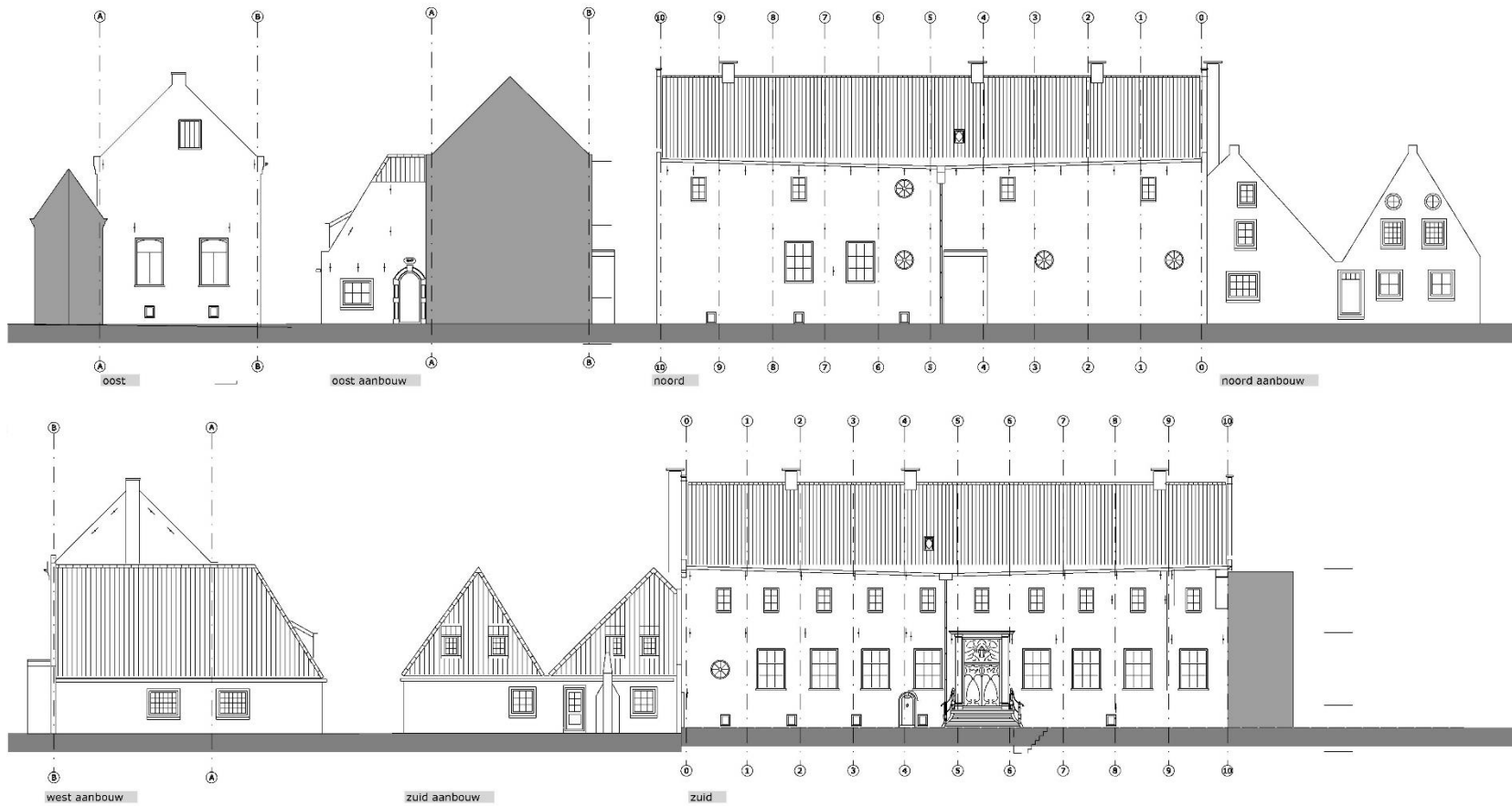

afbeelding 44 Foto Torenstraat naar het noorden gezien richting Bonifaciuskerk 1916. Links het poortgebouw. Tussen poortgebouw en Bonifaciuskerk de kopgevel van het Muntgebouw. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) ST-0.118

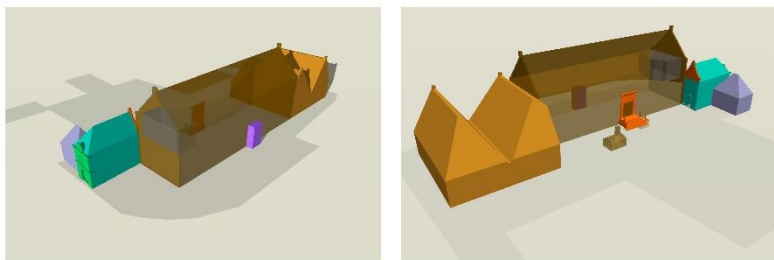
afbeelding 45 Foto zuidgevel gezien naar het oosten richting Poortgebouw met onderdoorgang ca 1916. Foto door fotograaf C. Steenbergh is gepubliceerd in tijdschrift BUITEN van 29 juli 1916. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) ST-1782

³⁹ (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022)

afbeelding 46 Reconstructie van de gevels op basis van foto's uit 1916 en blauwdrukken van de bestaande toestand in 1924.

FASE 6 VERBOUW TOT BEJAARDENHUIS VERPLAATSEN
REGENTENKAMER 1919-1925

1919 januari 14 verzoek het, dan al enkele jaren leegstaande, Weeshuis voor periode van 5 jaar te verhuren als instelling voor huisvesting en tijdelijke verpleging van ouden van dagen. Dit verzoek werd afgewezen in verband met het beschikbaar houden voor wezen.⁴⁰

1921: architect W.G.F. Steinmetz presenteert het eerste bouwplan voor bejaardenhuis evenwijdig aan het gebouw op de binnenplaats met een begroting 24.000,- gulden.⁴¹

Dadelijk was reeds opdracht gegeven aan den bouwkundige, den hr. W.G.F. Steinmetz alhier, een plan tot verbouwing met raming van kosten in te dienen. In de vergadering van 7 Nov. 1923 werd het plan reeds ingediend. Bijzonder moet er op worden gelet dat de mooie oude gevel aan de binnenplaats met den prachtigen ingang, alles stijl Louis XV, geheel intact werd gelaten, terwijl de kamer met het goudleerbehang vooral veel moeilijkheden bracht. Deze kamer toch was gelegen in het mooiste gedeelte, op het zuiden, met uitzicht naar tuin en straatzijde aan den oostkant. De oplossing werd gevonden door dit goudleer te laten op het schot, waarop het was bevestigd, doch uit te zagen, zoodanig dat beschadiging werd voorkomen en het geheel kon worden gebruikt voor de Regentenkamer, geprojecteerd op de bovenverdieping.

afbeelding 47 1923 7 november plan W.G.F. Steinmetz gepresenteerd aan Regenten. Artikel Medembliker courant 5 juli 1924. (WfA, 2022)

⁴⁰ (SHWM, 2022)

⁴¹ (WfA, 2022)

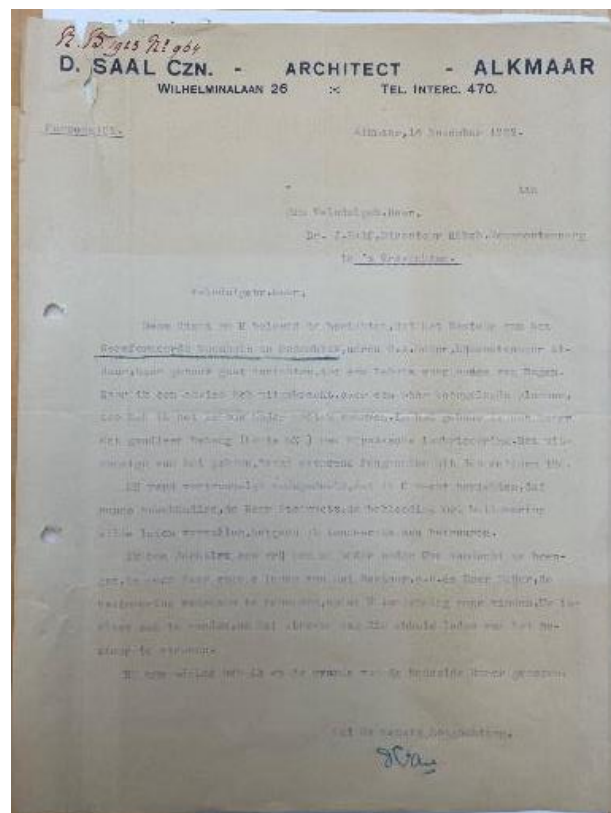
1922 6 juni architect W.G.F. Steinmetz ontvangt 25 gulden voor verbouwingsplan. De verbouwingskosten worden geraamd op 19.000 gulden.⁴²

1923 7 november wordt het verbouwplan door W.G.F. Steinmetz gepresenteerd aan de Regenten.⁴³

1923 november Architect Scheepens van het Rijksbureau Monumentenzorg bezoekt het weeshuis op 26. Het bezoek vond plaats op aandringen van het Rijksbureau Monumentenzorg. Architect D. Saal heeft namens het bestuur de verbouwingsplannen van bouwkundige W.G.F. Steinmetz uit Medemblik beoordeeld. Het vervallen van de Regentenkamer en het goudleerbehang om plaats te maken voor een recreatieruimte roept vragen op bij enkele leden van het bestuur van het Weeshuis. Architect Saal, adviseur van het bestuur, schrijft op 14 november 1923 aan directeur J. Kalf van het Rijksbureau Monumentenzorg over de plannen. Saal vraagt aan Jan Kalf zijn invloed aan te wenden om het goudleer te behouden.

Scheepens doet verslag van zijn bezoek dat speciaal bedoeld is om het Goudleerbehang te bekijken vanwege de voorgenomen verbouwing. Hij maakt totaal zeven foto's; vijf van het exterieur en twee van het interieur van 'de kamer naast de Regentenkamer'. De kamer met het Goudleerbehang. In zijn verslag van 29 november 1923 beschrijft hij de ligging van de kamer '*.....een andere indeeling van tufsteen muren voor het Armenhuis aan te brengen waarbij tevens de regentenkamer zal vervallen. Aan deze regentenkamer grenst een klein kamertje welke vroeger met de regentenkamer een geheel vormde, maar later is afgescheiden. In dit kleine kamertje is het goudleerbehang van zeventiende eeuw aanwezig wat bij de verbouwing verwijderd zal worden. Vermoedelijk is ook de regentenkamer met goudleer behangen geweest maar bij de verbouwing in de 18de of 19de eeuw verloren gegaan.*' Op een plattegrondschrift heeft Scheepens de wanden met

goudleer aangegeven. In het verslag beschrijft hij de drie resterende traveeën van het keldergewelf, de indeling van de beltege, verdieping en zolder.

afbeelding 48 Correspondentie over het goudleer en de regentenkamer tussen architect Dirk Czn Saal (1884-1945) en Rijksbureau Monumentenzorg 14 november 1923. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022)

⁴² (Swart, 2022).

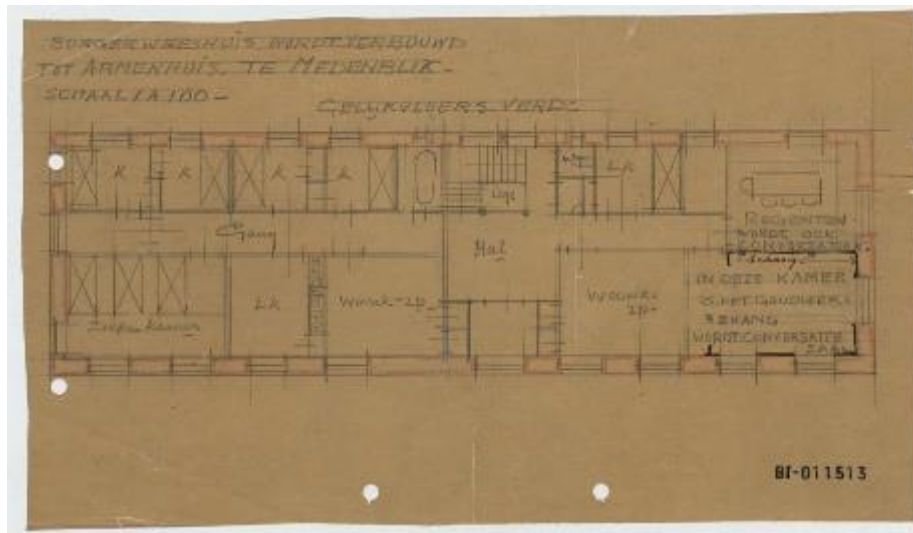
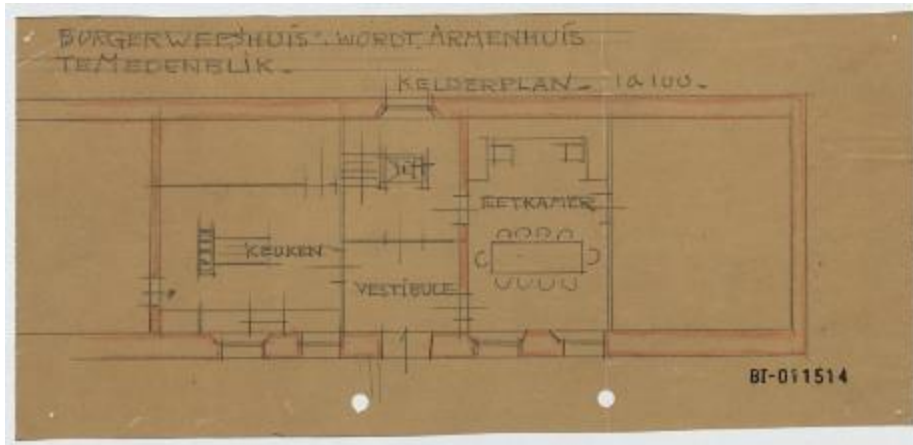
⁴³ (WfA, 2022)

afbeelding 49 Foto poortgebouw en rouwkamer (links) 1923. Uiterst rechts is boven de nok de boogvormige beeindiging van de klokgevel van het poortgebouw zichtbaar. De blinde gevel van de aanbouw links van het poortgebouw is voorzien van geblokt pleisterwerk en omlijst kader. Fotograaf W.C.L.A. Scheepens 26 November 1923 (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06826

afbeelding 50 Artikel waarin het bezoek van een ambtenaar van de Rijksdienst Monumentenzorg aan het Weeshuis wordt gemeld 5 juli 1924. (WfA, 2022)

afbeelding 51 Boven: : schetsplattegrond van de 1^e verdieping. Onder: schetsplattegrond van de Bel-etage 1923. Aanduiding door architect W.C.L.A. Scheepens van de regentenkamer en het goudleerbehang. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) BT-011514 en BT-011513

afbeelding 52 Foto van de kamer met het goudleerbehang 1923. De kamer gezien naar het zuid-oosten. Het opschrift op de achterzijde vermeldt: de kamer naast de regentenkamer. Fotograaf W.C.L.A. Scheepens. 26 November 1923 (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06832

afbeelding 53 Foto van de kamer met het goudleerbehang 1923. De kamer gezien naar het noord-oosten. Het opschrift op de achterzijde vermeldt: de kamer naast de regentenkamer. Rechtsboven zijn een moerbalk en tussenbalk van de balklaag van de verdiepingvloer zichtbaar. Links is een deel van de openstaande deur naar de Regentenkamer zichtbaar. Fotograaf W.C.L.A. Scheepens 26 November 1923 (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06831

afbeelding 54 Foto noordgevel Weeshuis en Poortgebouwegezien vanaf de Muntstraat 1923. op de voorgrond sloopafval van het muntgebouw. Fotograaf W.C.L.A. Scheepens 26 November 1923 (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06827

afbeelding 56 Foto van de zuidgevel met trap en entree van het Weeshuis 1923. Fotograaf W.C.L.A. Scheepens 26 November 1923 (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06830

afbeelding 55 Foto zuidgevel Weeshuis 1923. Links de aanbouw aan de westzijde. Rechts de klokgevel van het poortgebouw en rouwkamer. Fotograaf W.C.L.A. Scheepens 26 November 1923 (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06828

afbeelding 57 Foto van de zuidgevel van het Weeshuis 1923. Links de aanbouw uit 1647. Fotograaf W.C.L.A. Scheepens 26 November 1923. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06829

1924 maart. Bouwkundige W.G.F. Steinmetz uit Medemblik maakt een plan voor de verbouw tot bejaardenhuis.⁴⁴ De indeling van alle bouwlagen wordt gewijzigd. Op de doorsnede is de aanzet van kruisgewelven in de eerste twee traveeën aangegeven met centraal een kolom. In het bestek wordt deze beschreven als een zandsteen kolom. Op de plattegrond van het souterrain is rechts van het bordes de buitentrap die toegang geeft tot het souterrain aangegeven. De waterkelder is niet aangegeven. In de noordwest

afbeelding 59 Tekening verbouwing Weeshuis tot bejaardenhuis door bouwkundige W.G.F. Steinmetz Medemblik maart 1924. In het rode kader de positie van de regentenkamer voor de verbouwing. (WfA, 2022)

hoek van het souterrain is een afgescheiden, verdiept gedeelte, enigszins verdraaid gelegen ten opzichte van de gevels aangegeven voorzien van een toegang. De functie van deze ruimte is 'provisie'. Ruimte genummerd 11 heeft de functie van badkamer.

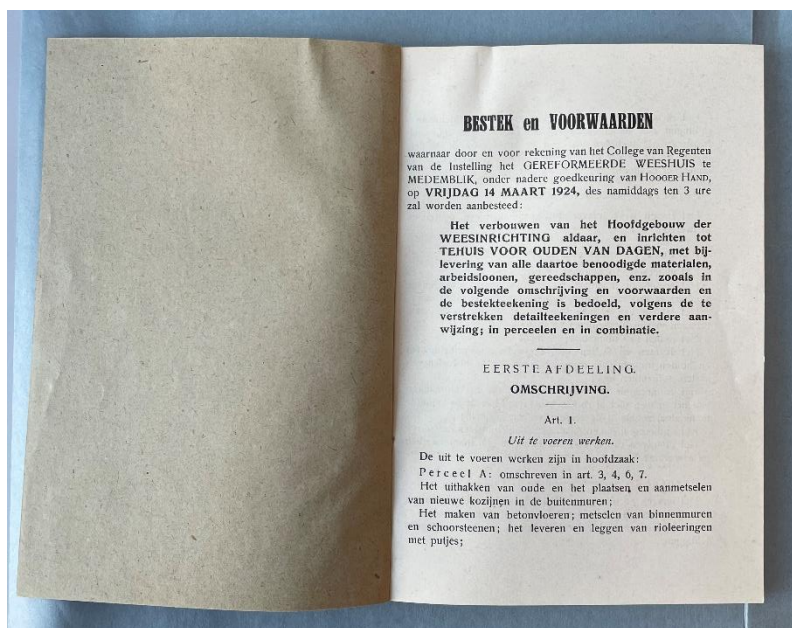
Op de langsdoorsnede is boven het gewelf een, relatief lichte enkelvoudige houten balklaag aangegeven. De vloer in de overige traveeën bestaat uit een zwaardere enkelvoudige balklaag. De verdieplings- en zoldervloer is voorzien van een alternerende balklaag bestaande uit moerbalken en lichtere tussenbalken.

Een aantal elementen van het plan zijn gewijzigd uitgevoerd. In de westgevel van souterrain en bel-etage is het pand via doorgangen en trappen verbonden met de aanbouw uit 1647 aan de westzijde. Op de 1^e verdieping zijn een aantal doorgangen dichtgemetseld. Op de oude positie van de regentenkamer en aangrenzende kamer-en-suite op de bel-etage is een conversatiezaal ontworpen (zie afbeelding 59).

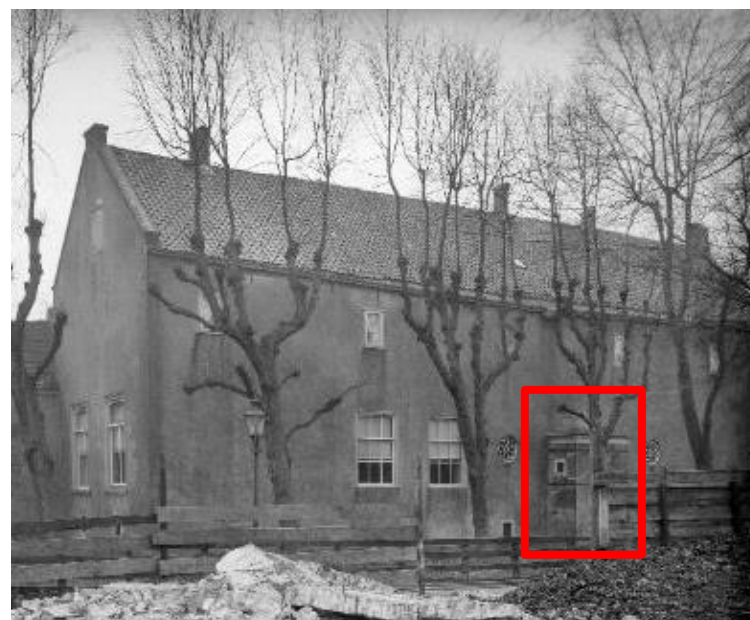
In het bestek is de ophanging van de verdiepingvloer in het oostelijk deel door middel van een onderslag balk onder de balklaag van de verdieping beschreven. De onderslagbalk was opgehangen aan stalen trekstangen verbonden met een bovenliggende balk over de moerbalken van de zoldervloer. De trekstangen waren weggewerkt in de binnenwanden. Het bestek beschrijft de sloop van de aanbouw aan de noordzijde, wijzigingen van de kozijnen en nieuwe grenen kozijnen in de noord- oost- zuidzijde voorgeschreven. Opvallend dat op de tekening geen aanzicht van de ingrijpend gewijzigde noordgevel aanwezig is.⁴⁵

⁴⁴ W.G.F. Steinmetz maakt tekeningen en bestek. Het plan wordt gewijzigd uitgevoerd (WfA, 2022).

⁴⁵ (WfA, 2022) IN. Nr. 262

afbeelding 60 Bestek en werksomschrijving van het werk Verbouw Weeshuis Medemblik door W.G.F. Steinmetz. 1924. (WfA, 2022) Inv. Nr 262

afbeelding 61 Noordgevel gezien vanaf de Muntstraat 1923. In rood de gesloopte aanbouw noordzijde. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 06827

fotografieën te maken) werd eindelijk een definitief plan vastgesteld, waarbij in de benedenverdieping, 1 Meter beneden den beganen grond, echter met een uitzicht naar buiten, werden geprojecteerd een ingang, keuken, eetkamer, verwarmingsvertrekken en bergruimten; op de 1ste verdieping: ziekenzaaltje, 3 kamers voor gehuwde paren, 2 voor alleenwonenden, badkamer en 2 conversatiezalen, die tot één groote kunnen worden gevormd door wegschuiving van schuifdeuren.

Op de 2e verdieping verschillende kleine slaapkamers voor alleenwonenden en enkele slaapzalen voor hoogstens 6 personen, zoodat het ruimte biedt voor circa 30 personen.

afbeelding 62 Artikel uit de Medembliker Courant 5 juli 1924. Beschrijving van de nieuwe indeling van het Weeshuis volgens het definitieve plan van W.G.F. Steinmetz uit maart 1924. (WfA, 2022)

9 April 1924 en toen bleek, dat tot belangrijk lager bedrag het werk kon worden uitgevoerd.

Omtrent de verwarming was een beslissing moeilijk. Algemeen waren de Colleges voor centrale verwarming, doch moest dit geschieden met gas of met vaste brandstof? Gezien het verschil in prijs, niet van aanschaffing (dit verschil is slechts f 500,—) doch van exploitatie, werd besloten over te gaan tot verwarming met vaste brandstof.

De verlichting was eveneens een moeilijk punt. Gevaar voor gasverstikking enz. behoefde niet te bestaan, indien veiligheidsmeters werden gebruikt, die 's nachts niet meer doorlaten dan voldoende is voor 1 of 2 kleine pitjes. Dus moest de financiële zijde beslissen. De keus viel ten slotte op gas.

afbeelding 63 Artikel uit de Medembliker Courant 5 juli 1924. Beschrijving van de installaties voor verwarming en verlichting. (WfA, 2022)

1925 januari 6. Bezoek door architect Rijksdienst Monumentenzorg Dhr. G. Dehoog en beoordeling van de restauratie van het Goudleer.⁴⁶

1925. In februari is het Goudleer van de Regentenkamer op de bel-etage overgebracht naar de huidige kamer en de eerste bekende restauratie door dhr. G. Voorhaar.⁴⁷

Goudleer van Regentenkamer Weeshuis in Enkhuizen is in 1903 ook overgebracht naar kamers van gelijke afmeting in de nieuwbouw van het Weeshuis in Enkhuizen.⁴⁸

1925 februari 1. In gebruik name bejaardenhuis 'Huize Levensavond'.

1925 21 juli. Bij werkzaamheden wordt een witmarmeren plaat opgegraven in de tuin.⁴⁹

1925 1 september. De steen met het wapen van Medemblik wordt ingemetseld in de oostgevel door J. Mazereeuw.⁵⁰

1926. Opdracht aan steenhouwer Volten uit Medemblik tot het maken van een zonnewijzer en deze te plaatsen in de zuidgevel.⁵¹

afbeelding 64 Foto met onderschrift 1925. Kozijnen zijn gewijzigd en risaliet is toegevoegd (Greeuw, 2022) 1925 13-10-01

⁴⁶ (SHWM, 2022)

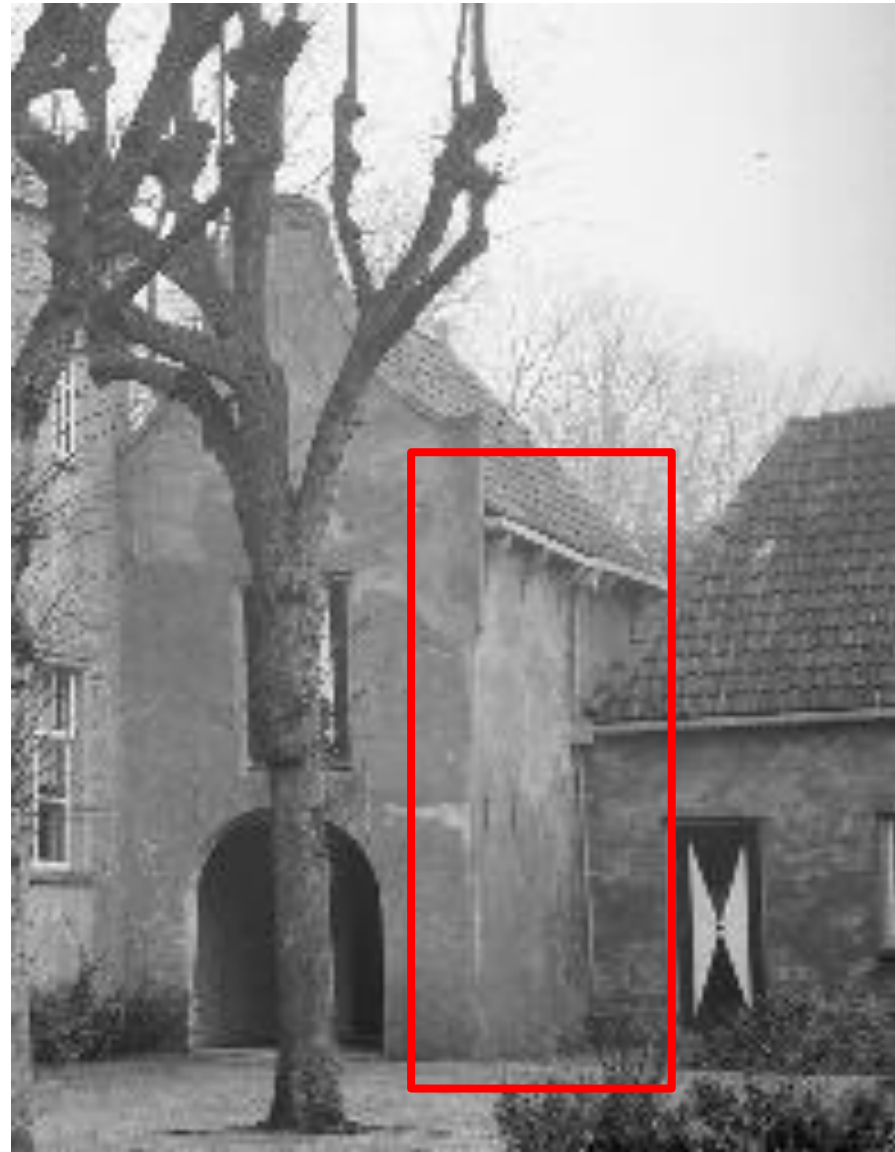
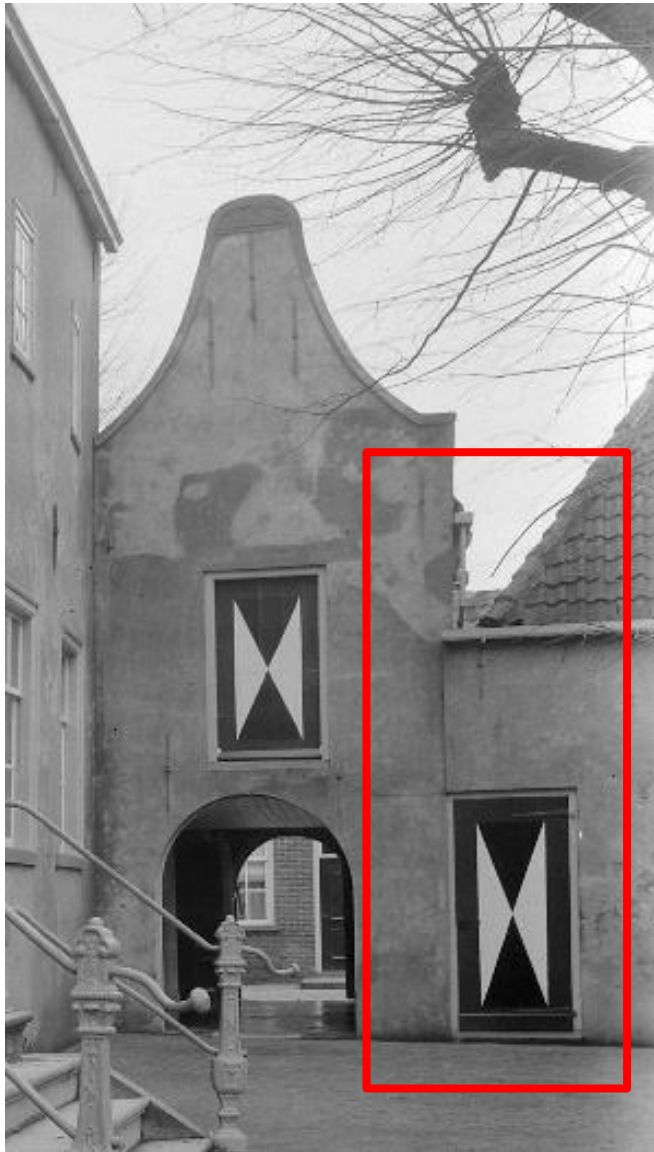
⁴⁷ (Swart, 2022)

⁴⁸ (Koldeweij, 2019)

⁴⁹ (Swart, 2022)

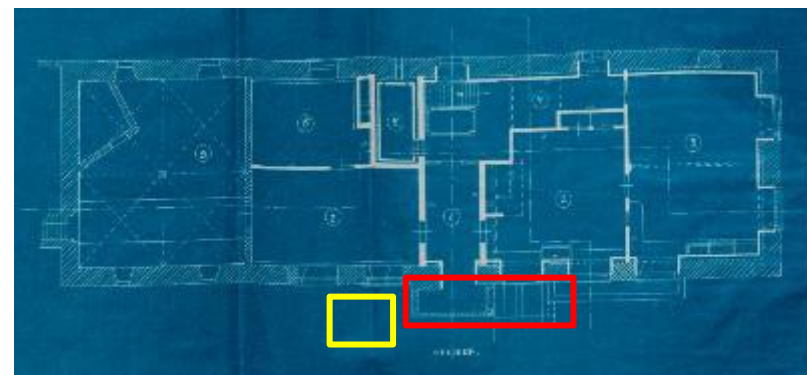
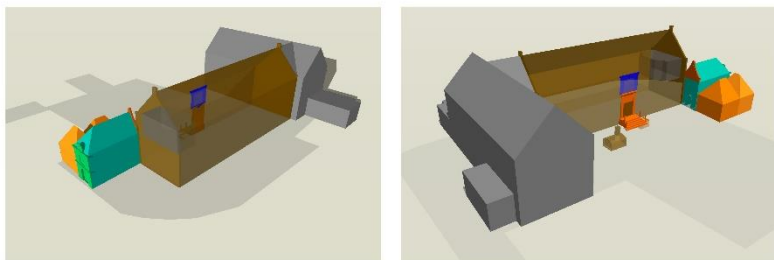
⁵⁰ (SHWM, 2022)

⁵¹ (SHWM, 2022)

afbeelding 6652 foto westgevel poorthuis. Links 1916 Tijdschrift BUITEN. Rechts 1923 opname Rijksbureau monumentenzorg ambtenaar Scheepens. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) ST-1782 en 006828

FASE 7 UITBREIDING MET WESTVLEUGEL EN
VERBOUWINGEN HUIZE LEVENSAVOND 1930-1969

afbeelding 66 Souterrain nieuwe toestand 1924. Ontwerptekening door bouwkundige W.G.F. Steinmetz. In het rode kader de ruimte onder het bordes met toegangstrap rechts. De waterkelder op de positie van het gele kader is niet getekend. (WfA, 2022)

1935 juni 28. Brief van Rijkscommissie Monumentenzorg over de schilderijen. Deze worden gekenmerkt als; 'geen werken van groot kunstgehalte eerste jaren 17^e eeuw' ⁵³.

1939 juli 11 waterkelder ten westen van het bordes wordt verbonden met het souterrain. ⁵⁴

1930 maart 25. Opdracht aan architect D. Saal uit Alkmaar voor het maken van een plan tot uitbreiding van Huize Levensavond. Tevens is in dat jaar de aanbouw uit 1647 aan de westzijde gesloopt. De poort met omlijsting en sluitsteen met jaartal '1647' uit de oostgevel van de gesloopte aanbouw is in de oostgevel van de nieuwbouw teruggeplaatst. Op de sloop- en ontwerptekening van architect Saal en de ontwerptekening van de oostgevel is dit aangegeven. ⁵²

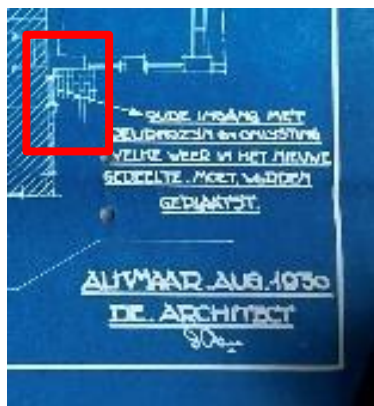
⁵² Zie de rechterzijgevel op de tekening Blad no 3 door architect Saal uit 1930 (SHWM, 2022).

⁵³ (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022)

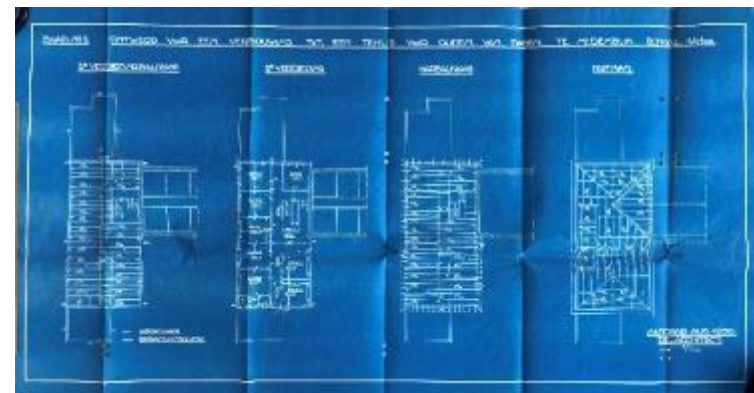
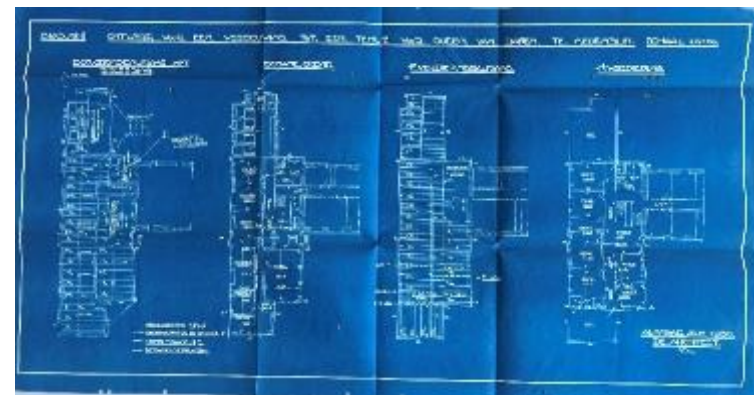
⁵⁴ (SHWM, 2022)

afbeelding 67 slooptekening aanbouw westzijde augustus 1930. Bron: (WfA, 2022)

afbeelding 68 Detail van slooptekening en ontwerptekening 1930. In het rode kader de positie van de herplaatste poort in de westgevel van de aanbouw. (WfA, 2022)

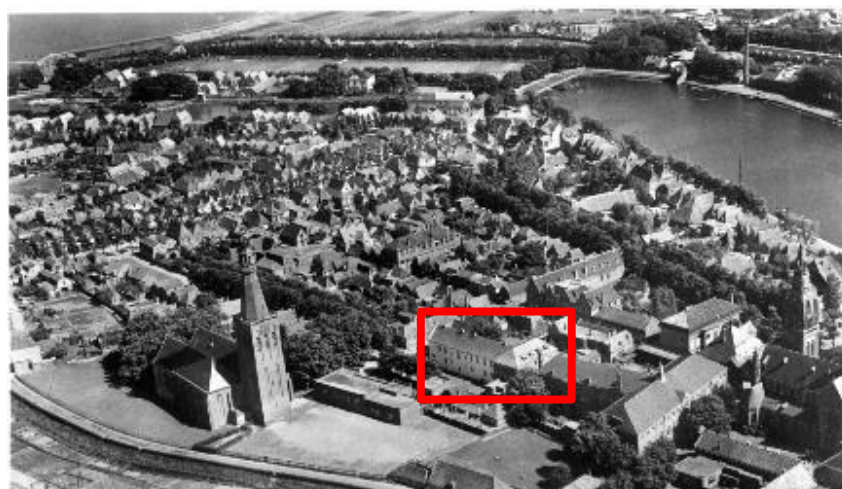
afbeelding 69 Ontwerptekeningen architect D. Saal van de aanbouw Huize Levensavond 1930. (WfA, 2022)

afbeelding 70 Foto onderdoorgang poortgebouw. Links foto door C. Steenbergh is gepubliceerd in tijdschrift BUITEN van 29 juli 1916. Boven de hardsteen boog is een tekst zichtbaar: 'W2 No139' waarschijnlijk een huisnummeraanduiding. Rechts 1949. De poort met omlijsting en cartouche met jaartal 1647 is zichtbaar in de gevel op het binnenhof. Boven de hardsteenboog is een huisnummeraanduiding '9' zichtbaar. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) ST-1781 en 044030

afbeelding 71 Foto Torenstraat jaren '30, Aan de Muntstraat is een Badhuis gebouwd. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 030395

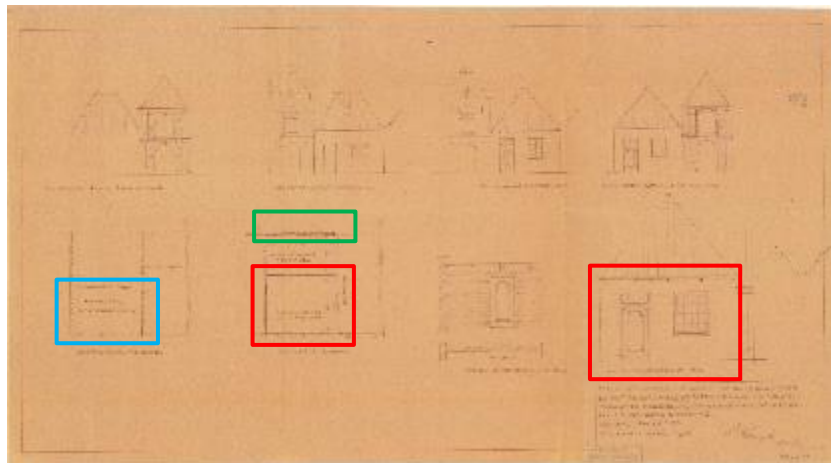
afbeelding 72 Luchtfoto vanuit het noordwesten 1939. In het rode kader links het Weeshuis en rechts de aanbouw uit 1930. (aerocarto, 1939)

afbeelding 73 Westgevel aanbouw Huize Levensavond gezien vanaf de Ridderstraat 1970. Op de achtergrond de torenspits van de Bonifaciuskerk. (Greeuw, 2022) 1970 doos_25

1941 Het Poortgebouw wordt gerestaureerd. De gepleisterde ingezwenkte halsgevel (klokgevel) van het Poortgebouw aan de binnenhof wordt gewijzigd in een gemetselde trapgevel.⁵⁵

1955 In maart vond de vergroting van de eerder verkleinde rouwkamer naast het Poortgebouw plaats en komt er een nieuwe berging/fietsenstalling achter de rouwkamer.⁵⁶

afbeelding 74 Ontwerptekening van een nieuw te maken rouwkamer bij het gereformeerde Weeshuis door architect S. Varwijk maart 1955. In het blauwe kader de bestaande rouwkamer. In het rode kader de vergrootte rouwkamer en nieuwe straatgevel. In het groene kader de nieuwe achtergevel. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) Medemblik5RCE 2022101871

1957 februari 12. Is er een besluit van het bestuur tot de bouw van acht bejaardenwoningen in de Torenstraat⁵⁷

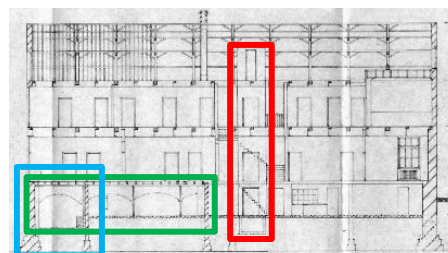
⁵⁵ (van den Berg, 1955) pag. 191

⁵⁶ (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022)

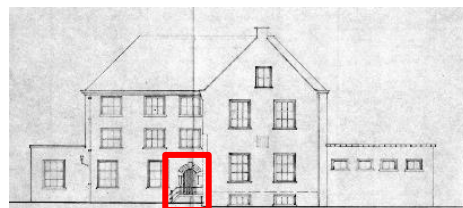
⁵⁷ (Swart, 2022)

1965 september 28. Is er een besluit om de personenlift van kelder naar de 1^e verdieping te plaatsen aangegeven op de tekening bestaande toestand door architect Vegter (bestaand in 1969).⁵⁸

1969 mei 21 inmeting bestaande toestand door architectenbureau Vegter waarop de gewelfaanzetten tegen het westelijk deel van de noordgevel zijn aangegeven en een verdiepte souterrainvloer in het westelijk deel.

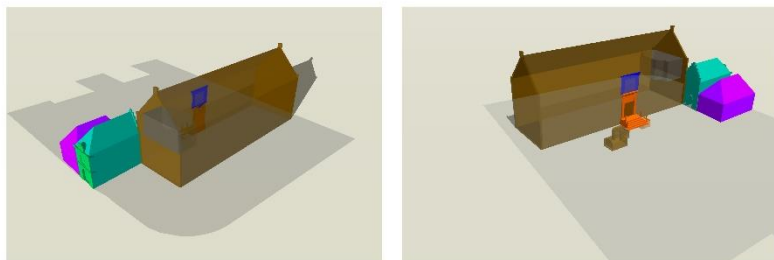
afbeelding 75 doorsnede bestaande toestand door architectenbureau Vegter 1969. In het rode kader de lift. In het groene kader aanzetten van kruisgewelven. In het Blauwe kader een verdiept kelder gedeelte. (SHWM, 2022)

afbeelding 76 Aanzicht bestaande toestand oostgevels maart 1976 door architectenbureau Vegter. Het in 1975 gesloopte gedeelte is in grijs weergegeven. Links van de topgevel van het weeshuis is in het rode kader de omlijste entree afkomstig uit de aanbouw uit 1647 zichtbaar. (SHWM, 2022)

⁵⁸ (SHWM, 2022)

FASE 8 SLOOP VAN DE WESTVLEUGEL, VERBOUW WEESHUIS EN RESTAURATIE REGENTENKAMER 1975-1980

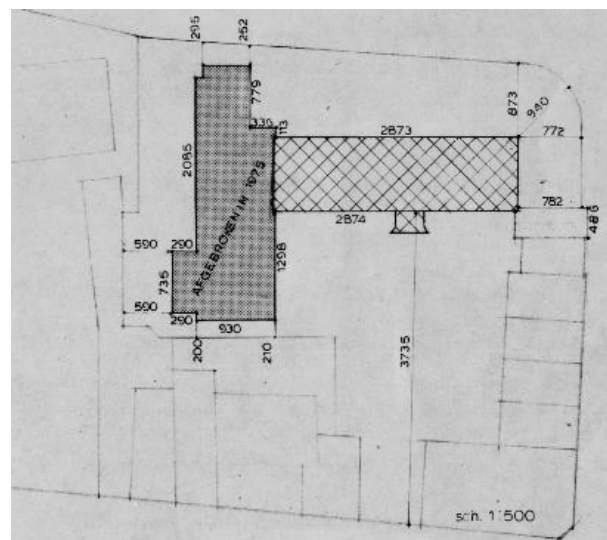

In deze vierde gebruikperiode vindt de transformatie van bejaardenhuis 'Huize Levensavond' naar werkruimten voor zakelijke dienstverlening plaats.

1975. Aanbouw 'Huize Levensavond' uit 1930 gesloopt.⁵⁹

1976. Tekeningen bestaande toestand.⁶⁰

1976 april 2. Nieuwe toestand met bestaand Notariskantoor op bel-etage oost. Technische omschrijving verbouwing.⁶¹

afbeelding 77 Situatietekening bestaand en in 1975 gesloopte westvleugel maart 1976. Architectenbureau ir. J.J.M. Vegter maart 1976. (SHWM, 2022)

1977 augustus 12 en 23; september en december 7 en 15: Trap van 1^e verdieping naar zolder; kozijnen westgevel met details; verbouwplan westelijk deel van bel-etage en verdieping tot kantoorruimte.⁶²

1977 december 5 7 aanwijzing perceel ten behoeve van kadastrale splitsing verkoop perceel 3997 aan "bejaardentehuis" in en perceel 3998 in bezit van Weeshuis.

1978 feb/mrt opmeting westelijk deel bel-etage door architectenbureau Vegter Leeuwarden.⁶³

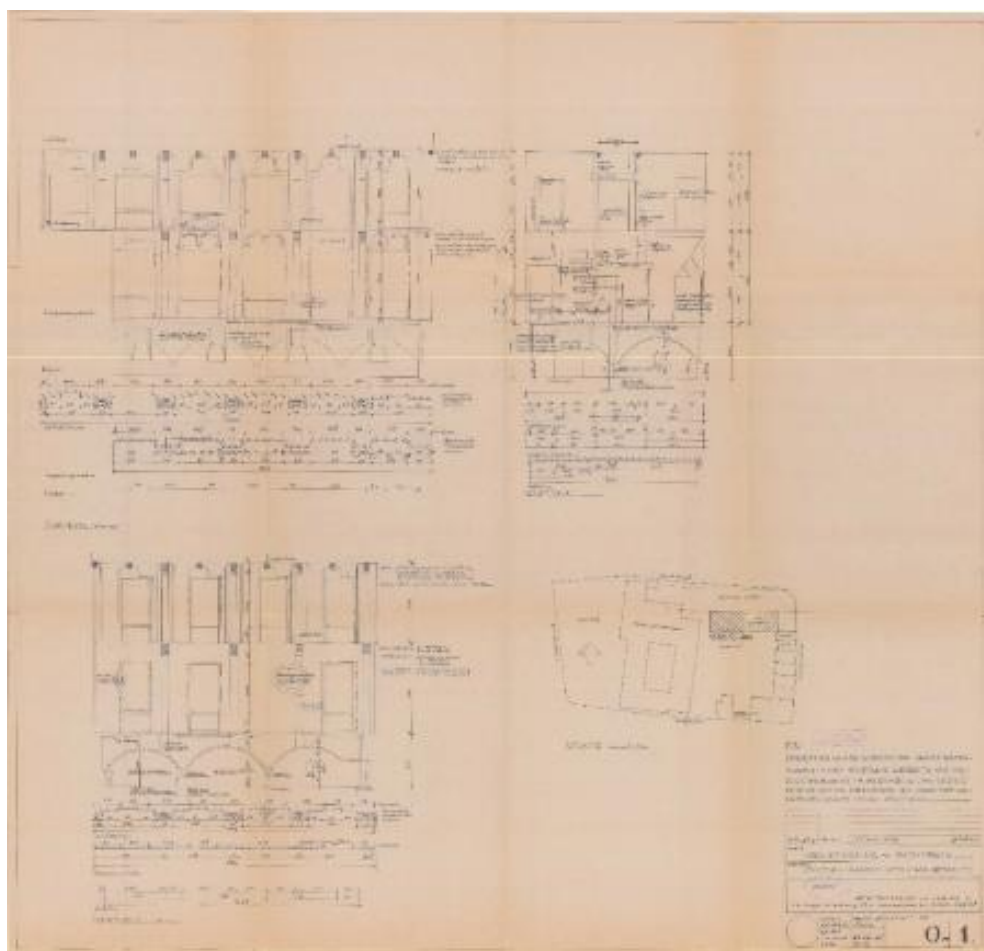
⁵⁹ (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022).

⁶⁰ (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022).

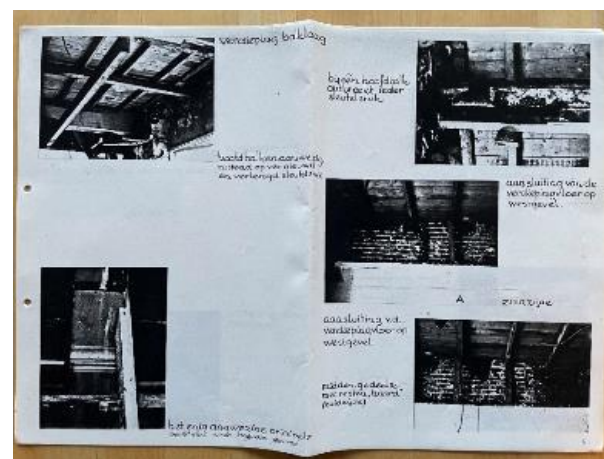
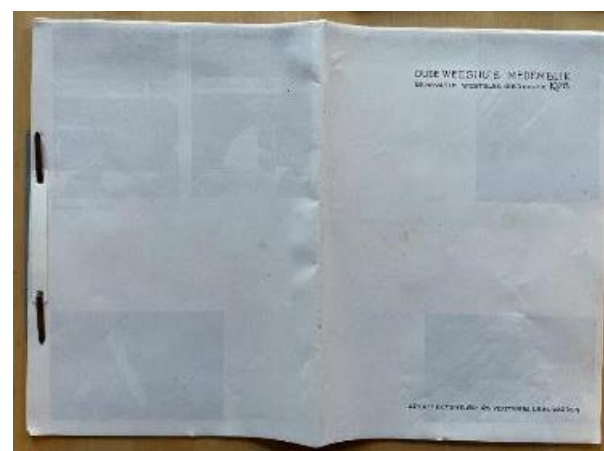
⁶¹ (SHWM, 2022)

⁶² (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022).

⁶³ Zie ook de tekeningen afbeelding 203 204 en 205 in de bijlage. (SHWM, 2022)

afbeelding 78 Tekening opname westelijk deel door architectenbureau Vegter 1978. Doorsneden en aanzichten noordwand, zuidwand en westwand ter plaatse van het souterrain, bel-etage en verdieping gevels. (SHWM, 2022)

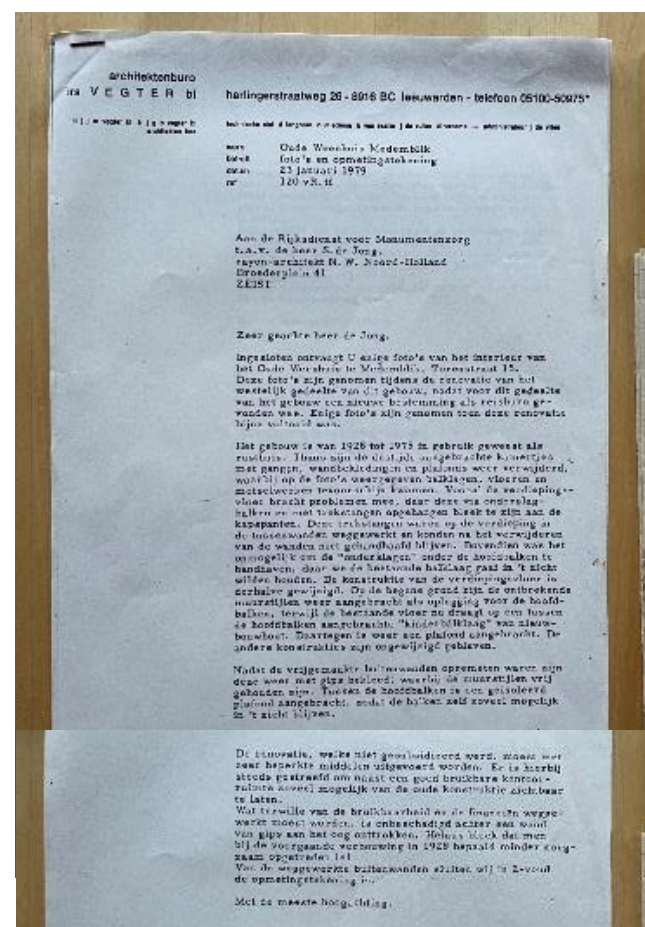

afbeelding 79 Fotoreportage interieur door architectenbureau Vegter na ontmanteling 1978. (SHWM, 2022)

1979 Brief, foto's en beschrijving van de aangepaste vloerconstructie van de verdieping en gevelstijlen door Vegter. De moer- en kinderbinten zouden niet meer aanwezig zijn. Op de tekening is het souterrain voorzien van kruisgewelven en zandsteen kolommen over volledig oppervlak. Vegter beschrijft dat de in/onder de vloer van het souterrain zich nog de aanzet van de zandsteen kolom(men) bevinden.⁶⁴

1979. Januari 23 Brief van architect Vegter aan Rijksdienst monumentenzorg. Hij beschrijft de, ten behoeve van de verbouwing tot bejaardenhuis aan kapspanten opgehangen verdiepingsvloer De trekstangen, weggewerkt in wanden komen in het zicht. Tegen de gevelwanden van de begane grond zijn muurstijlen geplaatst waarop de moerbalken van de verdiepingsvloer zijn opgelegd. De bestaande verdiepingsvloer is op nieuwe kinderbinten opgelegd en voorzien van plafond tussen de moerbalken.⁶⁵

1980. Restauratie van het Goudleer Regentenkamer door Centraal Laboratorium Amsterdam, H.A. van Soest.⁶⁶

afbeelding 82 Beschrijving vloerconstructie door architect Vegter januari 1979. (SHWM, 2022)

⁶⁴ (SHWM, 2022).

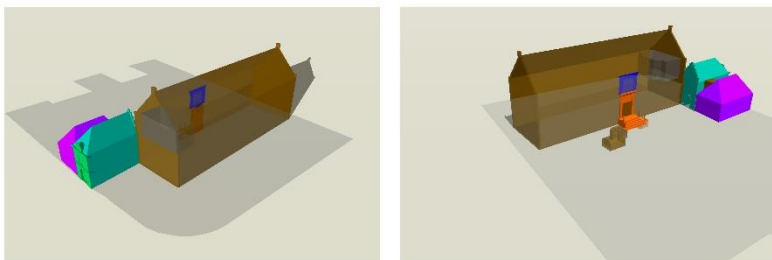
⁶⁵ (SHWM, 2022)

⁶⁶ (SHWM, 2022)

afbeelding 83 Fotorapportage van de restauratie van het goudleerbehang 1980. De restauratie is uitgevoerd door H.A. van Soest en gedocumenteerd in foto's en filmverslag. (SHWM, 2022)

FASE 9 RESTAURATIE WEESHUIS, REGENTENKAMER EN POORTGEBOUW 1980-2022

In deze fase wordt de het pleisterwerk van de gevels afgebikt en een nieuwe pleisterlaag aangebracht. In het bloot liggende metselwerk van de noordgevel zijn bouwsporen te zien van ontlastingsbogen en ronde vensters. In de noordgevel is tussen as 9 en 10 een sparing in het steenmetselwerk dichtgezet met een metselwerk klamp. De uitbolling van de klamp verklaard de sprong in het pleisterwerk aan de buitenzijde. Vanaf de zolder is een nis te zien in het steens metselwerk van de gevel. Het metselwerk is uitgevoerd in een machinale baksteen en niet in verband met het aangrenzende gemetseld.

Circa 1990. Foto's archief SHWM jaren '80-'90 afbikken pleisterwerk en bouwsporen noordgevel, restauratie entree en lantaarn.

1988. Besluit van gemeenteraad tot oprichting van Stichting Hervormd Weeshuis en samenvoeging eigendommen waaronder Weeshuis en Poortgebouw, weduwenwoningen aan de Heeresteeg.

1992. Souterrain bergruimten en kluis, voorzetwand in westelijk souterrain tegen noord- en westwand. Bel-etage: west; tandarts, oost; notariskantoor kamer en suite oost voormalige regentenkamer zuidoost en annex noordoost. 1^e verdieping oost kantoor en keuken advocaat en archief notaris en regentenkamer met annexen. West; kantoren en opslag advocaat laboratorium en keuken Tandarts. Poortgebouw; BG doorgang en kantoor, werkruimte; verdieping zolder.⁶⁷

1996 april 19. Architectenbureau P.W. Vlaming Medemblik. dakisolatie aula en Poortgebouw, vloerisolatie verdieping Poortgebouw. wijziging indeling Poortgebouw trap naar verdieping.

2000 april 13. Architectenbureau P.W. Vlaming/ MO architecten uit Medemblik. Niet uitgevoerde plannen tot wijziging indeling en plaatsing toiletgroep in oostelijk souterrain en plan voor aanbouw en nieuwe entree tegen noordgevel tussen as 4 en 5. Plan voor lift van souterrain naar 1^e verdieping direct aansluitend op entree.

2001 januari 12. MO architecten uit Medemblik. Plan toiletgroep in oostelijk souterrain, interne trap van oostelijke bel-etage naar oostelijk souterrain.

2005 restauratie. Goudleerbehang Regentenkamer door Stichting Restauratie Atelier Limburg.⁶⁸

⁶⁷ (SHWM, 2022).

⁶⁸ (SHWM, 2022).

2008 maart 14. Bestaande toestand tekening ME2.⁶⁹.

2008 augustus 4. tekening schadeopname gevels ME2.⁷⁰

2009 november 24. Tekening noordgevel en oostgevel opgehakt stucwerk en hersteld metselwerk met fotonummers 1 t/m 50.⁷¹.

2009-2010. Restauratie/renovatie: gevels, dak, buitentrap en verhoging bordes, plateaulift naar ontwerp van ME-2 architecten. Project arc600hitect Eddy Mol, projectleider Gerben Keizer en bestuursleden Piet Bomekamp, Harm van de Wetering, en oud-stichtingsvoorzitter Folkert Bloemhof.⁷²

⁶⁹ (SHWM, 2022)

⁷⁰ (SHWM, 2022)

⁷¹ (SHWM, 2022)

⁷² (SHWM, 2022)

afbeelding 84 Foto's van de restauratie van de dubbele deuren en het bovenlicht omstreeks 1990. Het opschrift aan de achterzijde van de zwart-wit foto vermeldt: J. Beek en Wijnand Berkhout. (SHWM, 2022)

2009-2010 restauratie Goudleerbehang Regentenkamer door Stichting Restauratie Atelier Limburg.⁷³

afbeelding 85 Restauratie Goudleerbehang 2009-2010. (ME2, 2022)

⁷³ (SHWM, 2022)

afbeelding 86 Restauratie Goudleerbehang 2009-2010. Foto links en boven: westwand boven en links van de entree. De lichtere vlakken en lijnen tonen dat de vlakken zijn samengesteld. Foto midden onder: detail met voorstelling van een tropische vogel. Foto rechts onder: strijklicht toont een relief in het materiaal bestaande uit een wafelruit motief. (ME2, 2022)

afbeelding 87 Restauratie Goudleerbehang 2009-2010. Foto links: toegangsdeur in de noordwand. Het paneel met goudleer is verwijderd. Het opschrift verwijst naar de restauratie in 1980. Foto rechts boven: aanzicht van de noordwand na restauratie. Rechts de toegangsdeur tot ruimte 1.17 na restauratie. (ME2, 2022) 238, 261, 263.

afbeelding 88 Restauratie Goudleerbehang 2009-2010. Westwand na restauratie. (ME2, 2022) 265

BOUWHISTORISCHE BESCHRIJVING

INLEIDING

Onderstaand is de toestand beschreven zoals die zich voordeed in 2022. In tekst en beeld is de ligging van het onderzoekspand in het bouwblok, de relatie met de omgeving, het stratenpatroon en de bebouwing in de directe omgeving weergegeven. Kaarten en plattegronden zijn noord georiënteerd tenzij anders aangegeven. Gevels worden aangeduid met hun oriëntatie, noord, oost, zuid en west. De zuidgevel van het Weeshuis wordt beschouwd als de voorgevel vanwege de daarin gelegen entree.

Geveltekeningen, plattegronden en doorsneden zijn voorzien van stramienen en alle toegankelijke ruimten zijn op de plattegronden voorzien van een bouwlaag en ruimtenummer. In de beschrijvingen wordt hieraan gerefereerd met de nummering tussen haakjes, bijvoorbeeld '(1.18)' voor de regentenkamer op de 1^e verdieping. De stramienen zijn gerelateerd aan de jukken; bijvoorbeeld 'as-3' van de kapconstructie respectievelijk de binnenkant van de gevels; bijvoorbeeld 'as-1' en 'as-A'. Bij de interieurbeschrijving zijn de wanden beschreven vanuit het zuiden gezien en met de klok mee; 'voor' is dus de noordwand, 'rechts' de oostwand etc etc. Het binnenaanzicht van een gevel wordt aangeduid als 'gevelwand' met de oriëntatie, bijvoorbeeld; 'gevelwand-west'. Gevelopeningen met kozijnen zijn voorzien van een kozijnmerk aangeduid met letter A tot en met O.

STEDENBOUWKUNDIGE SITUATIE EN CONTEXT

Het Weeshuis is gelegen in een bouwblok dat begrenst wordt door de Muntstraat aan de noordzijde, de Torenstraat aan de oostzijde, de Bagijnhof aan de zuidzijde en de Ridderstraat aan de westzijde.

afbeelding 89 Kadastrale kaart met perceel en eigendom van Stichting Hervormd Weeshuis Medemblick 2022. (Kadaster, 2022)

Een openbaar wandelpad verdeelt het bouwblok in twee delen en vormt de verbinding tussen de Muntstraat en de Bagijnhof. Hier bevond zich een smalle gracht die eind negentiende eeuw is gedempt. De gracht liep door ten noorden van het Weeshuis in oostelijke richting. De gracht is aangeduid met 'De Helling' op de kadastrale kaart uit 1832.

De westelijke helft van het bouwblok is bijna volledig bebouwd met een complex zorgwoningen. Dit vormt ruimtelijk de begrenzing van een binnenhof gelegen in de oostelijke helft van het bouwblok. De woningen van het complex hebben zicht op de binnenhof. Deze wordt aan de overige drie zijden bijna volledig omsloten door het Weeshuis en de bebouwing aan de Torenstraat en de Bagijnhof. Door de sloop van bebouwing aan de Bagijnhof is er van daaruit zicht op de binnenhof en de voorgevel van het Weeshuis.

De formele route naar het Weeshuis loopt door het Poortgebouw met overbouwung aan de Torenstraat via de binnenhof naar de hoofdentree. In de as van de hoofdentree bevindt zich, tussen twee panden aan de Bagijnhof, een toegangspoort tot de binnenhof daterend uit de jaren dertig van de twintigste eeuw.

De binnenhof, die behoort tot het Weeshuis, is ingericht als formele tuin voorzien van bestrating, hagen in een symmetrische beplanting en bestrating.

De woningen aan de Torenstraat en Bagijnhof grenzen met hun achterkanten aan de binnenhof. Hier bevinden zich ook de buitenruimten van een aantal woningen

afbeelding 90 Foto van het wandelpad gezien vanuit de Bagijnhof richting de binnenhof en de zuidgevel van het Weeshuis 2022. Links het complex zorgwoningen.

afbeelding 91 Foto van de toegangspoort met hekwerk daterend uit de jaren dertig (XX) gezien vanuit de Bagijnhof in de richting van het binnenhof en de zuidgevel van het Weeshuis 2022.

afbeelding 92 Situatie van het bouwblok met het Weeshuis 2022. (Google Earth, 2022)

afbeelding 93 Foto Muntstraat gezien naar het westen. Links het Poortgebouw aan de torenstraat en midden het Weeshuis 2022.89

afbeelding 95 Foto Torenstraat gezien naar het zuiden. Rechts de zijgevel van het poortgebouw en oostgevel van het Weeshuis 2022.

afbeelding 94 Foto Muntstraat gezien naar het oosten richting Breedstraat 2022. Rechts het zorgcentrum, midden de noordgevel van het Weeshuis.

afbeelding 96 Foto Torenstraat gezien naar het Noorden richting de Bonifaciuskerk 2022.

afbeelding 97 Foto Bagijnhof gezien naar het westen richting St. Martinuskerk en Ridderstraat 2022.

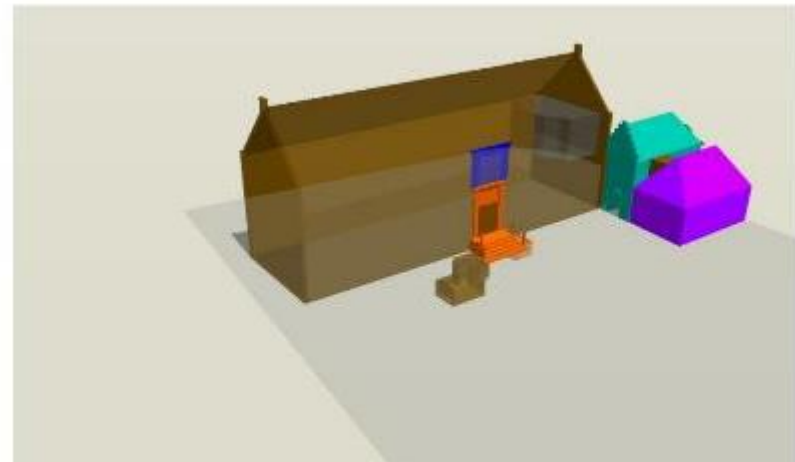
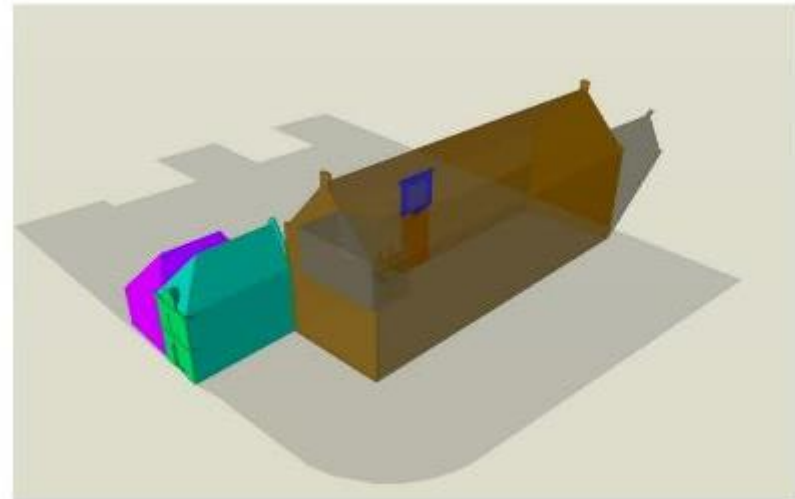
EXTERIEUR WEESHUIS EN POORTGEBOUW

BOUWMASSA

Het onderzoeksobject bestaat uit twee geschakelde volumes waarvan de gevels op de hoek in elkaar grijpen. Het grootste volume, bestaande uit twee-en-halve bouwlaag op een rechthoekige plattegrond onder een zolderverdieping, is afgedekt met zadeldak ⁷⁴. Aan de westzijde is het volume vrijstaand.

Het tweede volume raakt de zuid-oost hoek en de, vrijwel vrijstaande, oostgevel van het voornoemde volume. Het bestaat uit twee bouwlagen op een enigszins ruitvormige plattegrond afgedekt met een zadeldak waarvan de oostzijde is afgewolfd. ⁷⁵ De begane grond is uitgevoerd als overbouw. De oostgevel is voorzien van een lijstgevel en de westgevel is uitgevoerd met een trapgevel.

Aan de zuidzijde bevindt zich een belending bestaande uit een éénlaags volume, op een eveneens enigszins ruitvormige plattegrond, afgedekt met een schilddak. ⁷⁶ Tussen de tweede bouwlaag van het tweede volume en de kap van de belending bevindt zich een dakopbouw. De oriëntatie van de nok van alle volumes is ongeveer oost-west.

afbeelding 98 Bouwmassa onderzoeksobject en belending geprojecteerd op het kadastrale perceel 2022. Bruin: Weeshuis. Groen: Poortgebouw.

⁷⁴ De bruine bouwmassa van het 3D model (Weeshuis).

⁷⁵ De groen-blauwe bouwmassa van het 3D model (Poorthuis)

⁷⁶ De paarse bouwmassa van het 3D model (OVM)

GEVELS EN DAK WEESHUIS EN POORTGEBOUW

NOORDGEVEL

afbeelding 99 Foto's Weeshuis en Poortgebouw2022. Links boven: noordgevel en westgevel Weeshuis. Links onder: noordgevel Poorthuis, oost- en noordgevel Weeshuis. Midden: gevelfragment toont de naar de noordgevel omgezette hardsteen gevelbekleding en kroonlijsten van het PoortgebouwRechts: fragment noordgevel Weeshuis. In het rode kader het uitbollende geveldeel zichtbaar door de sprong in het pleisterwerk. In het blauwe kader gevelanker van de toegevoegde stalen trekstang ter vervanging van de deels verwijderde moerbalk van de zolderverdieping op as 9.

Het aanzicht van het Weeshuis aan de noordzijde wordt gekenmerkt door een ommuurd voorerf waarvan het grasveld is voorzien van hagen. Langs het openbare trottoir aan de Muntstraat is het erf afgezet met een lage, steens, muur voorzien van een rollaag en naar voren springende steunberen, daterend uit de twintigste eeuw. Op de muur is een stalen hekwerk, voorzien van een donkergroene coating, geplaatst bestaande uit stalen balusters en daartussen stalen hekwerken met alternerend lage en hoge verticale spijlen daterend uit de twintigste eeuw. De balusters zijn bekroond met een ornament in de vorm van een dennenappel.

De noordgevel, gelegen achter de haagbeplanting, is bij de meest recente restauratie plaatselijk afgebikt en voorzien van een nieuwe pleisterlaag en vervolgens volledig afgewerkt met een coating in een witte kleur (XXI).⁷⁷ Van bouwsporen in het achterliggende metselwerk is, behoudens een uitbolling tussen as 10 en as 9 beginnend op vloerniveau van de Bel-etage rechts van het venster, aan de buitenzijde niets zichtbaar. Op de foto uit 1923 is het pleisterwerk vlak. Mogelijk is tijdens de verbouwing in 1924 een klamp aan de buitenzijde toegevoegd om een eerder dichtgezette halfsteens gevelsparing te verstevigen en te verankeren aan de nieuwe stalen trekstang (afb. 99). In de tegenovergelegen zuidgevel van deze travee is ook een onregelmatigheid in het pleisterwerk zichtbaar.⁷⁸ Het balkanker bevindt zich direct links van as 9 onder de goot en is aangegeven met het blauwe kader op de foto's.⁷⁹ Op as 9 is geen muurstijl anker zichtbaar. Tijdens de restauratie omstreeks 1990 (fase 9) is de gevel volledig afgebikt en opnieuw gepleisterd. Daarmee is de portlandcement pleisterlaag, aangebracht in 1844 en 1897 (fase 5) vanwege vochtdoorslag, volledig verdwenen. Op foto's N0 tot en met N5, gemaakt tijdens de uitvoering van gevelrestauraties omstreeks 1990 en in 2010 zijn bouwsporen in het gevelmetselwerk te zien die te relateren zijn aan

dichtgezette gevelsparingen, kloostervensters of kruisvensters uit oudere bouwfases.⁸⁰ Er zijn geen foto's in aanzicht van afgebikt metselwerk gevonden. De lagenmaat en afmeting van de baksteen is uit de foto's slechts ongeveer te bepalen. Uit de circa 20 lagen zichtbaar op foto N1 en de geschatte afstand van bovenkant kozijn merk B tot onderkant goot volgt een lagenmaat van ongeveer 6,5cm.

De gevel is, aansluitend aan het maaiveld, bekleed met hardsteen platen die de overgang vormen naar het pleisterwerk.

Op het pleisterwerk zijn muurankers zichtbaar. Onder de goot op as-9, as-1 en as-0 en een deel van een schieter op as-3. Ter hoogte van de verdiepingsvloer op as-10, as-8, rechts naast as-7, op en rechts van as-4, links naast as-3, as-2, op as-1 en links naast as-0. Opvallend is dat de ankers naast as-7 en as-4 iets hoger zijn aangebracht.

In de gevel bevinden zich tien vensterassen. Uit de vergelijking van de gereconstrueerde gevel in 1923 en 1925 blijkt dat de huidige gevelopeningen en vensters zijn aangebracht bij de verbouwing tot Huize Levensavond in 1924 (afb. 100). In het souterrain, de Bel-etage en eerste verdieping zijn vensteropeningen dichtgezet.

De rechthoekige vensters met roede verdeling dateren uit 1924 en zijn te verdelen in zes typen; A t/m F. Type A is een zes-ruits (2x(2+1)) schuifraam voorzien van bovenlicht en toegepast in de grotere ruimten en slaapkamers op de Bel-etage en eerste verdieping. De oorspronkelijke schuiframen zijn aangepast naar valramen, waarschijnlijk vanwege de veiligheidsvoorschriften. Type B, een twee-ruits venster (1x2) is toegepast ter plaatse van keukens en toiletten. In het trappenhuis is een acht-ruits (2x(3+1))

⁷⁷ In 2008 zijn opnametekeningen gemaakt van de schade aan gevels en dak. (ME2, 2022) B03, B04 en B05.

⁷⁸ Nader (constructief) onderzoek naar het metselwerk en binnengevel is gewenst

⁷⁹ Zie ook de beschrijving en foto's van de nis in de noordwand op de zolderverdieping.

⁸⁰ Op tekeningen van de binnenaanzichten van de Noord-, zuid- en westgevel zijn bouwsporen aangegeven die in 1978 zichtbaar waren. Voorafgaand aan de verbouwing in 1978 is een opnametekening gemaakt van de binnenaanzichten van de gevels tussen as 0 en as 4 en de aanwezige bouwsporen, door architectenbureau Vegter. Zie bouwfase 8.

venster toegepast; type C. Het negen-ruits (2x(2+1) venster type D heeft een meer vierkante verhouding die correspondeert met de vensters in de zuidgevel. Het aanzicht vanuit de conversatie kamer-en-suite op deze positie is hiervoor waarschijnlijk bepalend geweest. In het trappenhuis bevindt zich een vier-ruits venster (2x2) type E. Het venster in het souterrain is een twee-ruits (2x1)venster type F. Alle kozijnen, dorpels en ramen van de vensters en de deuren zijn uitgevoerd in hout en geschilderd daterend uit de tijd de verbouw tot bejaardenhuis en de verbouw in de jaren zeventig van de twintigste eeuw.⁸¹

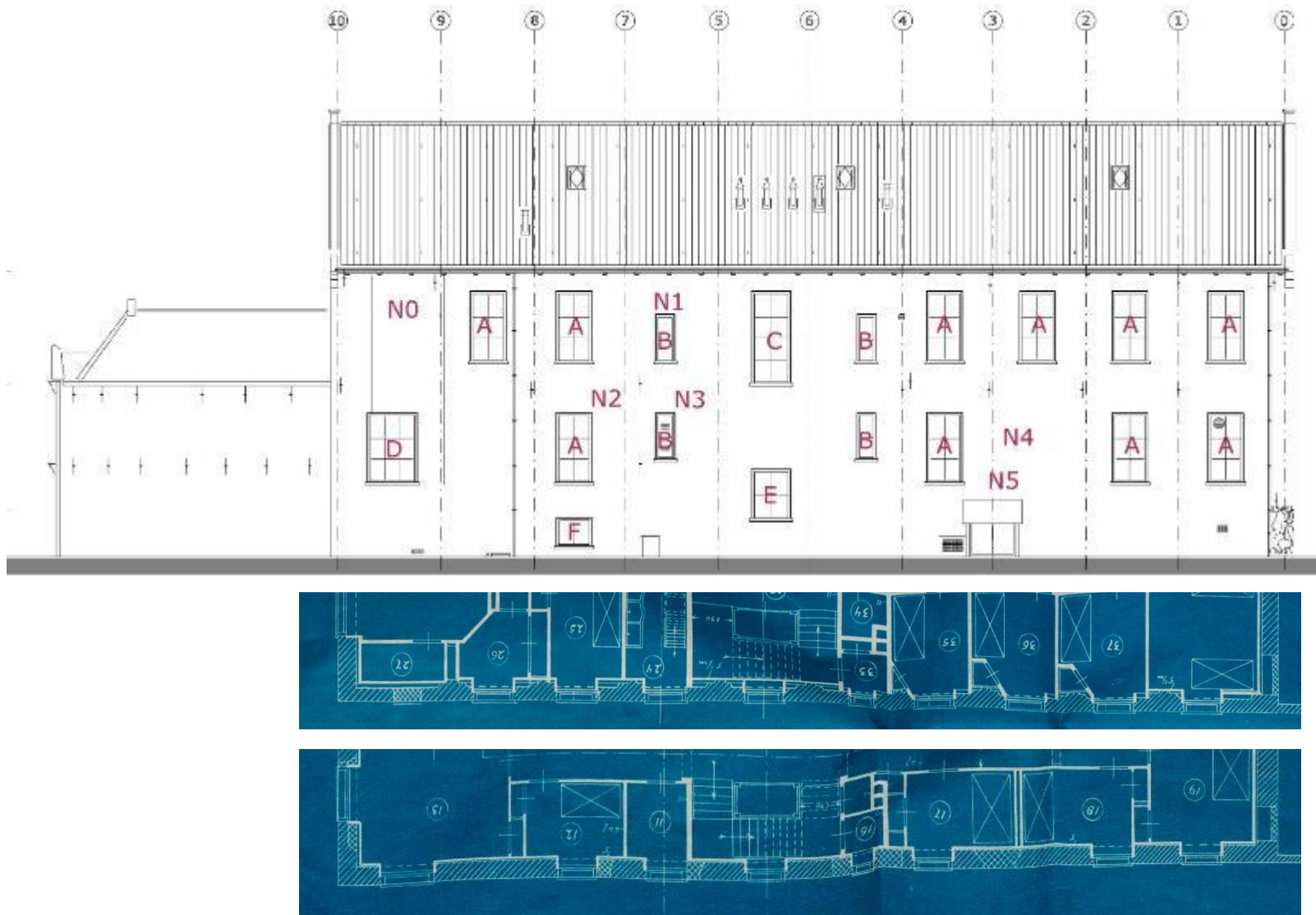
Het zadeldak is voorzien van een rode keramische, Oud Hollandse pan en nokvorsten (XX). In het dakvlak bevinden zich drie dakvensters, en diverse (rookgas)afvoeren (XXI). De afdekking van de tuitgevels is uitgevoerd in zink (XXI).

De blinde noordgevel van het Poortgebouw is afgewerkt met een witte pleisterlaag en muurverf (XXIa). Aan de dakvoet bevindt zich een eenvoudige zinken omtimmerde bakgoot met kraal op houten gootklossen voorzien van een halfrond profiel. De gevel is, aansluitend aan het maaiveld, bekleed met hardsteen plint gelijk aan het hoofdgebouw. Op het pleisterwerk zijn onder de goot zeven muurankers ter hoogte van de zolderbalklaag zichtbaar. Opvallend is dat het tweede anker van links een afwijkende afmeting heeft. Ter hoogte van de verdiepingsbalklaag zijn acht muurankers aangebracht op regelmatige afstand en van gelijke afmeting.

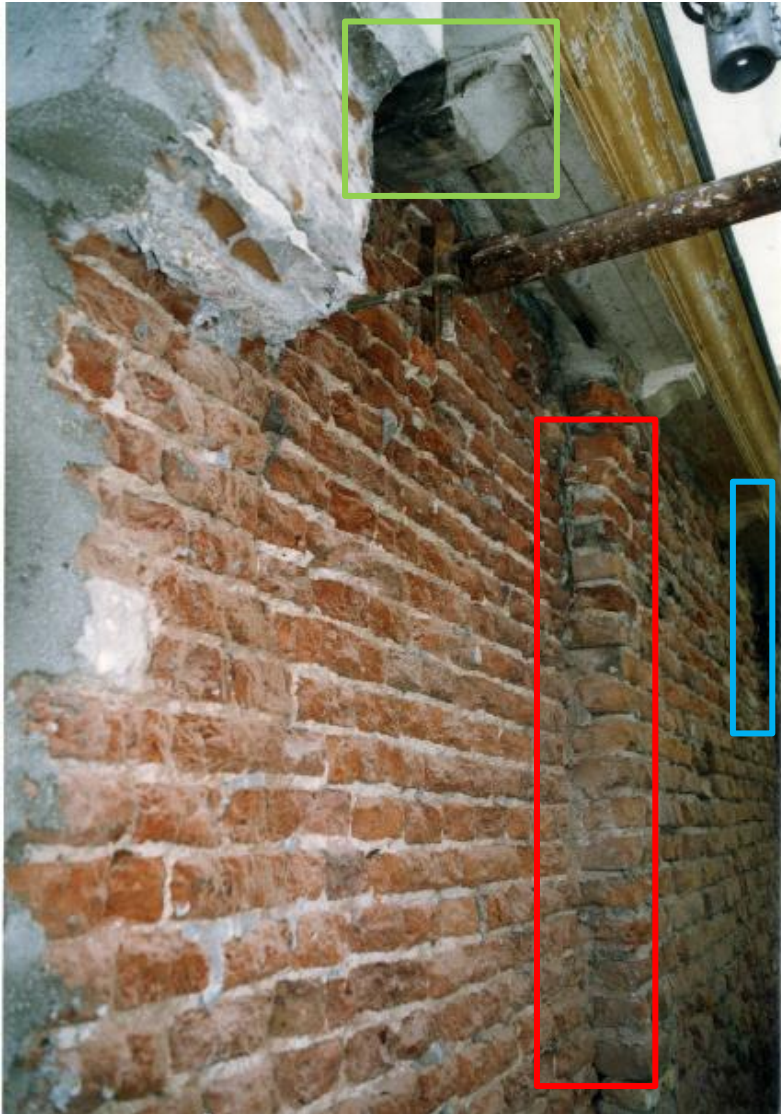

afbeelding 100 Noordgevel 2022. Boven: reconstructie vóór verbouwing op basis van foto uit 1923. Rechts de tuitgevels van de aanbouwen uit 1647. Onder: reconstructie na verbouwing met rechts de aanbouw uit 1930. In het rode kader de positie van een bouwspoor van een dichtgemetseld rond venster zie foto N4 1990.

⁸¹ Op de foto's van de restauratie van de noordgevel is een okergele kleur van het schilderwerk te zien, mogelijk de originele kleur.

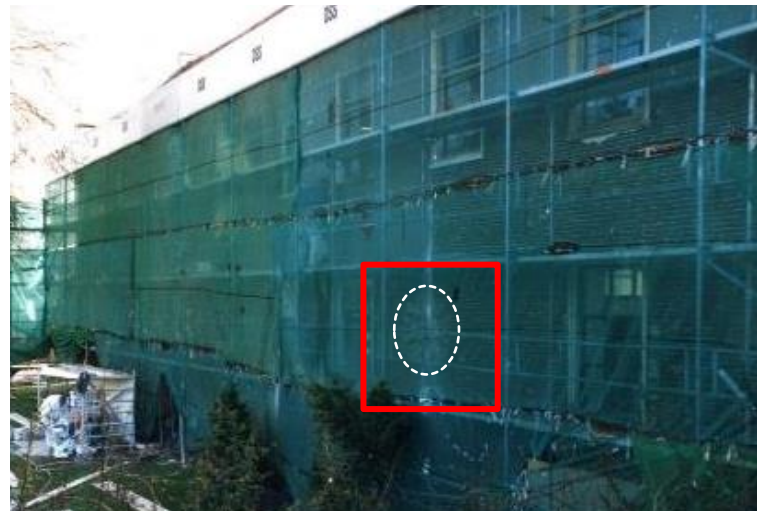
afbeelding 101 Noordgevel voorzien van kozijntypen en locatie van de foto's met bouwsporen N0 t/m N5 2022. Midden: plattegrond verdieping 1924. Onder: plattegrond Bel-etage 1924. (WfA, 2022)

afbeelding 102 Foto N0 noordgevel omstreeks 1990. In het rode kader de halfsteens verspringing. In het groene kader geprofileerde gootklos voorzien van olijf profiel evenals de goot daterend uit 1924. In het blauwe kader gevelanker van stalen

afbeelding 103 Foto N1 omstreeks 1990. Afgebikt metselwerk overwegend in staand verband. Tussen bovenkant kozijn merk B en onderkant goot bevinden zich circa 20 lagen metselwerk in staand verband voorzien van een lichte kalkvoeg. (SHWM, 2022)

afbeelding 104 Foto N4 noordgevel omstreeks 1990. De gevel is volledig ontleisterd. In het rode kader bevindt zich een dichtgemetselde ronde gevelsparing. De locatie komt overeen met een rond venster op de Bel-etage tussen as 2 en 3 te zien op de foto's uit 1923 en de gereconstrueerde gevel. (SHWM, 2022)

afbeelding 105 Foto N2 rollaag2009. Het kozijn is gedateerd 1924. Boven de rollaag is een aanzet van een ontlastingsboog zichtbaar 2009. (ME2) 17112009 f17

afbeelding 106 Foto N3 rollaag 2009. Het kozijn is gedateerd 1924. Boven de rollaag is een aanzet van een ontlastingsboog zichtbaar 2009. (ME2, 2022) 17112009

afbeelding 107 Foto N5 vernieuwd metselwerk en fragment rollaag 2009. (ME2, 2022) 17112009 f9

afbeelding 108 Foto's schacht noordwand gezien vanaf zolder boven regentkamer tussen as-9 en as-102009. Links en rechts anderhalfsteens gevelmetselwerk en boven recenter metselwerkXX. Onder is het regelwerk en houten schot van de ruimte 1.17 zichtbaar. (ME2) 09092009

OOSTGEVEL

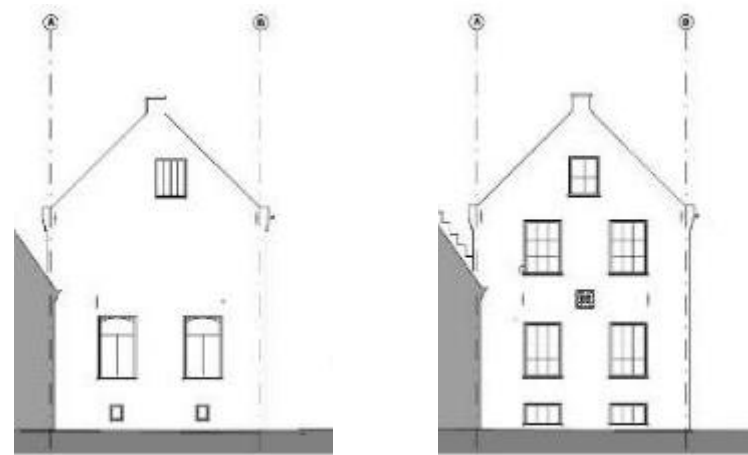

afbeelding 109 Foto van de oostgevel links het Poortgebouwen belending. Rechts het Weeshuis. 2022.

Het aanzicht van het Weeshuis aan de oostzijde wordt gekenmerkt door een ommuurd voorerf met grasveld. Langs het openbare trottoir aan de Torenstraat is het erf afgezet met een lage, steens, muur voorzien van een rollaag en naar voren springende steunberen (XX). Op de muur is een stalen hekwerk, voorzien van een donkergroene coating, geplaatst bestaande uit stalen balusters en daartussen stalen hekwerken met alternerend lage en hoge verticale spijlen (XX). De balusters zijn bekroond met een ornament in de vorm van een dennenappel. Muur en hekwerk sluiten aan op de noordgevel van het Poortgebouw.

De gevel is, aansluitend aan het maaiveld, bekleed met hardsteen platen die de overgang vormen naar het pleisterwerk.

De gepleisterde oostgevel is voorzien van twee vensterassen. Uit de vergelijking van de gereconstrueerde gevels uit 1923 en 1925 blijkt dat drie-ruits (3x1) vensters (merk H) in het souterrain zijn toegevoegd, de negen-ruits (3(2+1) vensters in de Bel-etage zijn gewijzigd (merk D), in de verdieping twee vensters zijn toegevoegd (merk D) en in de zolderverdieping een luik is vervallen en een iets verplaatst, nieuw vier-ruits (2x(1+1) venster is toegevoegd (merk G). Bouwsporen in het metselwerk van de oostwand op de zolder tonen de oorspronkelijke positie van een venster zoals op de tekening uit 1923. Dit is te verklaren uit het vervallen van een

afbeelding 110 Oostgevel 2022. Links: reconstructie vóór verbouwing op basis van foto uit 1923. Rechts: na de verbouwing in 1925, tevens de huidige toestand.

verslept schoorsteen kanaal vanaf de schouw in de regentenkamer.⁸² Alle nieuwe kozijnen in de gepleisterde gevels zijn gedateerd in 1924, uitgevoerd in hout en geschilderd. Twee kozijnen merk D zijn voorzien van een nieuw schuifraam en bovenlicht, beide met roedeverdeling.

Op het pleisterwerk zijn muurankers zichtbaar. Links en rechts ter plaatse van de schouderstukken en ter hoogte van de verdiepingsvloer in lijn met de vensters merk D.

Centraal op de gevel is ter hoogte van de verdiepingsvloer in het pleisterwerk een zandsteen ornament (F1) aangebracht met het gekroonde stadswapen tussen twee leeuwen gedateerd omstreeks 1660-1680. De steen ontbreekt op de foto uit 1923. De kleurstelling op de foto komt niet overeen met de huidige toestand waarvan niet bekend is waarop deze is gebaseerd.

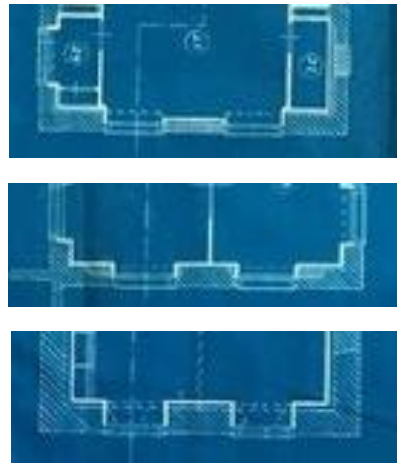
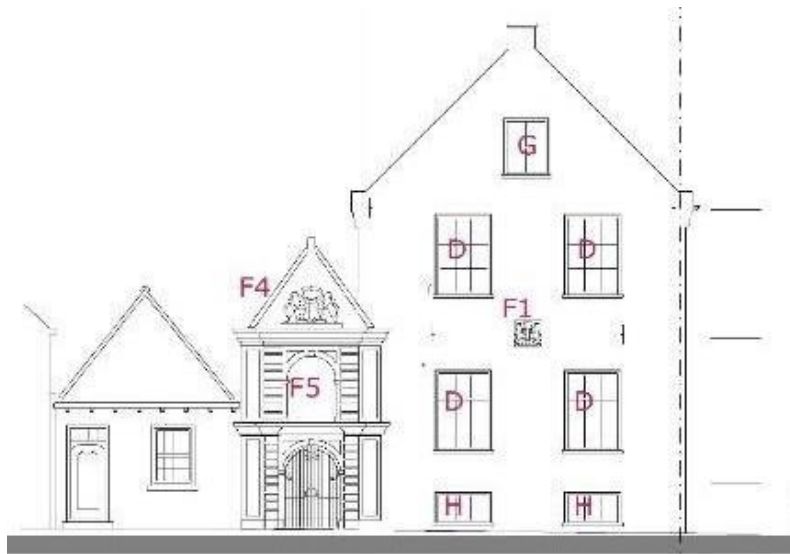

afbeelding 111 Foto F1 van de steen met het stadswapen van Medemblik ongedateerd. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 335-019

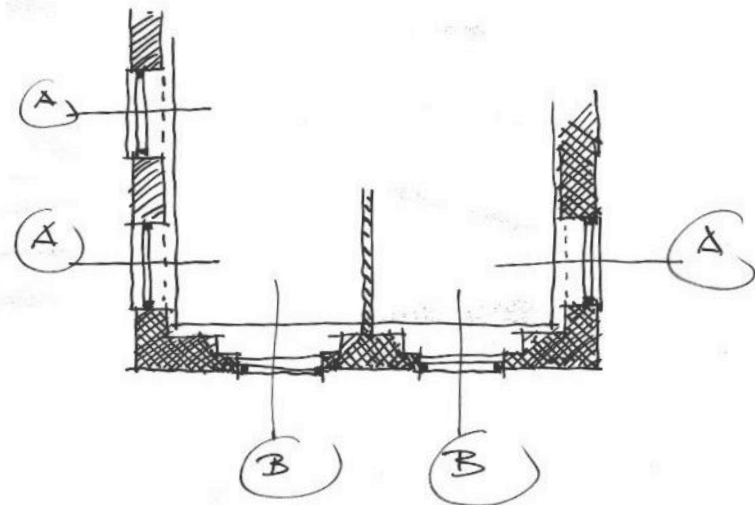
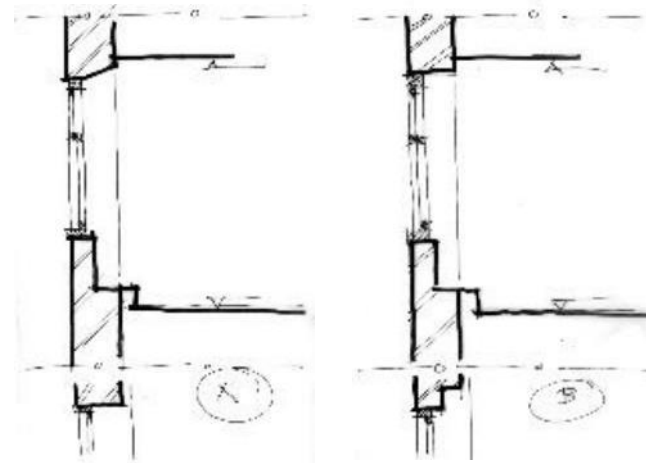
⁸² Zie de foto en beschrijving van de ruimte op de zolderverdieping boven de regentenkamer in het hoofdstuk Interieur.

afbeelding 112 Foto zolder ruimte 2.06 gevelwand oost 2022. Rechts van het venster zijn bouwsporen van het versleepte schoorsteenkanaal zichtbaar.

afbeelding 113 Boven: aanzicht oostgevels met aanduiding kozijnmerken en bijzondere elementen F1-F5 2022. Onder: drie fragmenten van het verbouwplan uit 1924. Boven: verdieping, midden: Bel-etage, Onder: souterrain. (WfA, 2022)

afbeelding 114 Schetsen van de Bel-etage Weeshuis 2022. Boven: principe doorsnede kozijnen over en noord- en zuidgevel (A) en oostgevel (B) 2022. De kozijnen in de oostgevel zijn in nissen geplaatst waarvan de dagkanten oorspronkelijk waren afgeschuind volgens de tekening uit 1924.

De oostgevel van het Poortgebouw staat direct aan de, met gele klinkers bestraatte, stoep langs de Torenstraat. Het jaartal 1785 op de kroonlijst vermeld het oprichtingsjaar van de hardstenen façade in classicistische vormtaal. De façade bestaat uit twee gestapelde verdiepingen met risalerend middendeel en beide afgesloten met een gekropte kroonlijst gesteund door geblokte pilasters. Binnen de geblokte pilasters is een verdiept liggend vlak met rondboogpoort, steunend op geprofileerde aanzetstenen waaronder een rechthoekige kolom. Aan weerszijde van de geblokte pilasters is een iets verdiept rechthoekig omkaderd veld aangebracht. De façade is op de hoeken omgezet. In de rondboogpoort op de verdieping is een reliëf voorstellende vier weeskinderen onder gestileerde wolken aangebracht. (F5) Het geheel is geplaatst op een iets vooruitspringend basement. De gevel is te karakteriseren als een typische achttiende eeuwse pilasterorde, waarbij het kapiteel niet meer het hoofdgestel draagt maar daarin is opgenomen.⁸³ Op de kroonlijst is een zandstenen opzetstuk geplaatst voorstellende het gekroonde stadswapen geflankeerd door twee leeuwen. (F4) Het opzetstuk is met een ijzeren stang verankerd aan de dakconstructie. De doorgang kan afgesloten worden middels een ijzeren spijlenhek en dubbele houten paneeldeuren gerestaureerd in 1996.⁸⁴

De dakschilden zijn voorzien van keramische, blauw gesmoorde, Oud Hollandse pannen (XIX). In de noord-west hoek grijpt het dakschild ter hoogte van drie pannen en ter breedte van één pan om de zuidoost hoek van het Weeshuis.

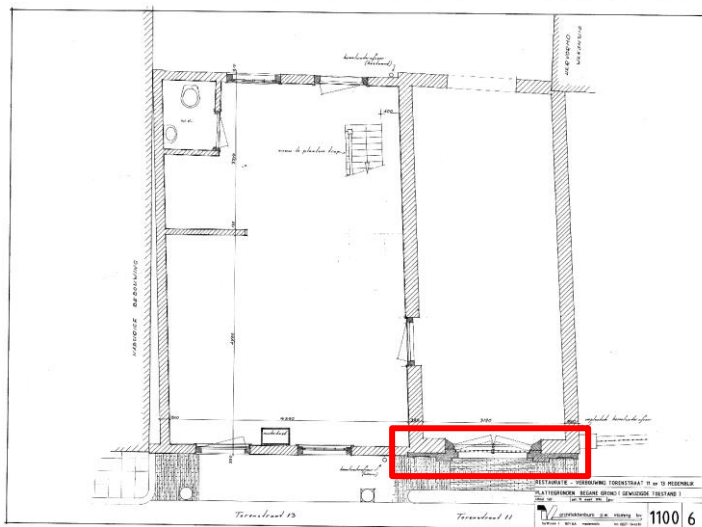
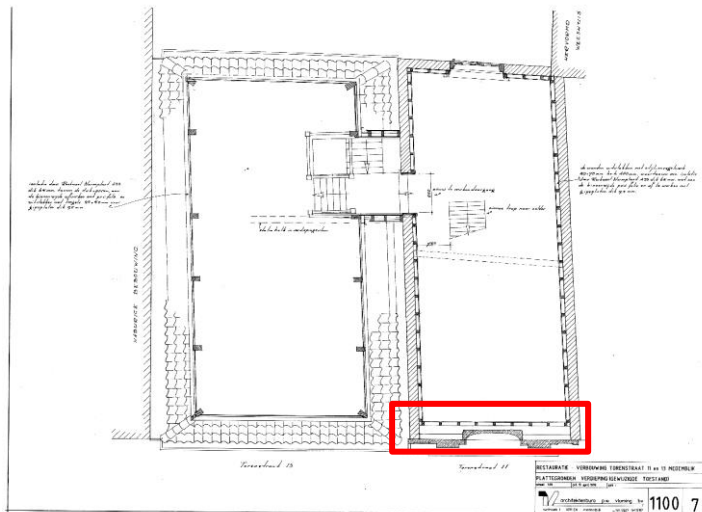
Op de nok zijn keramische, gesmoorde nokvorsten geplaatst in een grijze kleur. De ontmoeting van nok en de loodafdekking van de hoekkepers is afgedekt met een staande sobere kokervormige piron, uitgevoerd in lood.

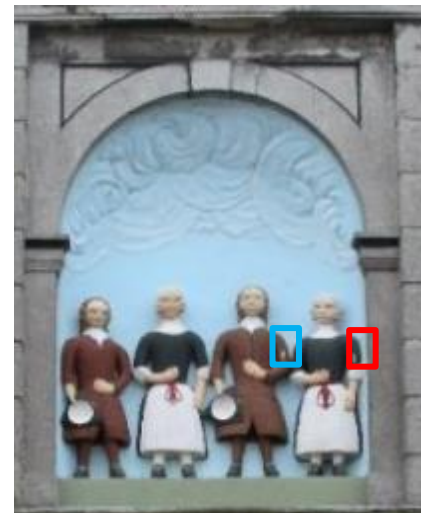
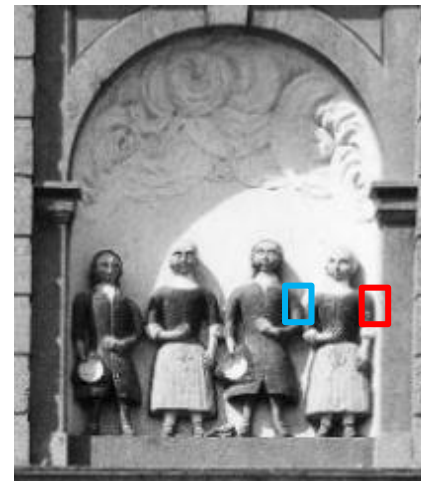
afbeelding 115 Foto van de oostgevel van het Poortgebouw 2022. Links Torenstraat 15, het gebouw van de Oudheidkundige Vereniging 'Medemblick'.

⁸³ (Stenvert R. , 1992)

⁸⁴ In 1996 zijn de achtergevel en binnengevels van de onderdoorgang en het hekwerk en de deuren gerestaureerd. (ME2, 2022)

afbeelding 116 Plattegronden Poortgebouwnieuwe toestand 1996. Boven: verdieping met toegevoegde trap en doorbraak naar verdieping Poorthuis. Onder: Begane grond. In het rode kader is de opbouw van de oostgevel bestaande uit metselwerk en hardsteen zichtbaar. (ME2, 2022)

afbeelding 117 F5: Fragment van de relief voorstellende vier Weeskinderen Boven in 1949 Onder in 2022. In rood en blauw kader: een gouden streep op de linker mouw van twee weeskinderen. (Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort, 2022) 355-16

ZUIDGEVEL

afbeelding 118 Foto's van de zuidgevel van het Weeshuis en de binnenhof 2022. Grote foto: rechts de westgevel van het Poorthuis. Kleine foto: rechts de 8 huurwoningen aan de Torenstraat. (Funda, 2022)

afbeelding 119 Foto van de sprong in pleisterwerk Z1 2022.

afbeelding 120 Foto van afgebiljoende hoek in pleisterwerk Z5 2022.

afbeelding 121 Foto van zonnwijzer F2 2022.

afbeelding 122 Foto van venster in derde travee Bel-etage 2022.

afbeelding 123 Detail van dagkant met aangeheelde kozijnstijl 2022.

afbeelding 124 Foto van risaleerde travee boven kroonlijst 2022.

afbeelding 125 Foto van hardsteen nis met waterpomp en lekbak F3 2022.

afbeelding 126 Foto van uitgetand schouderstuk Z2 2022.

afbeelding 127 Foto van sprong in pleisterwerk in tiende travee Z3 2022.

De zuidgevel van het Weeshuis staat direct aan de klinker bestrating. De gevel is de begrenzing van een, als formele tuin ingerichte, binnenhof. Aan de westzijde is de gevel vrijstaand. Aan de oostzijde is het Poortgebouw aangebouwd. Het gevelbeeld in achttiende-eeuwse stijl is in 1924 tot stand gekomen.^{85 86} Aan de bovenzijde wordt de gevel beëindigd met een, licht vooruitspringende, gepleisterde band waarop een geprofileerde goot, uitgevoerd als kroonlijst zonder gootklossen. De kroonlijst is ter plaatse van de risalerende travee verkropt. Links en rechts is een vertanding van de schouderstukken van de tuitgevels zichtbaar. De gevel is, aansluitend aan de bestrating, bekleed met hardsteen platen die de overgang vormen naar het pleisterwerk.

De gepleisterde gevel is voorzien van een risalerende travee rechts van het midden (as 5) boven de kroonlijst van de entree. Het risaliet is zichtbaar op de foto bij het krantenartikel uit 1925.⁸⁷ De gevel is bij de meest recente restauratie plaatselijk afgebikt, uitgetand en ingeboet met oude stenen, voorzien van een nieuwe pleisterlaag en vervolgens volledig afgewerkt met een coating in een witte kleur (XXI).^{88 89} Van bouwsporen in het gevelmetselwerk is aan de buitenzijde niets zichtbaar behoudens de sprongen in het pleisterwerk direct onder de kroonlijst in de eerste en laatste travee. Deze zijn tijdens of na de verbouwing in 1924 ontstaan omdat op de foto's uit 1923 en 1916 volledig vlak gepleisterde gevels te zien zijn. Tijdens de verbouwing in 1978 zijn in het gevelmetselwerk aan de binnenzijde bouwsporen aangetroffen van vensters en ontspanningsbogen.⁹⁰

Mogelijk is tijdens de verbouwing in 1924 het gevelmetselwerk verstevigd door middel van een ingeboette klamp. In de

tegenovergelegen noordgevel van deze travee is ook een onregelmatigheid in het pleisterwerk zichtbaar.⁹¹ Tijdens de restauratie omstreeks 1990 (fase 9) is de gevel volledig afgebikt en opnieuw gepleisterd. Daarmee is de portlandcement pleisterlaag, aangebracht in 1844 en 1897 (fase 5) om een betere vochthuishouding te krijgen, verdwenen. Op de foto's gemaakt tijdens de uitvoering van gevelrestauratie in 2010 zijn bouwsporen in het gevelmetselwerk te zien die te relateren zijn aan dichtgezette sparingen, uit oudere bouwfases. (afb. 134 en 135)

De gepleisterde gevel is voorzien van tien vensterassen. Uit de vergelijking van de gereconstrueerde gevels uit 1923 en 1930 blijkt dat de zes-ruits (3x(1+1) vensters (merk K) in het souterrain zijn toegevoegd en één is vervallen, een rond venster in de Bel-etage is gewijzigd in een negen-ruits (3x(2+1) venster (merk D) en in de verdieping alle vensters zijn gewijzigd in grotere zes-ruits (3x(1+1) vensters (merk I). Alle nieuwe kozijnen in de gepleisterde gevels zijn gedateerd in 1924, uitgevoerd in hout en geschilderd. Drie vensters tussen as 6 en 10 (merk D) op de Bel-etage dateren mogelijk uit 1762 zoals beschreven in de notulen van de regenten uit 1761.⁹² De oorspronkelijke schuiframen op de verdieping zijn aangepast naar valramen, waarschijnlijk vanwege de veiligheidsvoorschriften.

Links naast de bordestrap is tegen de gevel een hardstenen nis met lekbak geplaatst voorzien van een ornament in rococostijl. Onder het ornament is een ijzeren kraan in de hardstenen nis geplaatst. (afb. 125)

⁸⁵ (van den Berg, 1955) Pag. 191

⁸⁶ De tekeningen van bouwkundige W.G.F. Steinmetz uit 1924 tonen plattegronden en doorsnedes van de bestaande toestand met daarin de wijzigingen en de nieuwe toestand van de zuidgevel. Overige gevels ontbreken. (WfA, 2022) WH1676-1679

⁸⁷ Zie de foto bij het krantenartikel bij de beschrijving van fase 6.

⁸⁸ In 2008 zijn opnametekeningen gemaakt van de schade aan gevels en dak. (ME2, 2022) B03, B04 en B05.

⁸⁹ De foto's uit 2009 van voor en na de restauratie tonen de verdwenen bouwsporen in het gevelmetselwerk. Zie afbeeldingen 134 en 135.

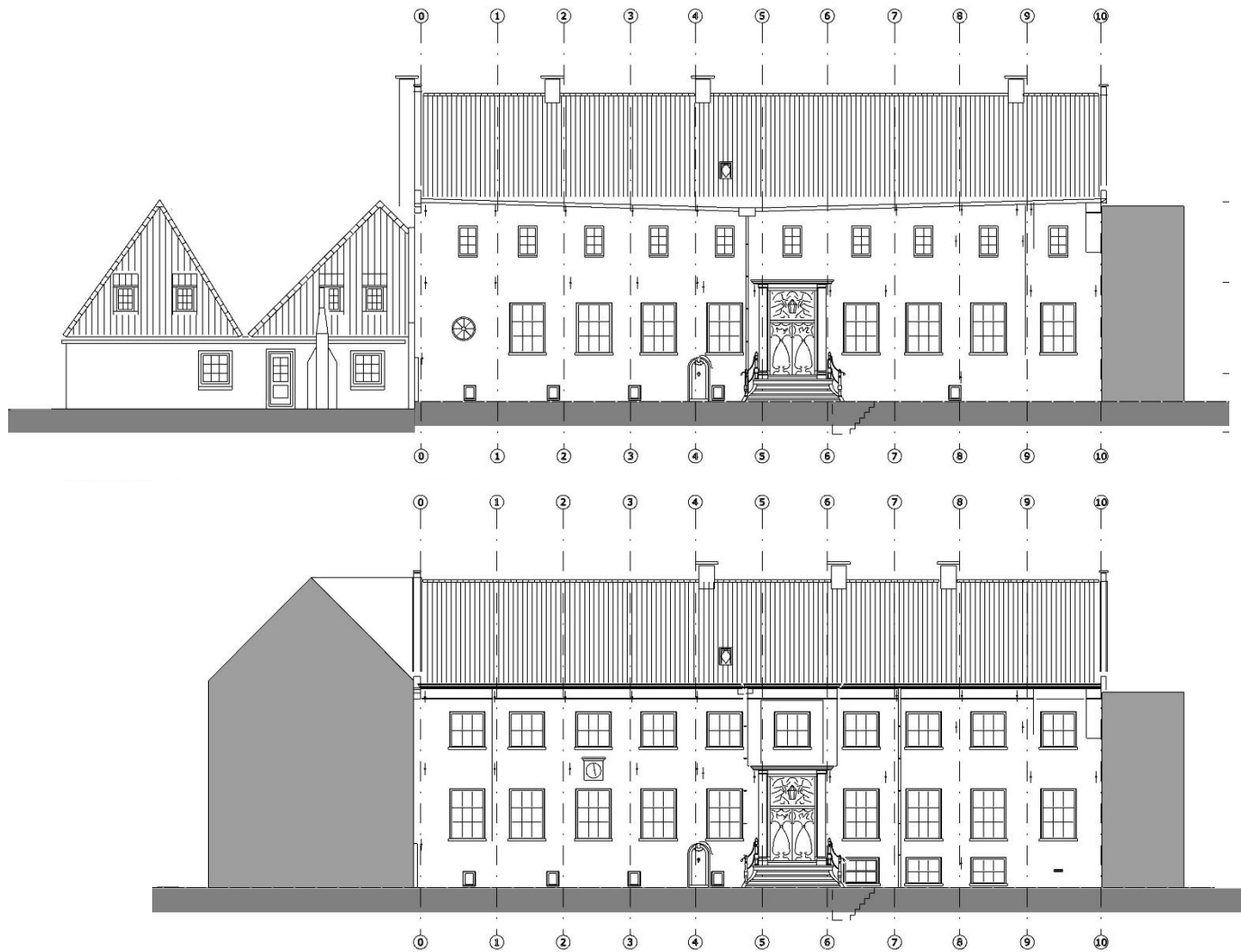
⁹⁰ Voorafgaand aan de verbouwing in 1978 is een opnametekening gemaakt van de binnenaanzichten van de gevels tussen as 0 en as 4 en de aanwezige bouwsporen, door architectenbureau Vegter. Zie bouwfase 8.

⁹¹ Nader (constructief) onderzoek naar het metselwerk en binnengevel is gewenst

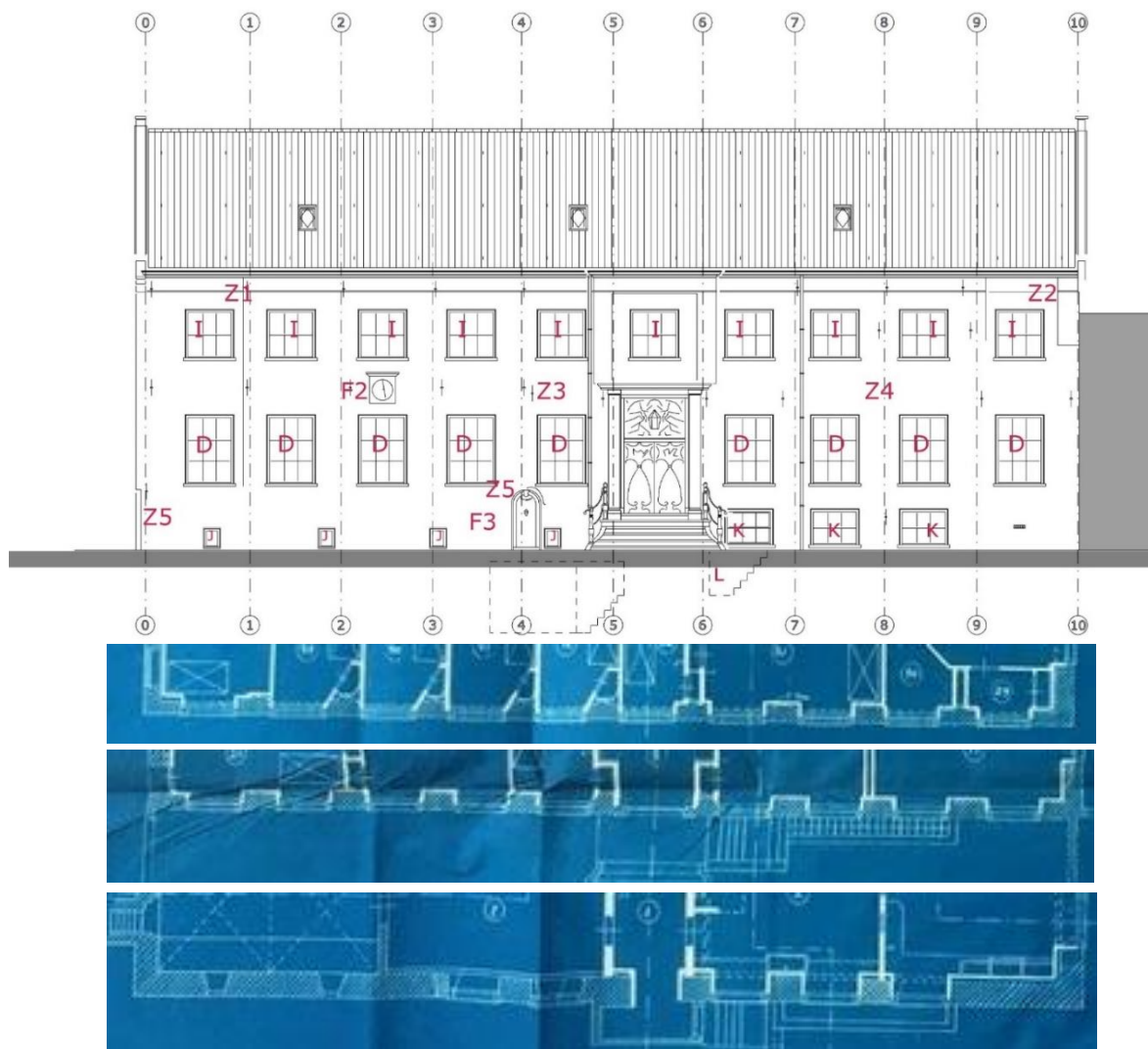
⁹² De notulen uit 1761 vermelden het besluit tot verfraaien van de regenten, de nieuwe entree en toevoegen van drie schuifvensters in de zuidgevel. Zie fase 3.

In het pleisterwerk is, tussen de vensters op de bel-etage en verdieping in de derde travee van links een zonnwijzer (F2) aangebracht. De zonnwijzer bestaat uit een marmeren plaat voorzien van cijferaanuiding en koperen naald. De zonnwijzer is in 1926 aangebracht. Het marmer is afkomstig van een marmerenplaat die in 1925 werd opgegraven op de binnenhof. De plaat zou eerder op de binnenhof onderdeel zijn geweest van een kompas in de bestrating van de binnenhof.⁹³

⁹³ Zie bouwfase 3. (Swart, 2022)

afbeelding 128 Zuidgevel 2022. Boven: reconstructie vóór verbouwing op basis van foto's uit 1923. Links de aanbouwen voorzien van schilddak uit 1647. Onder: reconstructie na verbouwing met links de aanbouw uit 1930.

afbeelding 129 Boven: Zuidgevel met aanduiding van kozijnmerken, locatie van de foto's met bouwsporen Z1 t/m Z5 en bijzondere elementen F2, F3. 2022. Onder, van boven naar beneden: verdieping, Bel-etage en souterrain 1924. (WfA, 2022)

In de risalerende travee tussen as 5 en as 6 bevindt zich de formele entree in Rococo-stijl bereikbaar vanaf een bordes met brede trap en hekwerk, daterend uit 1762. Op de gevel zijn ter plaatse van de assen balkankers aangebracht ter hoogte van de verdieping en zoldervloer. Ter plaatse van as 5, 6 en 10 zijn deze blind uitgevoerd of verwijderd. Alleen op as 8 is ter hoogte van de vensters van het souterrain een balkanker zichtbaar. In het voorgebied dat is voorzien van een brede stoep met klinkerbestrating is een brede uitwaaiierende, vier treden hoge, trap geplaatst die toegang biedt tot een bordes. De treden zijn opgesloten tussen hardstenen in- en uitzwenkende aflopende keerwanden. De treden zijn voorzien van een halfronde wel evenals de bordesrand. Rechts van het bordes bevindt zich evenwijdig aan de gevel een trap, bestaande uit bloktreden, die toegang biedt tot de deur op souterrain niveau. Het bordes is in 2010 met één trede verhoogd om drempelvrij aan te sluiten op het vloerniveau van de Bel-etage. De plateaulift aan de linker zijde en aanpassing van het ijzeren hekwerk langs het bordes is in 2010 geplaatst. Alle trappen inclusief stootborden en zijwanden, het bordes inclusief verhoging, zijwanden van het bordes en keerwanden en afdekband van de trap en toegang tot het souterrain zijn uitgevoerd in hardsteen en niet voorzien van een decoratieve afwerking. De later toegevoegde bordesverhoging is voorzien van een frijnslag en gefrijnde rand. In de linkerzijwand van het bordes is centraal een verdiepte vierpas met daarop een ijzeren rooster geplaatst ter beluchting van de keldertoegang onder het bordes.

Op de keerwanden van de brede bordestrap en op het bordes is een ijzeren hekwerk geplaatst dat dateert uit 1762 (fase 3). Het hekwerk bestaat uit geprofileerde, vaasvormige balusters op een rechthoekige voet zijn voorzien van rocailles en C- en S-vormige motieven. Tussen de balusters zijn eenvoudige ronde ijzeren stangen geplaatst. Ter plaatse van de plateaulift zijn deze in 2010 verwijderd. Het geheel is geschilderd in een donkergroene kleur.

afbeelding 130 Foto van het zijaanzicht van het bordes en de trap 2022. Op de voorgrond de plateaulift en centraal in de hardsteen zijwand de vierpas met ventilatierooster.12

afbeelding 131 Foto van de brede trap en bordes voor de zuidgevel 2022. Rechts de trap naar de kelder onder het bordes en het souterrain

De omlijstingen en het kozijn van de entree is geplaatst op een hardstenen basement. Het kozijn met kalf en het snijwerk in het bovenlicht met lantaarn, de kroonlijst boven de entree en het snijwerk op de pilasters is uitgevoerd in hout en geschilderd in wit en licht gele tint (XVIII). Tegen de bovenzijde van de pilasters zijn consoles geplaatst ter ondersteuning van de kroonlijst.

De consoles, het bovenlicht met lantaarn, kalf, de pilasters en de dubbele deuren zijn voorzien van snijwerk. De lantaarn is voorzien van een goudkleurige vergulding. Het snijwerk in rococo-stijl is uitgevoerd in hout. Kenmerkend voor deze stijl zijn de asymmetrische, weelderige C- en S-vormige ornamenten, acanthusblad en schelp vormen. Een geprofileerde deurnaald dekt de middensluiting van de deuren af.

afbeelding 132 Foto van de dubbele deuren 2022.

afbeelding 133 Foto van het snijwerk in rococo-stijl.

afbeelding 134 Zuidgevel. Foto's Z5 ter plaatse van waterpomp voor restauratie 2009. Bouwsporen van vertandingen en dichtgezette sparingen zichtbaar na afbikken van pleisterwerk (ME2) 24112009 26112009

afbeelding 135 Zuidgevel. Foto's Z5 ter plaatse van waterpomp 2009. Vernieuwd ingeboet metselwerk na restauratie. (ME2)

WESTGEVEL

afbeelding 136 Foto van de westgevel gezien vanaf de binnenhof 2022.

De westgevel van het Weeshuis staat direct aan de klinker bestrating van een openbaar pad dat de Munstraat met de binnenhof verbindt.

De gevel is, aansluitend aan de bestrating, bekleed met hardsteen platen die de overgang vormen naar het pleisterwerk (XXI). Van de gevelopeningen op de tekeningen van de verbouwingen uit 1924 en de jaren zeventig van de vorige eeuw zijn geen sproen in de gevels meer te zien.

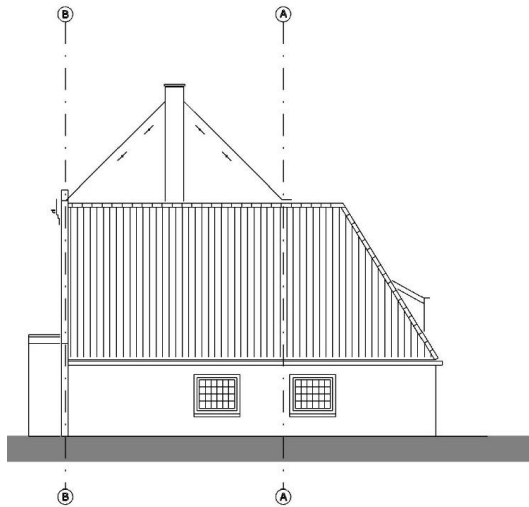
De gepleisterde westgevel is voorzien van twee vensterassen. Uit de bouwfasering blijkt dat de gevel boven de aanbouw uit 1647 blind was. Tegen de gevel was een schoorsteen geplaatst zoals te zien op een luchtfoto uit 1916.⁹⁴ In 1930 werd de gevel volledig aan het zicht onttrokken door een nieuwe vleugel. Na de sloop van deze vleugel in 1975 was de westgevel weer in het zicht. Tijdens de verbouwing in 1978 zijn in het gevelmetselwerk aan de binnenzijde bouwsporen aangetroffen van een schouw, nissen en doorgangen naar het souterrain, Bel-etage en verdieping.⁹⁵

Op het pleisterwerk zijn vier muurankers aangebracht evenwijdig aan de zinken gevelafdekking ten behoeve van de verankering van de aangeheelde gordingen.

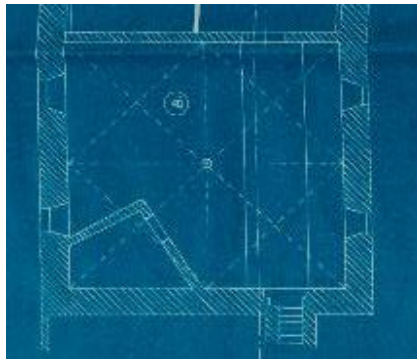
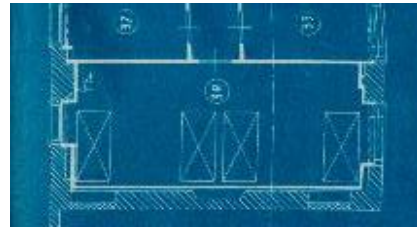
De vensters met roedeverdeling in twee typen in nieuw uitgehakte gevelopeningen zijn uitgevoerd als schuifvensters en dateren uit 1978 (fase 8). Type M, een vier-ruits (2x(2) venster bevindt zich in de zolder. In de verdieping en Bel-etage bevindt zich negen-ruits (3x(2+1) venster type D.

⁹⁴ Zie de bouwmassa en luchtfoto's bij fase 2 en fase 7.

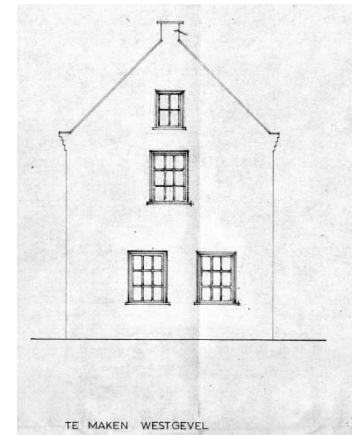
⁹⁵ Door architectenbureau Vegter zijn in 1978 opnametekeningen en foto's gemaakt van het westelijk deel van het Weeshuis. Zie fase 8.

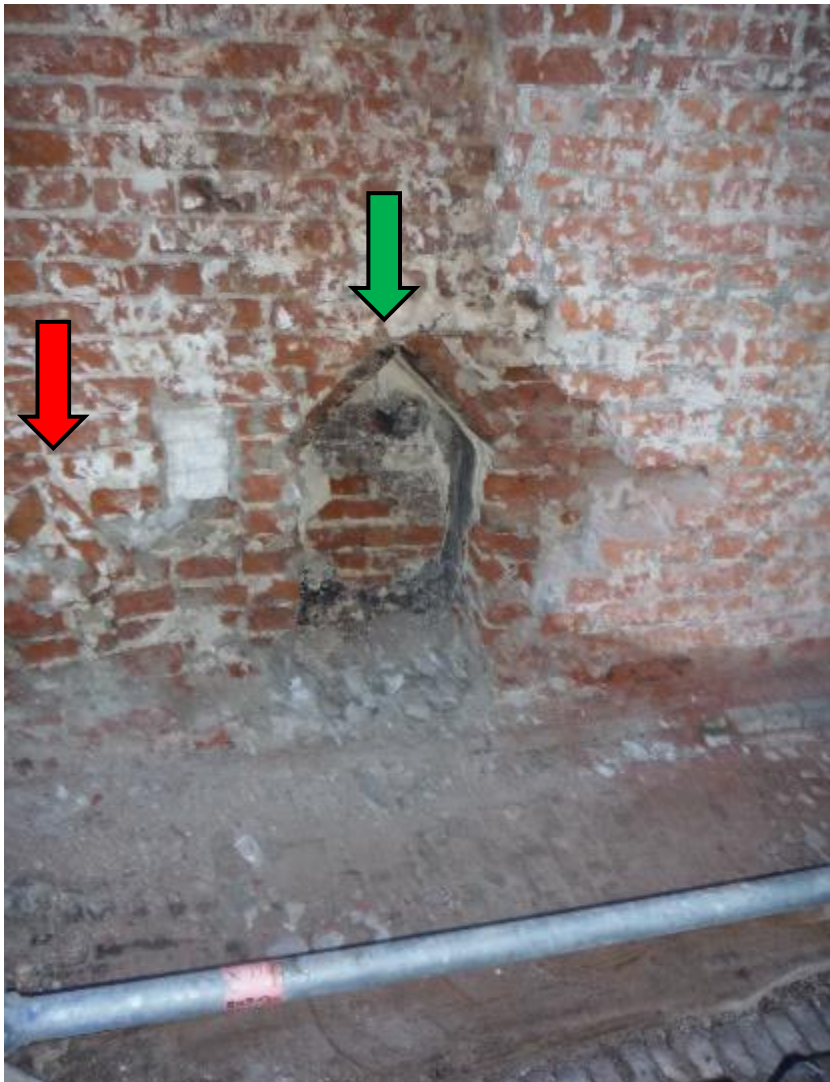
afbeelding 137 Boven: reconstructie van de westgevel van de aanbouw uit 1647 en het weeshuis op basis van de blauwdrukken uit 1924. Onder: Luchtfoto 1916. Blinde westgevel en de aanbouw uit 1647 op de voorgrond. (Greeuw, 2022)

afbeelding 138 Plattegronden van het ontwerp voor de verbouwing van het Weeshuis uit 1924. Van boven naar beneden: verdieping, Bel-etage en souterrain. (WfA, 2022)

afbeelding 139 Aanzicht westgevel 1976. Fragment van geveltekening door architectenbureau Vegter maart 1976. (SHWM, 2022)

afbeelding 140 Foto W1 links: fragment westgevel boven maaiveld. Het pleisterwerk is afgebikt. Midden en links zijn twee nissen in het metselwerk zichtbaar. Midden op de foto een nis circa 60cm hoog en 30cm breed, een keperboog van twee bakstenen (groene pijl). De nis vertoont sporen van pleisterwerk en roet. Uiterst links iets lager de keperboog van een kleinere nis (rode pijl). Foto W1 rechts; detail van de grote kaarsnis.. De kaarsnissen bevinden zich ter hoogte van het maaiveld aan de linker zijde van de voormalige doorgang naar het souterrain, te zien op de plattegrond uit 1924. (ME2) 28 30112009 P1020760 en foto-1

afbeelding 141 Foto Westgevel Poortgebouw 2022. Rechts het gebouw van de Oudheidkundige Vereniging 'Medemblick'

De westgevel van het Poortgebouw staat direct aan de klinker bestrating die doorloopt in de onderdoorgang richting Torenstraat. De trapgevel in manieristische stijl vormt, samen met de zuidgevel van het Weeshuis, de noordoost hoek van de binnenhof. Het Poortgebouw is gerestaureerd in 1941, hetgeen overeenkomt met de opmetingen in het archief van de RCE.⁹⁶ Daarbij zijn de gevel ontdaan van pleisterwerk, is de klokgevel gewijzigd in een trapgevel en zijn de vensters gewijzigd. Op foto's uit 1923 is een gepleisterde klokgevel zichtbaar voorzien van andere vensters. Mogelijk betreft de huidige gevel (deels) een reconstructie. In 1996 is de kapconstructie voorzien van geïsoleerde dakelementen en nieuwe zolderbalklaag, de verdiepingsvloer geïsoleerd en de opbouw op de belending (OVM) en doorgang naar de verdieping van het Poortgebouw gerealiseerd.⁹⁷ (afb. 143)

De gevel vormt een haakse hoek met de zuidgevel van het Weeshuis en springt iets naar voren ten opzichte van het belendende eenlaagse gebouw met kap aan de zuidzijde. De noordwest hoek van het Poortgebouw is door de hoek van het Weeshuis geschoven. Hierdoor is het aantal trappen, de beëindiging van de trapgevel en het muurvlak links en rechts verschillend van breedte en de gevel in maatvoering niet symmetrisch. De doorgang en vensters zijn in de as van de geveltop geplaatst.

Het metselwerk is uitgevoerd in een gele steen met een tienlagenmaat van circa 49mm en een steenmaat van circa 175x84x40mm voorzien van een dunne kalkmortelvoeg in een lichte kleur.⁹⁸ Het steens metselwerk in staand verband is doorgezet in de binnengevels van de onderdoorgang en in de zijgevel boven de goot van de belending. Het hoekoplossing in het metselwerk links is afgedekt door de gepleisterde gevel. In het zicht is een kop en een klezoor in de strekken laag. Rechts is in de

⁹⁶ De historische beschrijving uit 1955 vermeld de restauratie in 1941. (van den Berg, 1955)

⁹⁷ Architectenbureau P.W. Vlaming uit Medemblick heeft de renovatie/restauratie ontworpen. (ME2, 2022)

⁹⁸ Berekening lagenmaat op basis van foto's en opmeting. Ter plaatse van de aanzet van de boog gemeten is 35 lagen 1700mm: lagenmaat circa 49mm. Berekening steenmaat. Onder waterlijst gemeten is 35 koppen+voeg 3250mm: 2x kop + voeg is strek: strek is circa 175mm kop is circa 84mm uitgaande van voeg van 7mm.

koppen laag een klezoor toegevoegd naast de hoek gevolgd door een strek dwars.

In de strekkenlaag is een 'valse kop' toegevoegd gevolg door een strek bij de gevelbeëindiging rechts en de trappen.⁹⁹

Links is de gevel verdeelt in vier trappen en rechts in vijf waarvan de onderste door middel van een vertanding aan de onderzijde iets uitkraagt. De trappen zijn van gelijke maat en aan de bovenzijde afgedekt met twee, iets overstekende, keramische tegels in kleur van de baksteen. Het metselwerk is beëindigd met een klezoor en kop naast de kozijnstijl.

In de zolder is een staand ovaal negen-ruits venster geplaatst voorzien van een symmetrische roedeverdeling. Het ligt vlak in de gevel en is omgeven door radiaal gemetselde koppen in een rode baksteen.

In de verdieping is, onder een gemetselde korbboog in rode baksteen, een rechthoekig venster geplaatst. De korbboog bestaat uit afwisselend strekken en koppen. In het vlak onder de boog is het gevelmetselwerk doorgezet. Het kozijn is voorzien van een onder- en bovendorpel met zichtbare oren, ter plaatse van de bovendorpel iets verjongd. Bovendorpel en kalf hebben een overstek. Boven het kalf zijn aan weerszijde van de middenstijl zesruits (3x2) bovenlichten geplaatst. Onder het kalf bevindt zich een luik, uitgevoerd in vlakke houten staande delen. Het is doormiddel van twee duimgehengen op duimen aan de kozijnstijl bevestigd.¹⁰⁰ Het venster is op een doorlopende waterlijst geplaatst, uitgevoerd in een rode baksteen bestaande uit een laag strekken boven een laag koppen. De ruimten in het Poortgebouw boven de onderdoorgang zijn toegankelijk via het luik. Tot de realisatie van de, in 1996 gerealiseerde binnentrap en doorgang

vanuit Torenstraat 15, was dit de enige toegang tot de verdieping.¹⁰¹

In de onderste bouwlaag is een korbboog van steens dikte aangebracht in uitvoering gelijk aan de eerder genoemde boog. Er is geen afwijkend metselwerk ter plaatse van de plint aangebracht.

In het metselwerk zijn vijf ijzeren muurankers bevestigd ter plaatse van de dakgordingen en de nok.

⁹⁹ Staand verband en klezoren als hoekoplossing werden vanaf de vijftiende eeuw systematisch toegepast. (Stenvert & Tussenbroek, 2020)

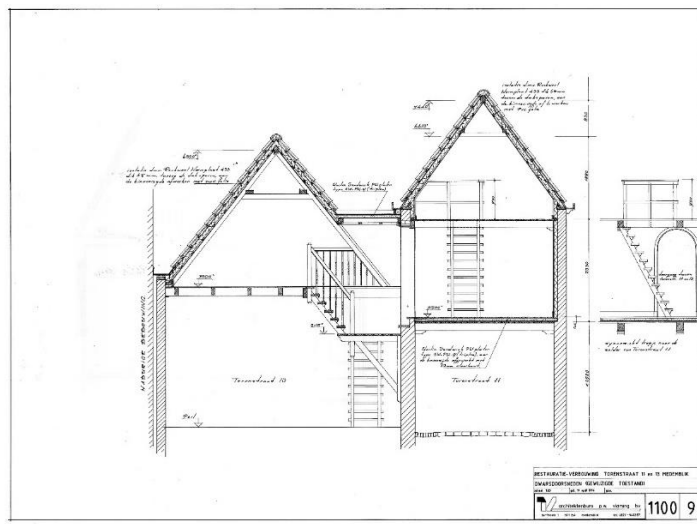
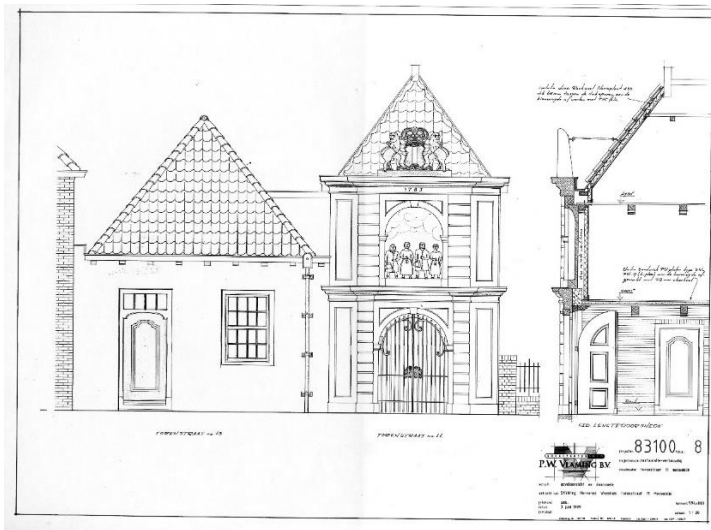
¹⁰⁰ Duimgehengen (Vree, 2022)

¹⁰¹ Op de oudste foto van de westgevel, daterend uit 1916, is het vensters voorzien van luik met geschilderd driehoekpatroon zichtbaar. Onbekend is of zich een vloerluik in de verdiepingvloer van het Poortgebouw heeft bevonden.

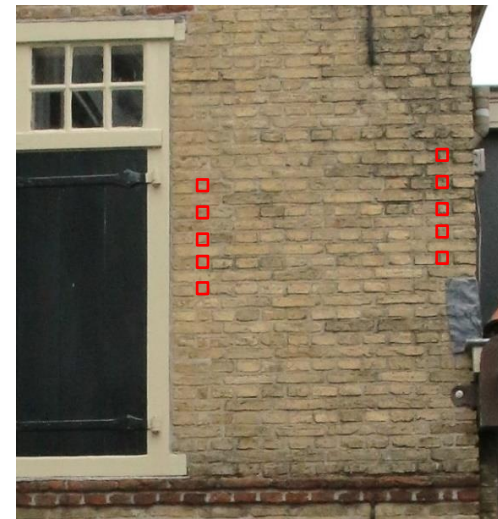
De vensters zijn uitgevoerd in hout en geschilderd. Aan de dakvoet van het zuidelijke dakschild bevindt zich een goot in dezelfde uitvoering als die aan de noordgevel.

afbeelding 142 Westgevel Poortgebouw 1996. Bestaande toestand. (ME2, 2022)

afbeelding 143 Gevel en doorsneden Poortgebouw 1996. Gewijzigde toestand. (ME2, 2022)

afbeelding 144 Foto hoekoplossing 2022. Boven: klezoor (rood) in koppenlaag ter plaatse van vensters en hoek. Onder: klezoor (rood) in koppenlaag ter plaatse van beëindiging en hoek. Kop (groen) in strekken laag ter plaatse van hoek rechts van wege een oneven aantal koppen.

CONSTRUCTIE WEESHUIS

De draagconstructie bestaat uit dragende, gemetselde gevels. De dikte varieert van maximaal 950mm tot 615 in het souterrain, maximaal 645mm tot 525mm op de bel-etage en maximaal 550mm tot 300mm op de verdieping. De topgevels op de zolder zijn 220mm dik. ¹⁰²Opvallend is dat in het souterrain, de bel-etage en de verdieping het oostelijk deel en het westelijk deel van de noordgevel in dikte verschillen. Mogelijk gaat het hier om verschillende bouwfasen of constructies uit de bouwtijd van de kapconstructie of ouder. ¹⁰³ De draagconstructie van de vloeren bestaat voornamelijk uit een houtenbalklagen en plaatselijk uit beton. De balklaag van de bel-etage in het oostelijk en westelijk deel is voorzien van stalen onderslagbalken en kolommen. De vloer van de entree is uitgevoerd in beton.

afbeelding 145 Foto van noerbalk, sleutelstuk en korbeel op as-5 2022.

¹⁰² Plattegronden bestaande toestand 12 maart 1992 architectenbureau P.W. Valaming Medemblik (ME2, 2022)

¹⁰³ Zie ook (van den Berg, 1955) pag. 191

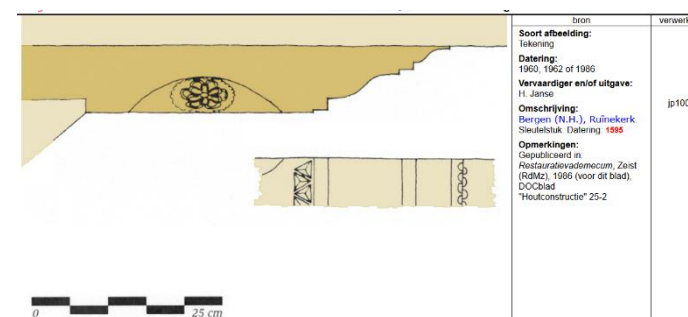
DRAAGCONSTRUCTIE VLOEREN

In de langsgevels zijn de houten balklagen opgelegd van de bel-etage-, verdieping- en zoldervloer. De balklaag en de betonvloeren van de bel-etage dateren uit 1924 en 1978. De balklaag van de verdiepings- en zoldervloer, daterend uit de bouwtijd (XVI), bestaat uit een alternerende balklaag van moerbalken op muurstijlen en tussenbalken, opgelegd in de gevels. In het westelijk deel zijn onder de moerbalken en tussenbalken op de bel-etage en verdieping sleutelstukken zichtbaar. De sleutelstukken onder de moerbalken, voorzien van uitgesneden 'bloemen' zijn ouder dan de sleutelstukken bij de tussenbalken die zijn voorzien van olijf profiel. Mogelijk is er een dateringsverschil te verklaren vanuit de verbouwing van klooster naar Weeshuis. De moerbalken van de verdiepings- en zoldervloer in het westelijk deel worden ondersteund door muurstijlen. De muurstijlen op de verdieping in het westelijk deel dateren uit 1978. In het oostelijk deel zijn op de verdieping tegen de zuidgevel muurstijlen zichtbaar daterend uit de bouwtijd. De korbelen en sleutelstukken bevinden zich achter de schuine aftimmering. In het oostelijk deel zijn geen balklagen zichtbaar op de bel-etage en verdieping.

De draagconstructie van de verdiepings- en zoldervloer is gedocumenteerd in de onderstaande overzichtsplattegronden en foto's van de balken, sleutelstukken, korbelen en muurstijlen.

afbeelding 146 Foto van moerbalk met sleutelstuk opgelegd op muurstijl (1978) noordgevel bel-etage (0.05) 2022.

afbeelding 147 Sleutelstuk voorzien van vergelijkbare decoratie aanwezig in de Ruïnekerk in Bergen gedateerd 1595. (documentatie.org, 2022)

afbeelding 148 Foto van moerbalk (bouwtijd) met sleutelstuk (1924). Noordgevel bel-etage noordgevel bel-etage (0.06) 2022.

afbeelding 149 Foto zuidgevel verdieping (1.03) 2022. Moerbalk, sleutelstuk, korbeel, muurstijl en tussenbalk, met sleutel uit bouwtijd.

afbeelding 150 Foto noordgevel verdieping (1.09) 2022. Tussenbalk met sleutelstuk voorzien van ijzeren strop.

afbeelding 151 Plattegrond bel-etage 2022. De draagconstructie van de VERDIEPINGVLOER. In kleur en lettercodes rechts van de betreffende as in de travee. Noord en zuid zijn aangegeven respectievelijk boven en onder de plattegrond.

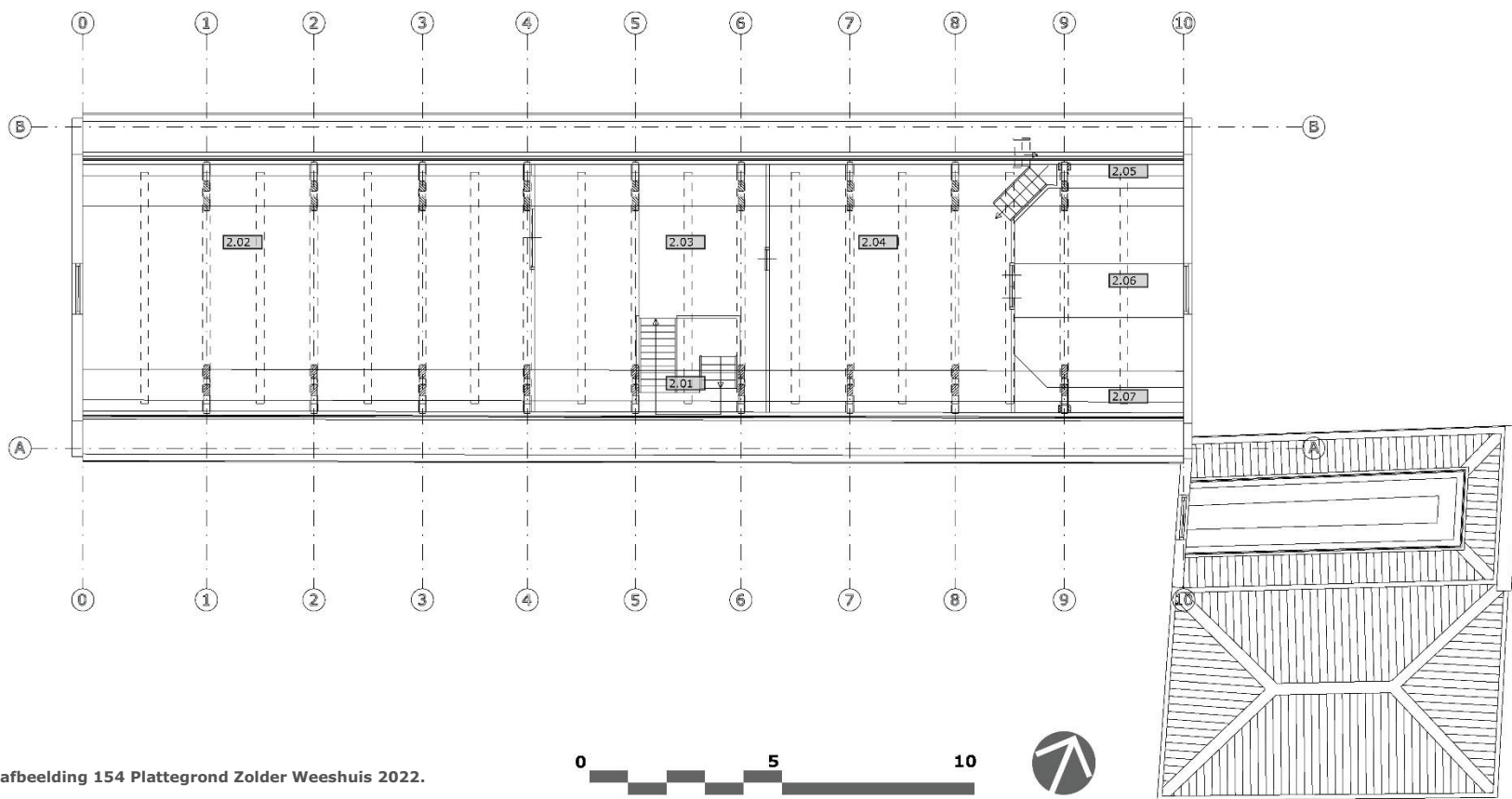

afbeelding 152 Plattegrond verdieping 2022. De draagconstructie van de ZOLDERVLOER. In kleur en lettercodes rechts van de betreffende as in de travee travee. Noord en zuid zijn aangegeven respectievelijk boven en onder de plattegrond.

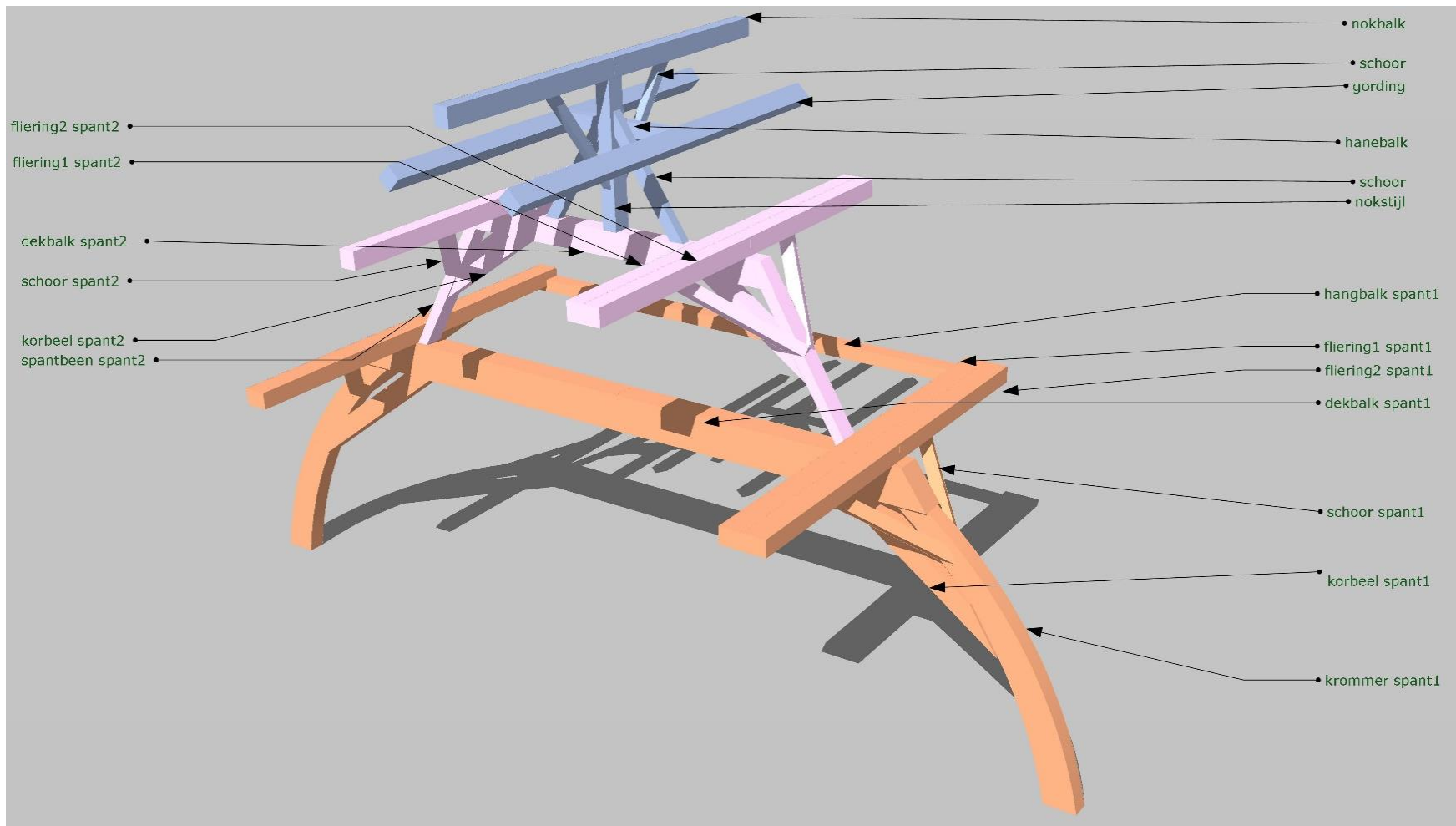
KAPCONSTRUCTIE

afbeelding 153 Foto overzicht van de westelijke zolder gezien naar het westen 2022. Gestapelde dekbalkjukken. Juk 1 staat op de moerbalk. Juk 2 staat op juk 1. Juk 1 met krommers en juk 2 met geschoorde nokstijl. Flieringbalken over de beide jukken voorzien van inkepingen voor de sporen. In het midden van elk stramien bevinden zich grenen hangbalken tussen de flieringbalken van juk 1.

afbeelding 154 Plattegrond Zolder Weeshuis 2022.

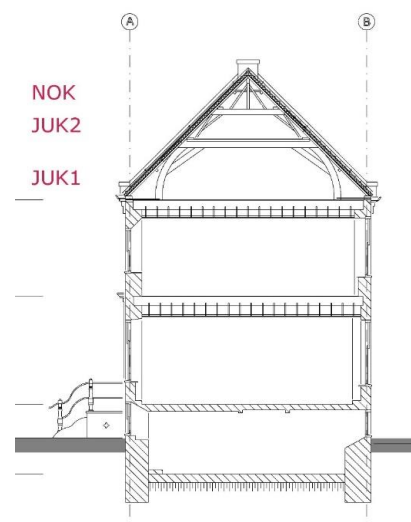
afbeelding 155 Stapelspant met aanduiding constructieonderdelen 2022. Oranje is juk1, roze is juk2 en paars is de nokconstructie. Links is noord. Rechts is zuid.

Het zadeldak van het Weeshuis bestaat uit een laat-middeleeuwse sporenkap die dateert uit de bouwtijd, tweede helft zestiende eeuw. De toepassing van dwarsgeplaatste spanten met krommers en gemetselde borstweringen is voortgekomen uit de sporenkap en is het gevolg van de ontwikkeling van de 'zolder verdiep' of steenachtige dakbedekking in plaats van riet of stro.¹⁰⁴ Op deze wijze ontstond meer nuttige ruimte. In de huidige toestand is geen gemetselde borstwering boven de zoldervloer aanwezig. De kapconstructie is stabiel in de langsrichting door de schoren tussen flieringen en spantbenen en middels de flieringbalken verbonden met de gemetselde topgevel op as-0 en as-10. Er zijn geen strijkspanten aanwezig.

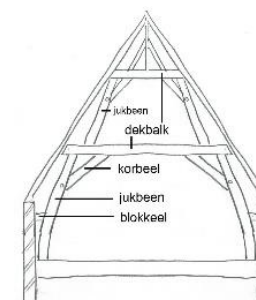
De kapconstructie bestaat uit negen spanten op as-1 tot en met as-9. De afstand varieert van circa 2,7m tot 2,85m hart op hart. Per stramien zijn twee gestapelde, eiken dekbalkjukken, geplaatst op de moerbalken van de zolderbalklaag. Op de gestapelde jukken is een nokstijl constructie geplaatst, uitgevoerd in eiken.

De onderste jukken (juk1) zijn voorzien van gekromde spantbenen (krommers), verbonden met een dekbalk door middel van rechte korbelen. Over het uitgekepte einde van de dekbalk is een flieringbalk geplaatst die de sporen ondersteunt. Tussen dekbalk en flieringbalk zijn geen zichtbare directe verbindingen waargenomen. Krommer en flieringbalk zijn verbonden door middel van rechte schoren. Alle pen-gat verbindingen zijn voorzien van toognagels. De korbelen zijn aan de onderzijde gespijkerd tegen de krommers. De schoren zijn tegen de krommers en dekbalken gespijkerd. Midden tussen de stramien bevinden zich grenen hangbalken opgehangen tegen de onderzijde van de flieringen. De uitvoering van het bovenste juk, juk2, is gelijk aan juk1 behoudens de rechte spantbenen.

Op de dekbalk van het bovenste juk is een nokstijl geplaatst ter ondersteuning van de nokbalk. De nokstijl is aan twee zijden afgeschoord en getoognageld op de dekbalk. Nokstijl en schoren zijn door middel van pen-gat verbindingen gekoppeld. Over de nokstijlen is een doorlopende nokbalk geplaatst en verbonden door middel van getoognagelde pen-gat verbindingen. De nokbalk is voorzien van gespijkerde schoren die afsteunen op de nokstijl. Opvallend is dat op de dekbalk van juk1 en juk2 aan de zuidzijde dubbele flieringen zijn toegepast. In fliering1 van juk1 zijn uithollingen waargenomen waarin de oorspronkelijke sporen van de kap hebben gelegen. De dakhelling aan de zuidzijde is aangepast.

afbeelding 156 Doorsnede met aanduiding kapconstructie 2022. Links is zuid. Rechts is noord.

afbeelding 157 Principeschets zolder 'verdiep' 2022. : (Vree, 2022) jukkenkap

¹⁰⁴ (Orsel, 2020) pag. 21

Op de krommers, spantbenen en dekbalken van de jukken zijn gehakte telmerken ¹⁰⁵ en kraslijnen ¹⁰⁶ ten behoeve van de pen-gat verbindingen aangebracht. De rechte telmerken bevinden op de zuidelijke constructieonderdelen, de ronde op de noordelijke. De nummering loopt van west naar oost en de zichtzijde is oost. Vlotgaten, waarvan enkele met houten prop, zijn waargenomen in krommers, spantbenen, dekbalken en flieringen. In 1924 is juk1 op as-9 voorzien van een houten hulpconstructie met trekstang ter versterking. De onderliggende moerbalk is deels verwijderd om ruimte te bieden aan de wand en plafondconstructie van de regentenkamer.

In de oostzijde van de dekbalk van het onderste juk (juk1) zijn letter en cijfertekens aangebracht, mogelijk door bewoners of ambachtslieden (afb. 159).

afbeelding 158 Foto van flieringbalk 2022. Links naast de hangbalk zijn twee doorgezaagde vlotgaten met houtprop zichtbaar.

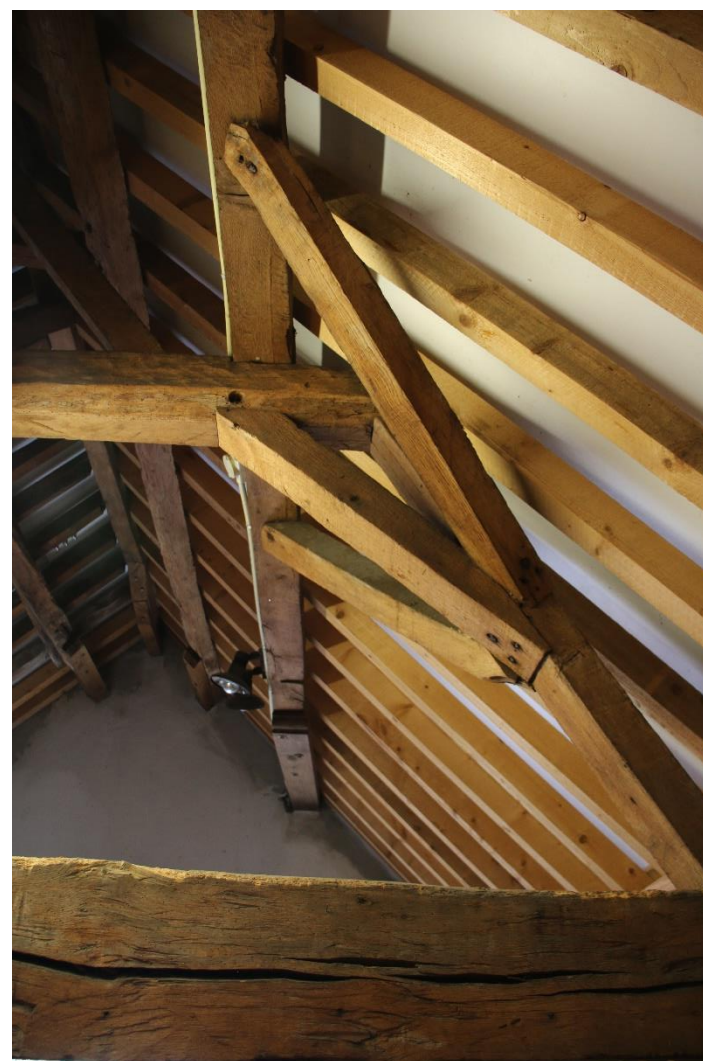
afbeelding 159 Foto van de gehakte en ingekraste tekens 2022. Boven: 'HMB' of 'HVB' en '1784'? Onder 'F S H U I L'?

¹⁰⁵ Telmerken werden aangebracht op constructieonderdelen bij de prefabricage. Het monteren van de bij elkaar behorende onderdelen en spanten op de goede positie werd hierdoor vergemakkelijkt.

¹⁰⁶ Kraslijnen op een constructieonderdeel markeren de positie en maat van een te maken pen en gat.

afbeelding 160 Foto juk1 gezien naar het westen 2022. Links spant1 zuid, dubbele flieringbalk. Rechts spant1 noord enkele flieringbalk.

afbeelding 161 Foto juk2 2022. Links spant2 zuid, dubbele flieringbalk. Rechts spant2 noord enkele flieringbalk.

afbeelding 162 Foto spant1 zuid 2022. De fliering is voorzien van inkepingen tbv de oplegging van de oorspronkelijke sporen. De linker fliering is geplaatst bij restauratie van de kap. Uiterst links de nieuwe sporen geplaatst in 2009.

afbeelding 163 Foto juk1 met toognagel verbinding tussen korbeel en dekbalk 2022.

afbeelding 164 Foto juk1 zuid met gespijkerde verbinding tussen korbeel, windschoor en krommer 2022.

afbeelding 165 Foto juk1 zuid telmerk II op korbeel en dekbalk 2022.

afbeelding 166 Foto juk1 noord telmerk O O op korbeel en dekbalk 2022.

afbeelding 167 Foto fliering noord van juk2 as-0 2022. Vlotgat in onderzijde.

afbeelding 168 Foto juk2 zuid as-7 2022. Vlotgat in korbeel met houtprop.167

afbeelding 169 Foto juk2 as-7 2022. Links: verbinding dekbalk-nokstijl en nokstijl-nokbalk met toognagel. Rechts: onder; rondom het vlotgat is hout weggestoken, boven; toognagel verbinding nokstijl.

afbeelding 170 Foto gespijkerde grenen hangbalk tegen de onderzijde van fliering1 zuid as-6-7 2022. Detail: Schuine liplas voorzien van gehakt paringsmerk II.

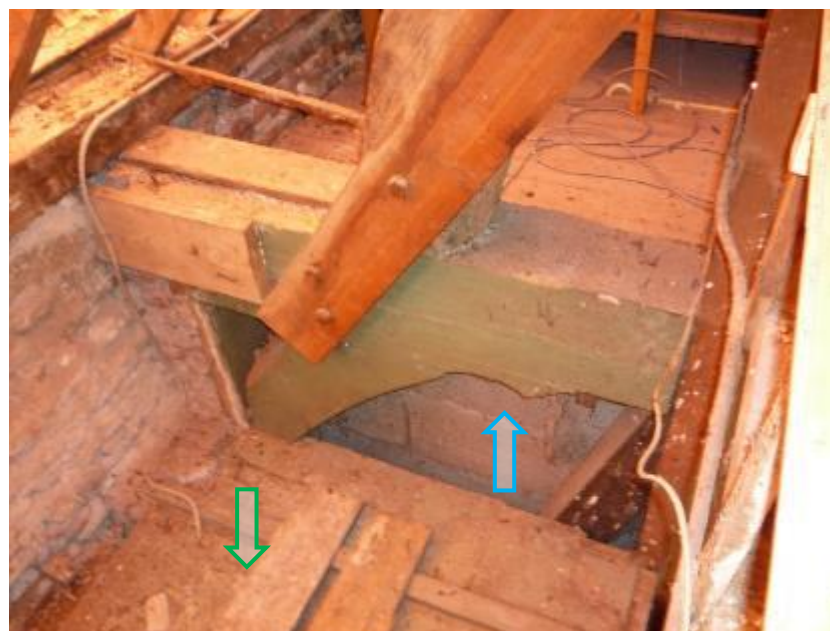
afbeelding 171 Foto spantbeen en dekbalk voorzien van kraslijnen 2022.

afbeelding 172 Foto van krommer op as-3 noord 2022. Links van de krommer is een dubbele bovenliggende vurenhouten balk zichtbaar. Rechts: het ijzeren anker naast de kanalen verankert de krommer aan het muurwerk. De ophanging van de verdiepingsvloer is verwijderd tijdens de verbouwing in 1978 vanwege de nieuwe indeling. (SHWM, 2022)

afbeelding 173 Zolder (2.05) tijdens de restauratie 9 september 2009. Foto van de noordwand rechts van de moerbalk op as-9. Bij de rode pijl de verhoogde vloer boven het plafond van de regentenkamer (1.18). Bij de groene pijl het plafond boven de noordelijke zijkamer (1.17) van de regentenkamer. Bij de gele pijl een halfsteens in halfsteensverband dichtgezette gevelopening in de noordgevel tussen as-9 en as-10. Bij de blauwe pijl de moerbalk met sleutelstuk en muurstijl op as9. (ME2, 2022)

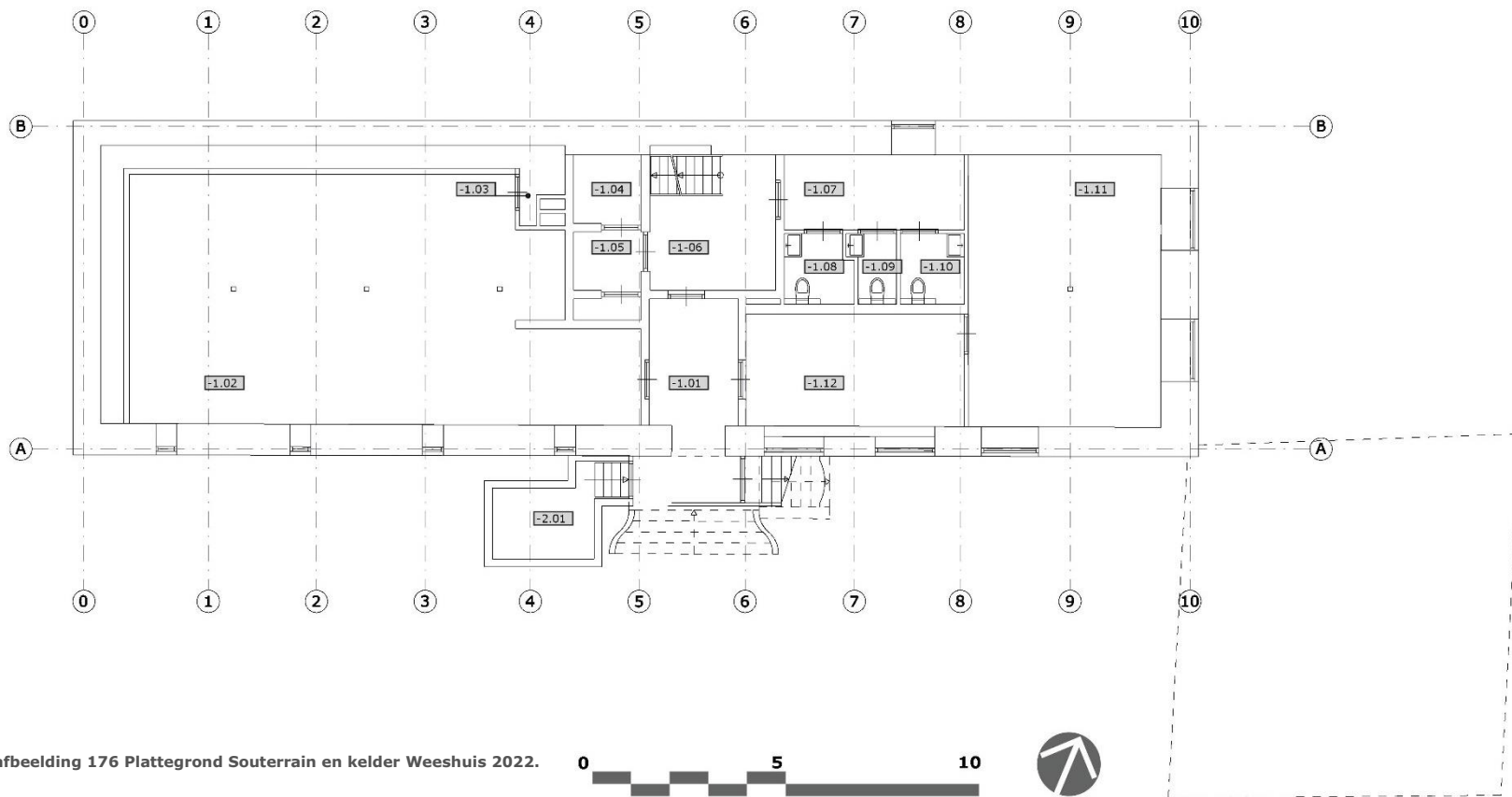
afbeelding 174 Zolder (2.07) tijdens de restauratie 9 september 2009. Foto van de zuidwand links van de moerbalk op as-9. Bij de groene pijl het plafond boven de zuidelijke zijkamer (1.19) van de regentenkamer. Bij de blauwe pijl de moerbalk met sleutelstuk en muurstijl op as-9. (ME2, 2022)

afbeelding 175 Links: Foto jukkant as-9 zuid gezien vanuit het oosten 2022. Onder: de verhoogde zolder vloer boven de Regentenkamer. De vurenhouten hulpconstructie daterend uit 1924 is aangeduid met pijlen. Rode pijl: spantbenen aan weerszijde tegen het juk bevestigd met stalen boutverbinding. Groene pijl: stalen trekstang bevestigd om de krommers voor opname van spatkrachten. Blauwe pijl: houten trek balk, onderdeel van de hulpconstructie en plafondconstructie van de Regentenkamer. Foto rechts: jukkant as-9 noord gezien naar het westen. Gele pijl: spantbeen met stalen boutverbinding aan groene moerbalk bevestigd.

INTERIEUR WEESHUIS

Onderstaand worden een aantal ruimten beschreven met een specifieke functie, gerealiseerd in 1924 of met bouwsporen uit de bouwtijd. Begrenzingen van ruimten worden aangeduid met hun oriëntatie; noord, oost, zuid of west en wanneer het een gevel betreft aangeduid met gevelwand-noord, oost, zuid of west. De tijdens het onderzoek toegankelijke ruimten zijn aangeduid met een bouwlaag en volgnummer.

afbeelding 176 Plattegrond Souterrain en kelder Weeshuis 2022.

KELDER EN SOUTERRAIN WEESHUIS

In 1924 is het souterrain voorzien van een nieuwe vloerconstructie en zijn de nog resterende kruisgewelven in de eerste twee traveeën alsmede de vloerconstructie van de Bel-etage verwijderd en vervangen door een balklaag en stalen onderslagbalk op stalen kolommen midden tussen as-A en as-B. Ter plaatse van de kolommen bevinden zich mogelijk nog de fundamente van de kolommen van het kruisgewelf. Dragende wanden tussen en staalconstructies dateren uit 1924 of later.

WATERKELDER (-2.01)

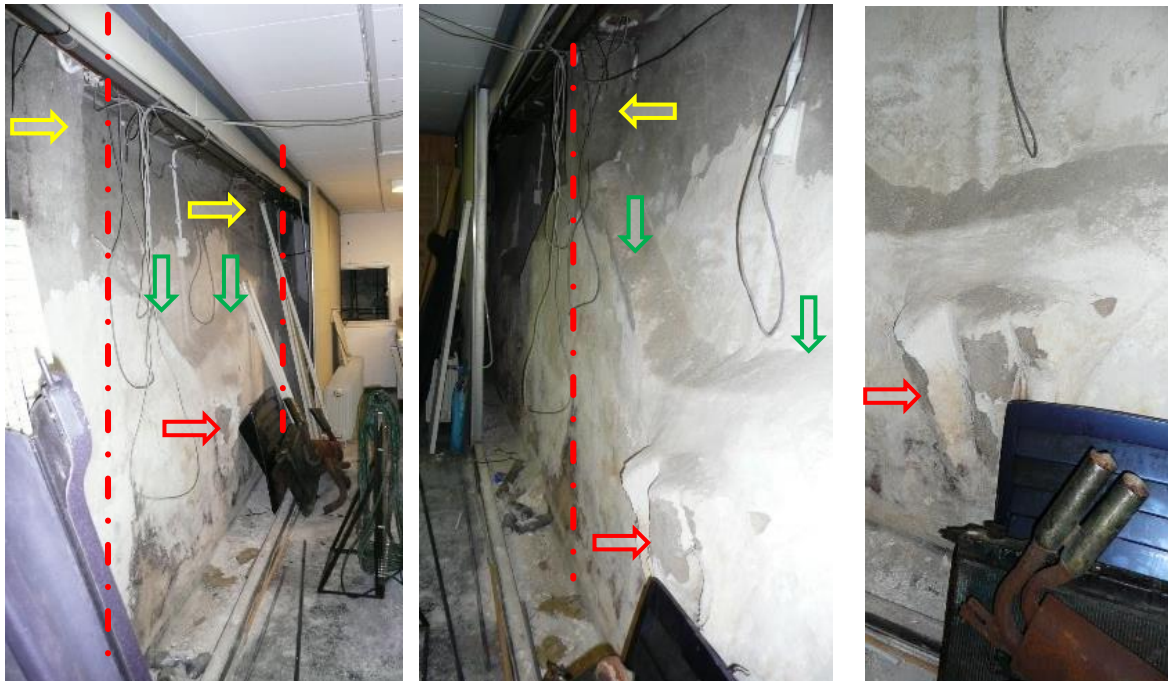
Onder de bestrating ten westen van het bordes bevindt zich een rechthoekige, steenachtige kelder met tongewelf. De waterkelder, die tot dan toe aangesloten was op de hemelwaterafvoer is in 1939 afgesloten en toegankelijk gemaakt via een deur en steile houten trap vanuit ruimte -1.01 via de ruimte onder het bordes. De constructie is waarschijnlijk van beton, afgewerkt met pleisterwerk en bezit een betonnen vloer. In het gewelf is een reparatie zichtbaar ter plaatse van de gesloopte opmetseiling van de waterpomp.

afbeelding 177 Foto's ruimte -2.01 kelder 2022. In het rode kader de reparatie in het gewelf. Op de foto links is aan de rechts de gepleisterde buitenzijde van de zuidgevel voorzien van een nis zichtbaar.

BERGRUIMTE (-1.02)

In het souterrain zijn restanten van de kruisgewelven uit de bouwtijd aanwezig in de eerste vier traveeën. Achter de voorzetwand, die voor de noordwand is geplaatst is een boogvormige verdikking in de muur zichtbaar en een aanzetsteen. Op de opnametekeningen uit 1978 zijn deze onder andere weergegeven.¹⁰⁷

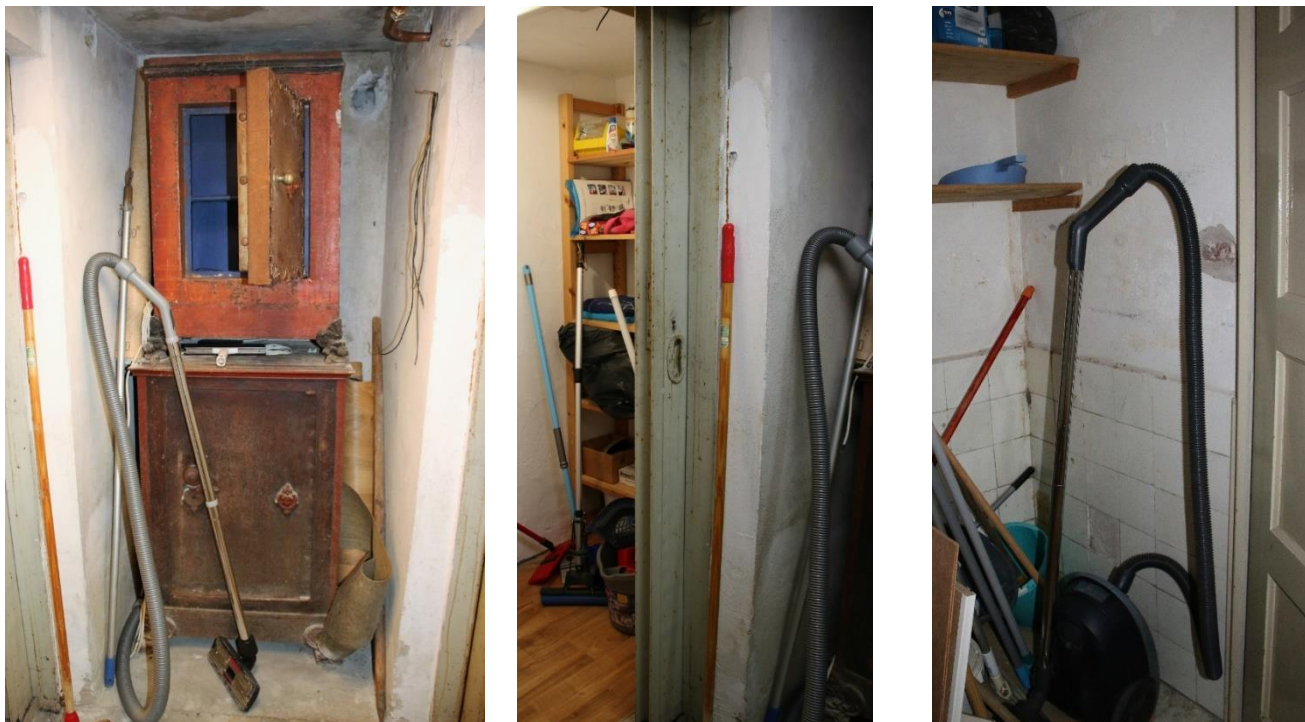

afbeelding 178 Souterrain 2009. De noordwand van het souterrain ter plaatse van as1 en as2. Bij de rode pijl resten van de aanzetsteen van de gewelfribben tussen as1 en as2. Bij de groene pijlen de contour van de afgehakte gewelven. Bij de gele pijl een gemetselde penant onder de muurstijlen. (ME2, 2022)

¹⁰⁷ Zie de opnametekeningen door architectenbureau Vegter bij bouwfase 8 (SHWM, 2022)

BERGRUIMTE (-1.04) EN KLUIS (-1.05)

De indeling van de ruimten dateert uit 1924. De gemetselde wanden staan op een betonnen vloer en dragen het steenachtige vloer van de Bel-etage. De stalen schuifdeuren op wielen rollen over een rail, zijn voorzien van een komgreep en schuiven in de wanden van ruimte -1.05. ¹⁰⁸

afbeelding 179 Foto's ruimten -1.04 en -1.05 2022. Links stalen kluizen mogelijk uit de tijd van de bank van lening. Midden stalen schuifdeur. Rechts: bergruimte voorzien van wandtegelwerk in een witte geglazuurde tegel 1924.

¹⁰⁸ In het bestek behorende bij de verbouwing uit 1924 is de constructie omschreven. (Wfa, 2022) inv. Nr 262

KEUKEN (-1.11)

De ruimte en de vaste inrichting is in 1924 gebouwd als keuken en bevindt zich in het oostelijke deel van het souterrain. In de oostelijke en zuidelijke gevelwand bevinden zich vensters tussen maaiveldniveau en de onderkant Bel-etage vloer. Onder de houten balklaag van deze vloer ligt een stalen onderslagbalk op as-9, ondersteund door vrijstaand stalen kolommen. De houten balken overspannen van de binnen muur op as-8 naar de oostgevelwand. De vaste inrichting bestaat uit kasten voorzien van beglaasde deuren en een granito werkblad tegen de zuidwand dateren uit 1924.¹⁰⁹

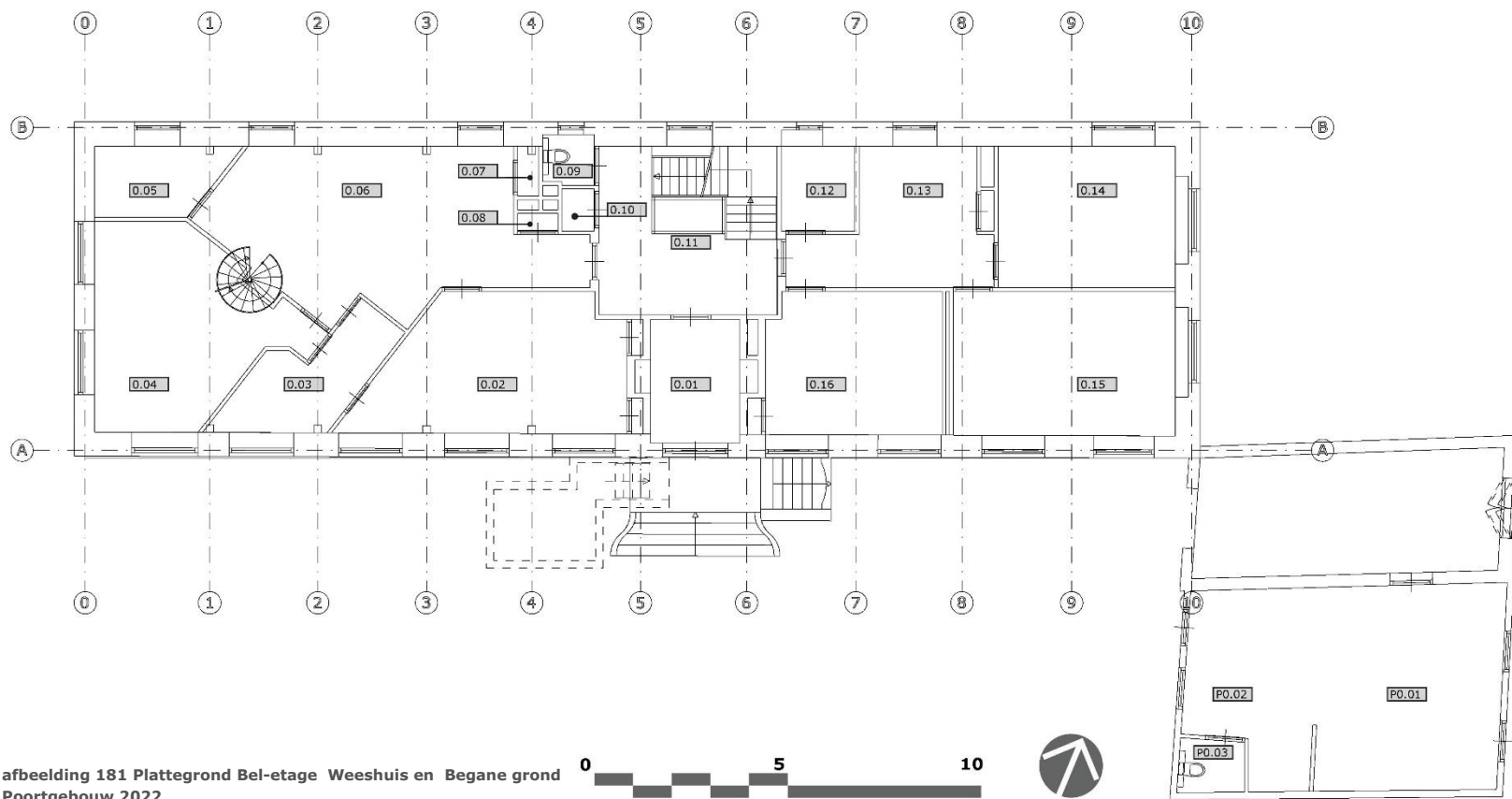

afbeelding 180 Foto van ruimte -1.11 gezien naar de keukenkasten en werkblad met onderkasten tegen de zuidwand 2022. (Funda, 2022)

¹⁰⁹ In het bestek behorende bij de verbouwing uit 1924 is de constructie omschreven. (Wfa, 2022) inv. Nr 262

BEL-ETAGE WEESHUIS

De indeling van de Bel-etage dateert, behoudens de positie van de entree (ruimte 0.01), uit 1924 of later. Onderstaand worden een aantal ruimten beschreven met een specifieke functie, gerealiseerd in 1924 of met bouwsporen uit de bouwtijd. De stalen spiltrap van bel-etage naar verdieping dateert uit de jaren zeventig van de twintigste eeuw (bouwphase 8).

ENTREE (0.01)

Deze ruimte grenst aan de zuidgevel, direct achter de monumentale gevel in rococo-stijl. De betonvloer en afwerking van de ruimte dateert uit 1924. De vloer is afgewerkt met marmeren tegels met een afmeting van 60x60cm. Op de wanden is een eiken lambrisering aangebracht bestaande uit een omlijsting en plint waarbinnen brede gepotdekselde horizontale delen. In de oostelijke en westelijke binnenwanden zijn betimmerde nissen uitgespaard voorzien van brede verticale panelen en een met zink beklede iets verhoogde vloer. De wand rondom de nis is voorzien van platstukken, op de hoeken voorzien van een uitspringend vlak.

Aan de wanden boven de nissen en de pui grenzend aan het trappenhuis (0.11), zijn ingelijste schilderwerken met voorstellingen van Bijbelse tafrelen opgehangen.

afbeelding 182 Foto Entree (0.01) richting zuid 2022.

TRAPPENHUIS (0.11), KEUKEN (0.12), WACHTRUIMTE (0.13)

Het trappenhuis (0.12) dat bestaat uit drie rechte steken en twee bordessen rondom een schalmgat dateert uit 1924. De trappen ontsluiten het souterrain, het toilet en bergruimte op de tussenlaag (0.09 en 0.10) en de verdieping. Vanuit het trappenhuis wordt het oostelijk en westelijk deel ontsloten van de bel-etage en de verdieping ontsloten. In het oostelijk deel bevindt zich een keuken (0.12) grenzend aan de noordgevel, in 1924 had deze de functie van keuken. De vloer is voorzien van tegels zoals in de entree en witte geglazuurde tegels tegen de plint.

afbeelding 183 Foto Trappenhuis (0.11) richting oost 2022.

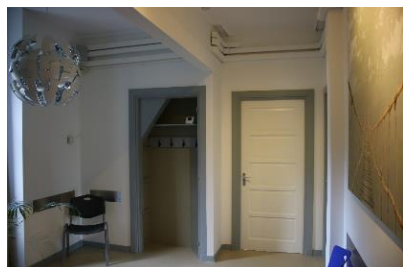

afbeelding 184 Foto keuken (0.12) richting noord 2022.

De wachtruimte (0.13) is in de noordwand voorzien van een venster. Het plafond is voorzien van vlak stucwerk, tegen de wanden afgezet met een vlakke lijst. In de twee hoeken ter plaatse van de toegang tot de behandelruimte (0.14) zijn twee geperforeerde zinken roosters aangebracht. In de nis naast de genoemde toegang is een afgeschuinde hoek zichtbaar, mogelijk de ondersteuning van een versleept kanaal vanuit de keuken die in 1924 in het souterrain is gerealiseerd.¹¹⁰

afbeelding 185 Foto ventilatieroosters in het plafond van de wachtruimte (0.13) 2022.

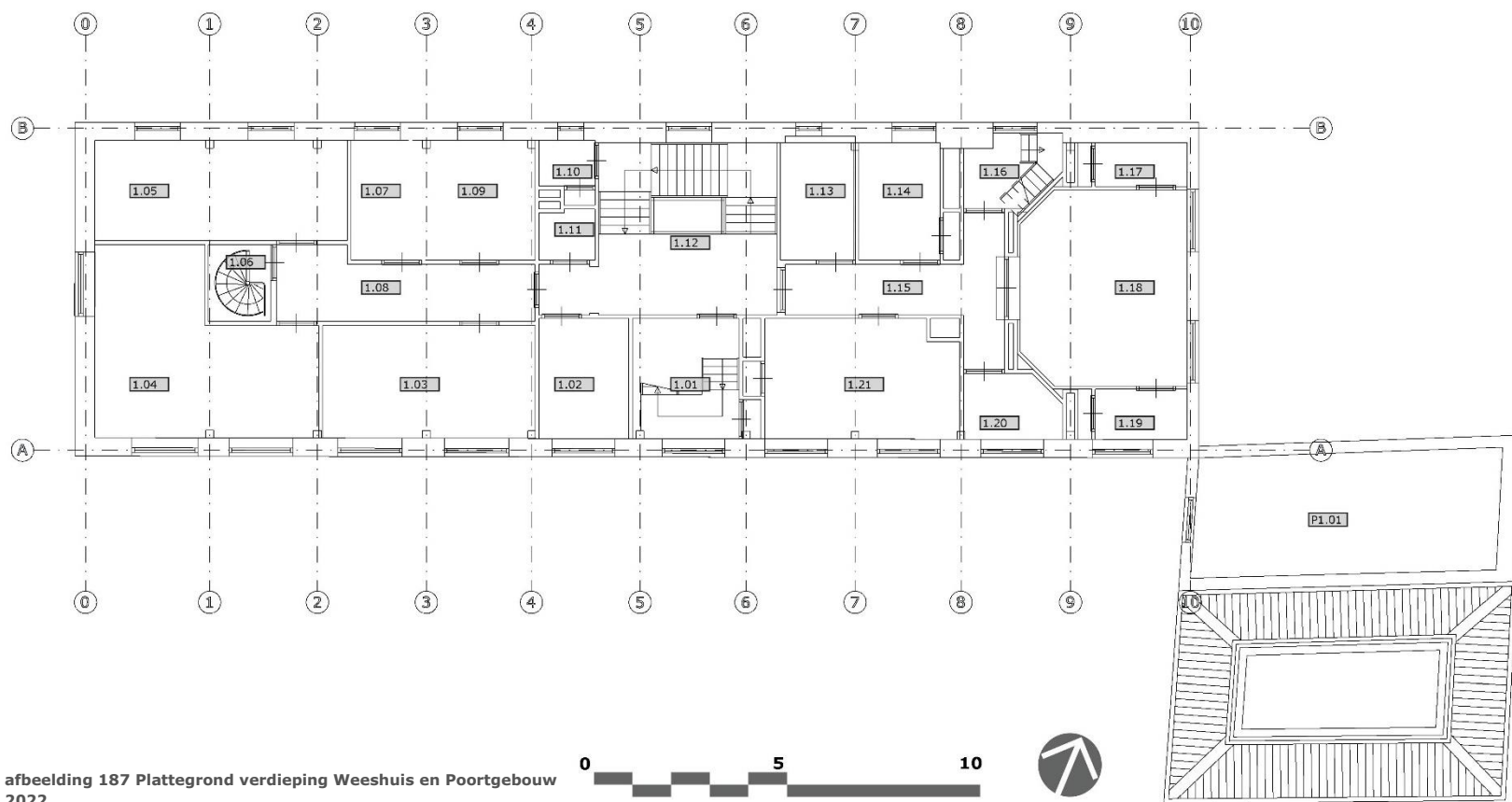
afbeelding 186 Foto wachtruimte (0.13) 2022. Links naast de deur de nis.

¹¹⁰ In het bestek behorende bij de verbouwing uit 1924 zijn de roosters omschreven als onderdeel van de ventilatie van de conversatiezaal, gelegen aan de oostgevel. (WfA, 2022)

VERDIEPING WEESHUIS

Onderstaand worden een aantal ruimten beschreven met een specifieke functie, gerealiseerd in 1924 of met bouwsporen uit de bouwtijd.

afbeelding 187 Plattegrond verdieping Weeshuis en Poortgebouw 2022.

REGENTENKAMER (1.18), KABINET NOORD (1.17), KABINET ZUID (1.19)

De regentenkamer is gelegen op de verdieping aan het eind van de middengang (1.15) in het westelijk deel van het Weeshuis waarvan de indeling dateert uit 1924. Tegen de afgesloten noord-westhoek van de regentenkamer is een bergruimte met trapopgang (1.16) naar de zolder gelegen. De regentenkamer grenst aan de noord- en zuidzijde aan kleine kabinetten (1.17 en 1.19) die alleen toegankelijk zijn vanuit de regentenkamer.

Een porte-brise in de westwand biedt toegang tot de huidige vergaderkamer van het stichtingsbestuur. De ruimte is ongeveer 5,1m lang, 4,3m breed en ter plaatse van de afgesloten hoeken circa 3,4m breed. De hoogte is circa 3,6m. De constructie van de wanden bestaan uit houten stijl- en regelwerk, voorzien van houten delen en plaatmateriaal. Via twee vensters in de gevelwand-oost ontvangt de regentenkamer daglicht .

De houten vloer van de regentenkamer is voorzien van een effen rood-oranje tapijt.

De betimmering is uitgevoerd in sobere classicistische stijl. De wanden zijn voorzien van een lage, getimmerde lambrisering op een hoge plint, doorlopend over de deuren naar de kabinetten en onderbroken ter plaatse van de porte-brise, de vensters en de schouw. De lambrisering bestaat uit een omlijsting waarbinnen bossingpanelen zijn aangebracht waarvan het kussen is voorzien van ingezwenkte hoeken.

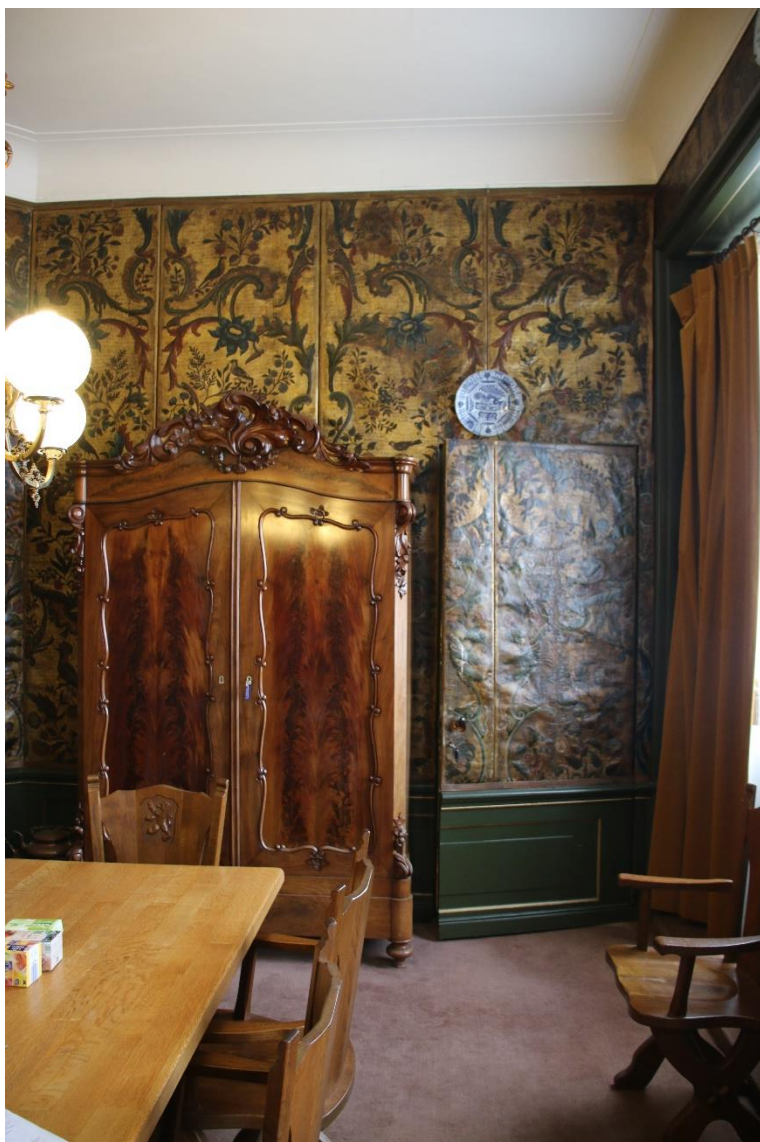
De vensters en een brede penant in de symmetrieas van de gevelwand-oost bevinden zich in een nis voorzien van betimmerde dagkanten en plafond. Tegen de penant is een houten omkasting (schoorsteenmantel) geplaatst waarbinnen zich een verwarmingselement bevindt. Onder de vensters is de hoge lambrisering uitgevoerd met twee gestapelde bossingpanelen, aan de bovenzijde afgewerkt met een vensterbank.

In de symmetrieas van de gevelwand-oost tegenover de schoorsteenmantel is de porte-brise gelegen in een nis voorzien van betimmerde dagkanten en plafond. De nis is omlijst met smalle pilasters en een kroonlijst. De porte-brise dateert uit 1924.

Het schilderwerk is uitgevoerd in een donkergroene kleur. Aan de bovenzijde van de lambrisering, rondom de bossingpanelen en de schoorsteenmantel is een goudkleurige bies aangebracht.

Op de noordwand, gevelwand-oost, zuidwand en de westwanden bevindt zich, boven de lambrisering, goudleerbehang tot de onderzijde van de gestucte kwartrond, holle kroonlijst van het stucplafond. Het goudleerbehang op het houten schot is in 1924 overgebracht van de Regentenkamer op de bel-etage naar de huidige locatie. Het goudleerbehang loopt door over de deuren naar de kabinetten, boven de nis in de gevelwand-oost en boven de kroonlijst van de porte-brise. Aan weerszijde van de spiegel op de penant tussen de vensters is een smalle strook goudleerbehang aangebracht. De panelen waarop het goudleerbehang is bevestigd zijn circa 2,60m hoog en 0,85cm breed. Het doorlopende patroon vertoont geen repetitie over de hoogte van 2,6m. In het goudleer is een reliëf aangebracht bestaand uit een patroon van korte lijnen in een blokvorm. De panelen met asymmetrische, gekleurde voorstellingen bestaan uit blad-, bloem en fruit motieven en tropische vogels zijn twee aan twee gespiegeld.

Het verlichtingsarmatuur, centraal tegen het vlak gestucte plafond van de Regentenkamer, was oorspronkelijk een gasarmatuur.

afbeelding 188 Foto Regentenkamer verdieping 2022. Noordwand met geopende deur naar kabinet.

afbeelding 189 Foto Regentenkamer verdieping 2022. Noordwand met geopende deur naar kabinet. Gevelwand-oost met gesloten gordijnen ter bescherming van het goudleer.

afbeelding 190 Foto Regentenkamer verdieping 2022. Zuidwand met gesloten deur naar kabinet zuid.

afbeelding 191 Foto Regentenkamer verdieping 2022. Porte-brise. in de westwand .

afbeelding 192 Foto Regentenkamer verdieping 2022. Schoorsteenmantel en spiegel in rococostijl tegen de gevelwand-oost.

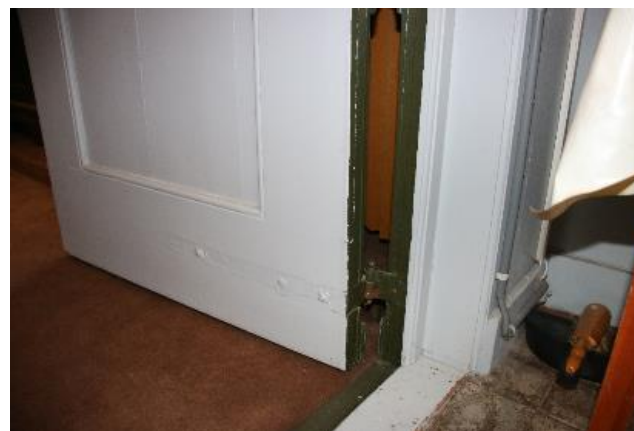
De wanden en het plafond van de kabinetten (1.17 en 1.19) zijn bekleed met houten delen, tegen de wanden bevinden zich houten planken.

Het noordelijke kabinet is toegankelijk via een paneeldeur in de noordwand van de regentenkamer. De stompe paneeldeur is circa 2,2m hoog en 0,94m breed en voorzien van gehengen. De deur is

afkomstig uit de regentenkamer toen deze zich bevond op de bel-etage en dateert uit de zeventiende eeuw.¹¹¹

Het zuidelijke kabinet is toegankelijk via een stompe paneeldeur daterend uit 1924 in de zuidwand van de regentenkamer. De afmeting van de deur is circa 2m hoog 0,85m breed. De ruimte ontvangt daglicht via een venster in de gevelwand-zuid.

Tegen de aftimmering op de gevelwand-zuid de bevindt zich een gasleiding voorzien van een gaskraan en twee aansluitingen aan de onderzijde.¹¹² De leiding steekt door de houten delen van het plafond en is zichtbaar vanaf de zolder.

afbeelding 193 Foto van de deur naar de Regentenkamer (1.18) gezien vanuit de zijkamer (1.19) 2022. De paneeldeur is voorzien van

afbeelding 194 Foto's van gasaansluitingen in kabinet zuid 2022. Bron: Stenvert

¹¹¹ OP de foto uit 1923 is de deur in geopende stand te zien. Zie de interieurfoto bouwfasering fase 6.

¹¹² In het bestek behorende bij de verbouwing uit 1924 is de aanleg van de gasinstallatie omschreven. (WfA, 2022) inv. Nr 262

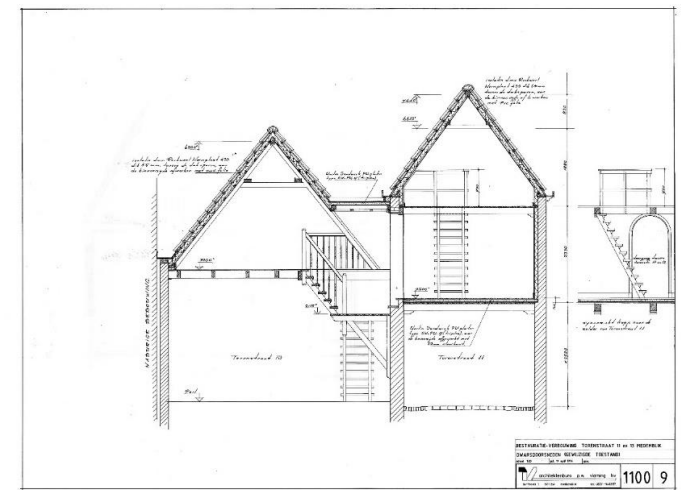
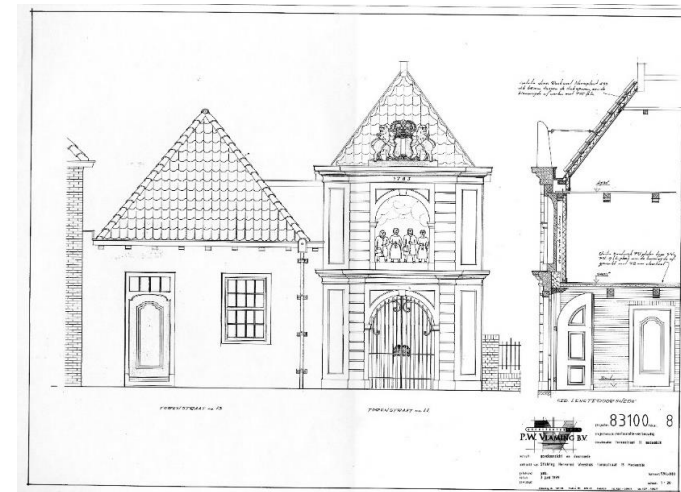
CONSTRUCTIE EN INTERIEUR POORTGEBOUW

BEGANE GROND, VERDIEPING EN ZOLDER POORTGEBOUW

De draagconstructie van het Poortgebouw Torenstraat 15A bestaat uit twee bouwlagen steens- metselwerk gevels en houten balklagen opgelegd in de langsegevels, afgedekt met een steil zadeldak afgesneden aan de oostzijde.

De vloer van de begane grond bestaat uit een klinkerbestrating. Het metselwerk van alle binnengevels van de onderdoorgang is uitgevoerd in gele baksteen, onderbroken door horizontale banden bestaande uit metselwerk in rode steen. In de zuidwand bevindt zich een houten kozijn met houten paneeldeur die toegang biedt tot de belending. De houten balklaag en vloerdelen van de verdiepvloer zijn in het zicht vanuit de onderdoorgang.

Op de verdieping is een ruimte gelegen bereikbaar vanuit het belendende pand Torenstraat 15, via een trap en getoogde doorgang in de zuidelijke gevelwand van het Poortgebouw. De trap en doorgang zijn gerealiseerd in 1996. De balklaag van de zoldervloer

afbeelding 195 Gevel en doorsneden Poortgebouw 1996. Gewijzigde toestand. (ME2, 2022)

afbeelding 196 Foto's van de verdieping van het poortgebouw gelegen boven de onderdoorgang 2022. Boven: gezien naar het oosten. In de wand is een verdikking zichtbaar ter plaatse van het reliëf in de gevel aan de Torenstraat. Onder: gezien naar het westen. Links naast de trap de doorgang in de zuidgevel.

WAARDESTELLING

Conform de Richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek bestaat de waardestelling uit twee delen, de contextuele waardestelling en de interne waardestelling.

INTERNE WAARDESTELLING

Het Weeshuis en Poortgebouw zijn in 1965 geregistreerd als Rijksmonument met nr. 28390. Op basis van deze beschrijving is het gehele gebouw beschermd, met alles wat daartoe behoort, zowel inwendig als uitwendig. Niet alle onderdelen van het gebouw zijn echter even belangrijk. Om hierover meer duidelijkheid te krijgen is op basis van de bouwhistorische verkenning een interne waardestelling gemaakt. Hierin is het relatieve belang van onderdelen en aspecten van een bouwwerk of structuur benoemd als hoge, positieve of indifferente monumentwaarde, vergeleken binnen de context van het object van onderzoek.

In de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek wordt onderscheid gemaakt in:

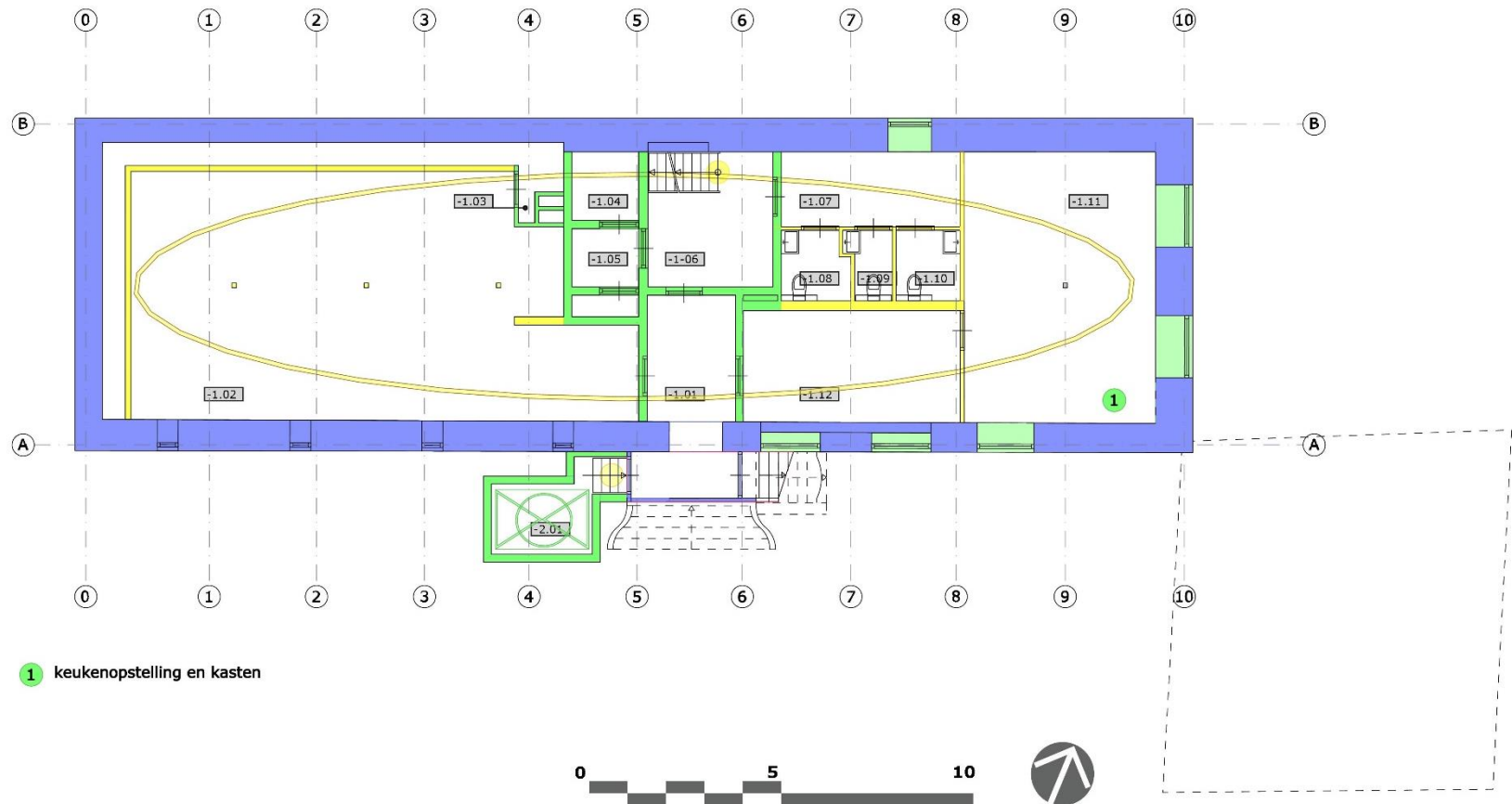
- hoge monumentenwaarden: deze onderdelen/aspecten zijn van cruciaal belang en/of betekenis voor het object. Ze bepalen de 'afleesbaarheid van het verhaal van het gebouw'. Behoud van de onderdelen/aspecten is noodzakelijk.
- positieve monumentenwaarden: deze onderdelen/aspecten zijn van belang voor de structuur en/of betekenis van het object. Behoud van de onderdelen/aspecten is gewenst.

- indifferente monumentenwaarden: deze onderdelen/aspecten zijn van relatief weinig of geen belang voor de structuur en/of betekenis van het object.

Toekenning van hoge of positieve monumentenwaarden houdt niet in dat er geen wijzigingen meer mogelijk zijn bij verbouwing of herbestemming van het gebouw. Het houdt wel in dat deze beter onderbouwd moeten worden vanuit de nieuwe functie of het nieuwe gebruik.

De onderstaande onafhankelijke waardestelling dient samen met de waardestellingstekeningen gelezen te worden. Onafhankelijk wil zeggen dat deze is gebaseerd op cultuurhistorische waarden onafhankelijk van de bouwtechnische kwaliteit, gebruikers- en of financiële belangen, ontwerpoverwegingen of herbestemming.

WAARDESTELLINGSTEKENINGEN

1 keukenopstelling en kasten

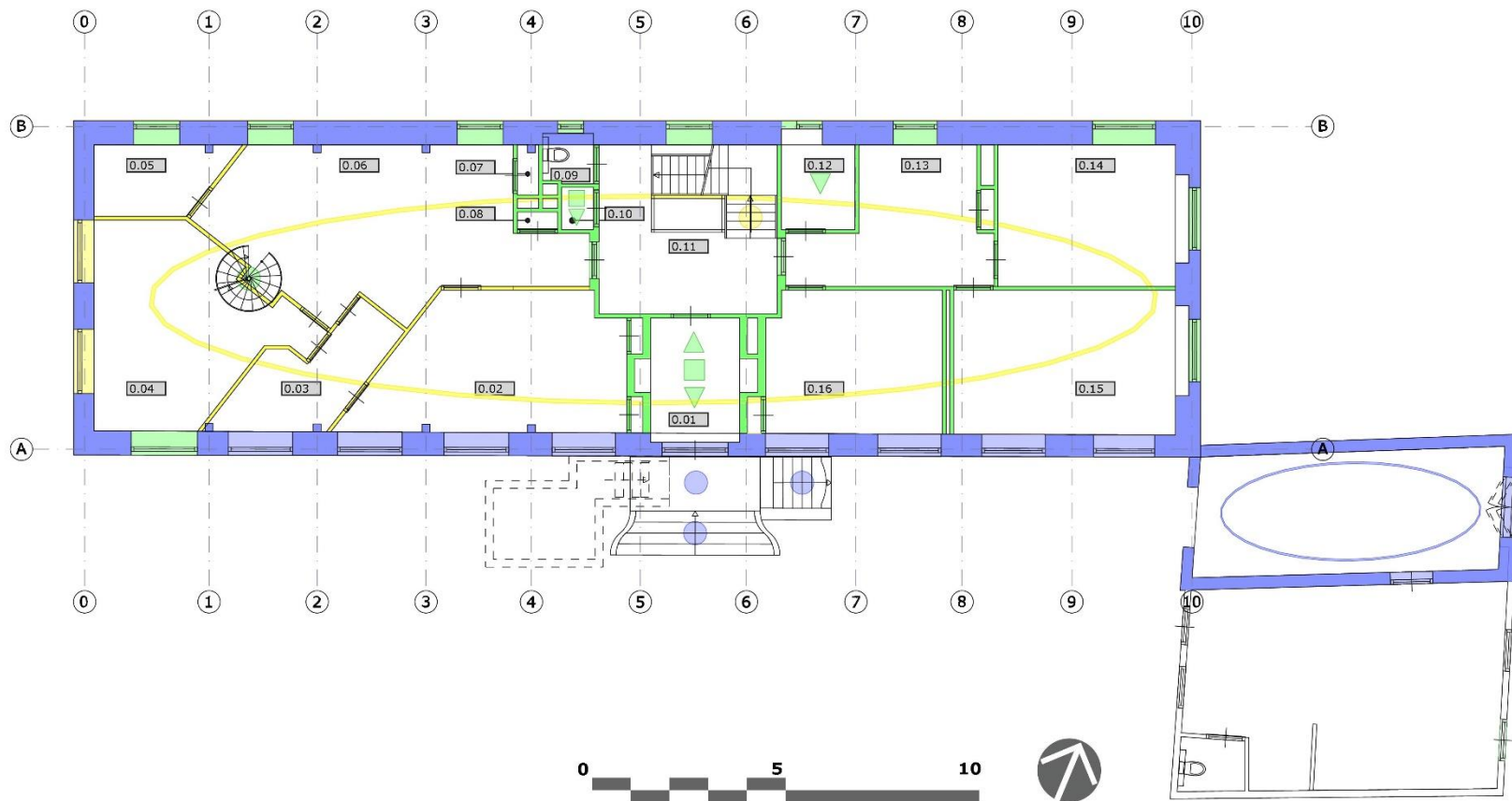
LEGENDA WAARDESTELLING

gevel / muurwerk constructie/kozijn/raam/deur	vloer constructie	afwerking	dak / plafond constructie	afwerking	interieurelement kozijn/trap/schuifw./vaste inrichting	wand afwerking

WAARDESTELLING

- Hoge monumentwaarde
behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde
behoud wenselijk
- Indifferente monumentwaarde
aangepaste vervanging mogelijk

afbeelding 197 Waardestellingstekening souterrain 2022.

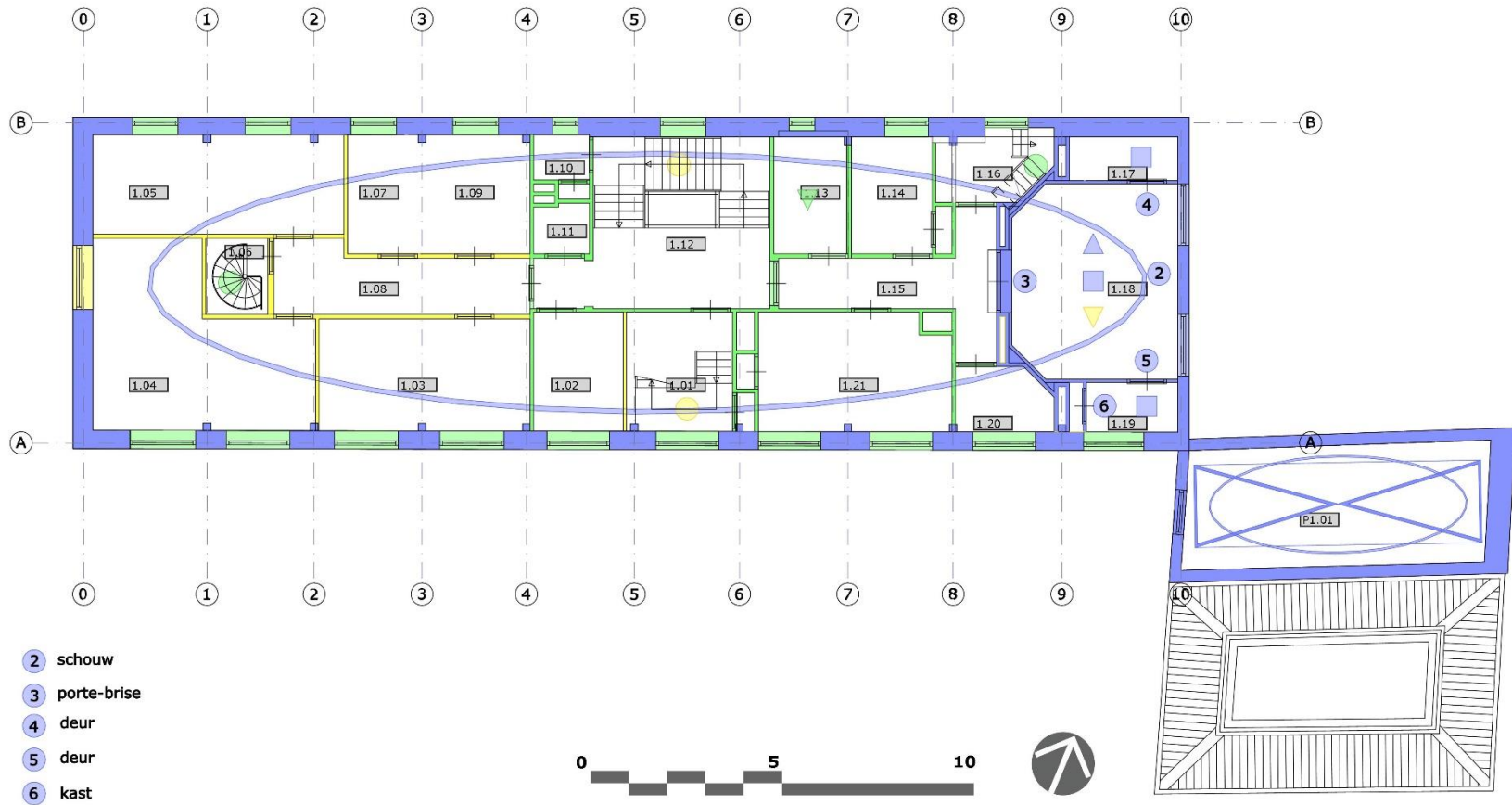
afbeelding 198 Waardestellingstekening bel-etage 2022.

LEGENDA WAARDESTELLING

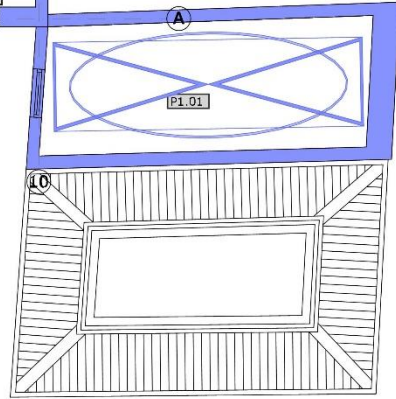
gevel / muurwerk constructie/kozijn/raam/deur	vloer constructie afwerking	dak / plafond constructie afwerking	interieurelement kozijn/trap/schouw/vaste inrichting	wand afwerking

WAARDESTELLING

- Hoge monumentwaarde behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde behoud wenselijk
- Indifferente monumentwaarde aangepaste vervanging mogelijk

- 2 schouw
- 3 porte-brise
- 4 deur
- 5 deur
- 6 kast

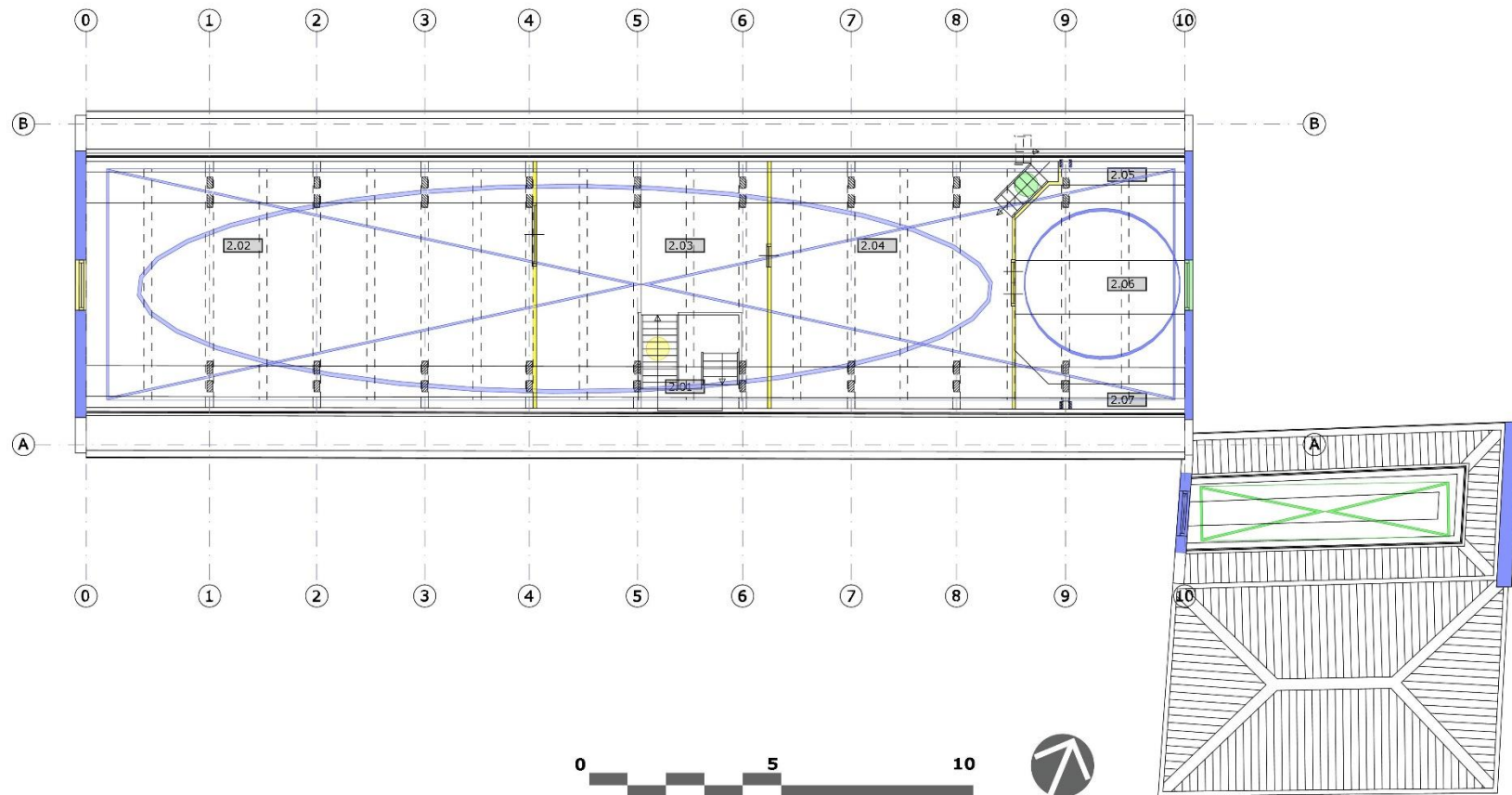
LEGENDA WAARDESTELLING

gevel / muurwerk constructie/kozijn/raam/deur	vloer constructie	afwerking	dak / plafond constructie	afwerking	interieurelement kozijn/trap/schouw/waste inrichting	wand afwerking

WAARDESTELLING

- Hoge monumentwaarde behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde behoud wenselijk
- Indifferente monumentwaarde aangepaste vervanging mogelijk

afbeelding 199 Waardestellingstekening verdieping 2022.

afbeelding 200 Waardestellingstekening zolder 2022.

LEGENDA WAARDESTELLING

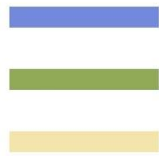
gevel / muurwerk constructie/kozijn/rasam/deur	vloer constructie	afwerking	dak / plafond constructie	afwerking	interieurelement kozijn/trepschouw/vaste inrichting	wand afwerking

WAARDESTELLING

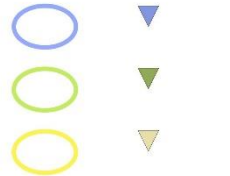
- Hoge monumentwaarde behoud noodzakelijk
- Positieve monumentwaarde behoud wenselijk
- Indifferente monumentwaarde aangepaste vervanging mogelijk

LEGENDA WAARDESTELLING

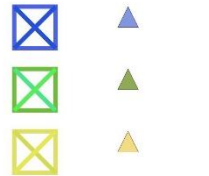
gevel / muurwerk
constructie/kozijn/raam/deur

vloer
constructie afwerking

dak / plafond
constructie afwerking

interieurelement
kozijn/trap/schouw/vaste inrichting

wand
afwerking

WAARDESTELLING

Hoge monumentwaarde
behoud noodzakelijk

Positieve monumentwaarde
behoud wenselijk

Indifferente monumentwaarde
aangepaste vervanging mogelijk

BOUWMASSA GEVELS EN PLATTEGRONDEN WEESHUIS

De bouwmassa van het Weeshuis dateert uit de late middeleeuwen en bestaat uit een in aanleg vrijstaand, langgerekt volume onder een zadeldak evenwijdig aan de rooilijn. Het volume dat is opgebouwd uit twee bouwlagen op een souterrain heeft een opvallend hoge gootlijn en een steile kap. De locatie is in aanleg onderdeel van een van de twee conventen die gronden en gebouwen in het oudste stadsdeel bezaten. De oriëntatie van het volume en de nokrichting evenwijdig aan de straat en de Bonifaciuskerk is afwijkend van de rest van de stedelijke morfologie. Ondanks de vele verbouwingen is de bouwmassa uit de bouwtijd herkenbaar. Bovenstaande maakt dat de bouwmassa een hoge monumentwaarde heeft.

NOORDGEVEL EN DAK

De noordgevel van het Weeshuis is onderdeel van de laat-middeleeuwse bouwmassa. Het metselwerk, oorspronkelijke gevelsparingen en bouwsporen zijn door een pleisterlaag sinds de negentiende eeuw aan het zicht onttrokken. Op foto's en opname-tekeningen zijn bouwsporen vastgelegd die zich in het metselwerk bevinden. De vensterassen dateren uit 1924. De hoge monumentwaarde van de gevel is gelegen in het dragende metselwerk met aanwezige, bouwsporen uit de bouwtijd en gebruikperiode als weeshuis en bejaardenhuis.

De indeling van de vensterassen die het gebruik als bejaardenhuis in de periode 1924 tot 1975 zichtbaar maakt levert een bijdrage aan het verhaal over de gebruikshistorie. De indeling en vensters bezitten een positieve monumentwaarde.

Het dakschild is gedekt met oud Hollandse pannen (XX). De pannen leveren een bijdrage aan het gevelbeeld en bezitten een positieve monumentwaarde.

OOSTGEVEL

De oostgevel van het Weeshuis is onderdeel van de laat-middeleeuwse bouwmassa. Het metselwerk, oorspronkelijke gevelsparingen en bouwsporen zijn door een pleisterlaag sinds de negentiende eeuw aan het zicht onttrokken. Op foto's en opname-tekeningen zijn bouwsporen vastgelegd die zich in het metselwerk bevinden. De vensterassen dateren uit 1924. De hoge monumentwaarde van de gevel is gelegen in het dragende metselwerk met aanwezige, bouwsporen en de gevelindeling die gekoppeld is aan het gebruik als bejaardenhuis en de verplaatsing van de regentenkamer naar de verdieping.

Het zandsteen ornament dat dateert uit de zeventiende eeuw heeft betekenis omdat het de verbondenheid van het Weeshuis met de stad Medemblik uitdrukt. Het is van hoge monumentwaarde.

De indeling van de vensterassen die het gebruik als bejaardenhuis in de periode 1924 tot 1975 zichtbaar maakt levert een bijdrage aan het verhaal over de gebruikshistorie. De indeling en vensters bezitten een positieve monumentwaarde.

ZUIDGEVEL EN DAK

De zuidgevel van het Weeshuis is onderdeel van de laat-middeleeuwse bouwmassa. Het metselwerk, oorspronkelijke gevelsparingen en bouwsporen zijn door een pleisterlaag sinds de negentiende eeuw aan het zicht onttrokken. Op foto's en opname-tekeningen zijn bouwsporen vastgelegd die zich in het metselwerk bevinden. De risalerende gevel en kroonlijst dateren uit 1924. De vensterassen dateren uit de periode 1762 tot 1924. Het bordes met brede trap en entree in rococostijl bepalen het beeld van de gevel

en vertellen het verhaal van de gebruiksfase als weeshuis en bejaardenhuis.

De hoge monumentwaarde van de gevel is gelegen in het dragende metselwerk met aanwezige bouwsporen, de kroonlijst met risaliet, de vensters, de nis met waterpomp, keldertrap en brede trap, bordes en entree in rococostijl (XVIII) die in opdracht van de regenten van het Weeshuis is uitgevoerd. Genoemde onderdelen bezitten een hoge monumentwaarde.

De vensters daterend uit de periode als Weeshuis leveren een bijdrage aan het verhaal over de gebruikshistorie. De indeling en vensters bezitten een hoge monumentwaarde.

De vensters en de zonnewijzer daterend uit in de periode als bejaardenhuis leveren een bijdrage aan het verhaal over de gebruikshistorie. De indeling, vensters en zonnewijzer bezitten een positieve monumentwaarde.

WESTGEVEL

De westgevel van het Weeshuis is onderdeel van de laat-middeleeuwse bouwmassa. Het metselwerk, oorspronkelijke gevelsparingen en bouwsporen zijn door een pleisterlaag sinds de negentiende eeuw aan het zicht onttrokken. Op foto's en opname tekeningen zijn bouwsporen vastgelegd die zich in het metselwerk bevinden. De vensterassen dateren uit 1978. De hoge monumentwaarde van de gevel is gelegen in het dragende metselwerk met aanwezige bouwsporen.

SOUTERRAIN EN KELDER WEESHUIS

De gevelwanden van het souterrain zijn onderdeel van de laat-middeleeuwse bouwmassa. Op foto's en opnametekeningen uit 1978 zijn bouwsporen vastgelegd die zich in de noordelijke-, zuidelijke- en westelijke gevelwanden van de westelijk deel van het souterrain bevinden. Het souterrain bezit een hoge monumentwaarde als onderdeel van de oorspronkelijke bouwmassa uit de bouwtijd (XVI).

De kluis, stalen kluisdeuren (-1.04 en -1.05) en de keuken (-1.11) in het oostelijk deel die het gebruik als bejaardenhuis zichtbaar maken leveren een bijdrage aan het verhaal over de gebruikshistorie. De kluis, stalen kluisdeuren en keuken bezitten een positieve monumentwaarde.

De waterkelder (-2.01) bestaande uit een betonconstructie bestemd voor opslag van hemelwater en daterend uit de periode rond 1900 levert een bijdrage aan het verhaal over de gebruikshistorie en bezit een positieve monumentwaarde.

BEL-ETAGE

De gevelwanden van de beletage zijn onderdeel van de laat-middeleeuwse bouwmassa. Op foto's en opnametekeningen uit 1978 zijn bouwsporen vastgelegd die zich in de noordelijke-, zuidelijke- en westelijke gevelwanden van de westelijk deel van de beletage bevinden. De beletage bezit een hoge monumentwaarde als onderdeel van de oorspronkelijke bouwmassa uit de bouwtijd (XVI).

De in samenhang ontworpen ruimten en afwerking van de entree (0.01), sanitaire ruimten (0.09) en keuken (0.12), daterend uit 1924, maken het gebruik als bejaardenhuis zichtbaar. Vanwege de bijdrage aan het verhaal van de bouwhistorie bezitten de ruimten een positieve monumentwaarde.

De spiltrap en de muurstijlen die in 1978 in het westelijk deel geplaatst zijn dragen bij aan het beeld van de oorspronkelijke constructie en de wijziging naar een niet woonbestemming en bezitten een positieve monumentwaarde.

Eind jaren tachtig (XX) heeft de meest recente verbouwing van het westelijk deel plaatsgevonden waarbij vloerafwerking, wanden en verlaagde plafonds en vaste inrichting zijn toegevoegd. Genoemde elementen zijn van indifferente monumentwaarde.

De vloerconstructies en het trappenhuis daterend uit 1924 en 1978 bezitten een indifferente monumentwaarde.

VERDIEPING

De gevelwanden van de verdieping zijn onderdeel van de laat-middeleeuwse bouwmassa. Op foto's en opnametekeningen uit 1978 zijn bouwsporen vastgelegd die zich in de noordelijke-, zuidelijke- en westelijke gevelwanden van de westelijk deel van de verdieping bevinden. De verdieping bezit een hoge monumentwaarde als onderdeel van de oorspronkelijke bouwmassa uit de bouwtijd (XVI).

De verbouwing tot bejaardenhuis in 1924 en aanpassing van de regentenkamer leverde onder de regenten discussie op over de bestemming van het goudleer. Naar aanleiding van een brief van bestuursadviseur architect Saal aan de rijksdienst monumentenzorg bracht ambtenaar Scheepens, na een bezoek in 1923 aan het Weeshuis, advies uit het goudleer te behouden. De regenten besloten de Regentenkamer met het goudleer te verplaatsen naar de verdieping. Vanwege de beperkte hoogte onder de balklaag van de zolder werd de constructie aangepast. Van het goudleer dat in 1762 is geplaatst in de grote regentenkamer op de beletage is een deel gebruikt in de verkleinde regentenkamer in de zuid-oosthoek van de beletage. In het kader van de verplaatsing naar de

verdieping vond een restauratie plaats in 1925, gevolgd door restauraties in 1980 en 2005. Bij het bepalen van de afmeting van de huidige regentenkamer zal het gebruik van zoveel mogelijk van het beschikbare goudleer, het beeld van de patronen op de wanden en (het behoud van) de kwaliteit een rol hebben gespeeld. Het goudleer is verbonden met een grootste deel van de bouw- en gebruiksgeschiedenis en daarmee van hoge monumentwaarde.

De wanden en plafondconstructie van de regentenkamer (1.18) en kabinetten (1.17 1.19) daterend uit 1924 maken deel uit van de gewijzigde indeling ten behoeve van het bejaardenhuis. De positie, de afmeting en de vorm van de ruimte is niet los te zien van de hergebruik van het goudleer. De ruimtelijke eenheid bezit een hoge monumentwaarde vanwege de bijdrage aan het verhaal van de bouwhistorie.

De vloerconstructie van het oostelijk en westelijk deel bestaande uit moer- en tussenbalken voorzien van sleutelstukken en muurstijlen daterend uit de bouwtijd (XVI) bezitten een hoge monumentwaarde.

De in samenhang ontworpen ruimten en afwerking van de sanitaire ruimten (1.10 1.11) en keukens (1.02 1.13), daterend uit 1924, maken het gebruik als bejaardenhuis zichtbaar. Vanwege de bijdrage aan het verhaal van de bouwhistorie bezitten de ruimten een positieve monumentwaarde.

Het trappenhuis en de spiltrap daterend uit 1924 en 1978 bezitten een indifferente monumentwaarde.

ZOLDER

De vloerconstructie van de zolder bestaande uit moer- en tussenbalken voorzien van sleutelstukken en muurstijlen daterend uit de bouwtijd (XVI) bezit een hoge monumentwaarde. De bovenliggende hulpconstructie langs de krommers aan de noordzijde van de zolder is toegevoegd in 1924. De balklaag van de

verdiepingsvloer was hieraan opgehangen doormiddel van trekstangen in de wanden op de verdieping. Nieuwe muurstijlen op de bel-etage, geplaatst in 1978, maakten de trekstangen overbodig en de verdieping vrij indeelbaar.

De verhoging in de zoldervloer plafondconstructie boven de regentenkamer en hulpconstructie ter plaatse van het dekbalkjuk op as-9 maken deel uit van de gewijzigde indeling en verplaatsing van de regentenkamer en bezitten een positieve monumentwaarde.

De vloerafwerking bezit een indifferente monumentwaarde.

De scheidingswanden daterend uit 1924 en 1978 bezitten indifferente monumentwaarde.

KAPCONSTRUCTIE WEESHUIS

De kapconstructie, bestaande uit gestapelde eiken schaarspanten en een eiken nokconstructie, dateert uit de bouwtijd (voor 1575). De constructie is voorzien van telmerken en kraslijnen en vlotgaten waarvan enkele met houtprop. Het materiaal, verbindingen, merken en bouwsporen bezitten een hoge monumentwaarde.

BOUWMASSA GEVELS EN PLATTEGRONDEN POORTGEBOUW

De bouwmassa van het Poortgebouw dat dateert uit het eerste kwart van de zeventiende eeuw is geschakeld met de Weeshuis. Het tweelaagse volume met kap staat op een rechthoekig grondvlak in de rooilijn. De bouwmassa voegt zich in schaal, oriëntatie en nokrichting in de stedelijke morfologie. Het functioneert als vooruitgeschoven en representatieve entree van het Weeshuis aan de openbare straat. De opgetilde bouwlaag met kap boven een onderdoorgang is uniek in Medemblik. Bovenstaande maakt dat de bouwmassa van hoge monumentwaarde is.

NOORDGEVEL EN DAK

De noordgevel dateert uit de bouwtijd van het Poortgebouw (XVII). Het metselwerk, is door een pleisterlaag sinds de negentiende eeuw aan het zicht onttrokken. De gevel is van hoge monumentwaarde als onderdeel van in opdracht van de Weeshuis regenten gerealiseerde Poortgebouw.

OOSTGEVEL

De oostgevel in karakteristieke achttiende eeuwse, classicistische vormentaal uitgevoerd in hardsteen is van hoge monumentwaarde vanwege de representatieve uitstraling, het stadswapen en het naar de functie verwijzende reliëf, voorstellende vier weeskinderen. De uitdrukking van de verbondenheid met de stad Medemblik en het samengaan van het burger- en armenweeshuis in de achttiende eeuw verbeeld in de vier weeskinderen zijn van hoge monumentwaarde.

ZUIDGEVEL

De zuidgevel dateert uit de bouwtijd van het Poortgebouw (XVII). De gevel is van hoge monumentwaarde als onderdeel van in opdracht van de Weeshuis regenten gerealiseerde Poortgebouw.

WESTGEVEL

De later gereconstrueerde trapgevel in renaissancestijl is van hoge monumentwaarde als onderdeel van in opdracht van de Weeshuis regenten gerealiseerde Poortgebouw.

DRAAGCONSTRUCTIE

De draagconstructie bestaande uit de dragende gevels en de balklagen van de verdieping en zoldervloer is van hoge monumentwaarde als onderdeel van het, in opdracht van de Weeshuis regenten gerealiseerde, Poortgebouw (XVII).

KAPCONSTRUCTIE

Het materiaal van de kapconstructie dateert uit de twintigste eeuw en is van indifferente waarde.

CONTEXTUELE WAARDESTELLING

Bij een contextuele waardestelling worden de cultuurhistorische waarden van een bouwwerk of structuur vergeleken met soortgelijke gebouwen op landelijk, regionaal of plaatselijk niveau. Deze overkoepelende cultuurhistorische waardestelling bestaat uit deelwaardestellingen; algemene historische-, stedenbouwkundige en ensemble-, architectuurhistorische-, bouwhistorische- en gebruikshistorische waarden. De deelwaarden worden getoetst aan de hand van criteria gaafheid en zeldzaamheid.

Het Weeshuis en Poortgebouw zijn in 1965 geregistreerd als Rijksmonument met nr. 28390. In dat kader heeft al een afweging plaatsgevonden. De objecten danken hun plaats op de lijsten van beschermde monumenten aan eerder verrichte inventarisaties, eventueel nader onderzoek, een selectie (weging van de waarden) en een plaatsingsbesluit.¹¹³

ALGEMENE HISTORISCHE WAARDEN

Het gebouw van het Weeshuis is van belang vanwege de laatmiddeleeuwse oorsprong en als enig overgebleven onderdeel van een kloostercomplex behorend tot één van de twee veertiende-eeuwse conventen gevestigd in Medemblik. Het is van belang in de context van de geestelijke en sociaal-maatschappelijk ontwikkelingen in de tijd van de reformatie waarin kerkelijke bezittingen werden onteigend en de omvorming van klooster naar weeshuis.

STEDENBOUWKUNDIGE EN ENSEMBLEWAARDEN

Het Weeshuis is van belang voor de stedelijke morfologie vanwege de afwijkende ligging van de forse bouwmassa ten opzichte van de rooilijnen en verkaveling in het oudste westelijk stadsdeel met een andere dichtheid dan het woongedeelte.

Het ensemble van Weeshuis en Poortgebouw is van belang vanwege de schakeling en ligging ten opzichte van de binnenhof en Torenstraat. Het ensemble is uniek vanwege de ruimtelijke begrenzing van de binnenhof en Torenstraat en de relatie daartussen.

Het ensemble van Weeshuis en Poortgebouw is van belang vanwege de ligging op gronden die al sinds de middeleeuwen in eigendom en gebruik waren van een kloosterorde.

BOUWHISTORISCHE EN ARCHITECTONISCHE WAARDEN

De bouwhistorische waarde van het Weeshuis is gelegen in de laatmiddeleeuwse draagconstructie en kapconstructie, de entreepartij in rococostijl en het interieur van de regentenkamer daterend uit de achttiende eeuw. De bouwhistorische waarde van het Poortgebouw is gelegen in de combinatie van het oorspronkelijk zeventiende-eeuwse bouwvolume in renaissancistische stijl met de achttiende eeuwse, classicistische gevel.

GEBRUIKSHISTORISCHE WAARDEN

Het ensemble van Weeshuis en Poortgebouw is van belang vanwege de afleesbaarheid van de functie in het grootse deel van de gebruikshistorie en de onderlinge relatie. De bouwsporen uit

¹¹³ De redengevende beschrijving is opgenomen in de bijlage.

opeenvolgende zorgbestemmingen voortkomend uit maatschappelijke ontwikkelingen zijn van groot belang voor de gebruikshistorie. Vanaf de onteigening van kloosterlingen naar de huisvesting van wezen en het realiseren van de regentenkamers, gevolgd door de verkleining en verplaatsing daarvan tot de ombouw naar bejaardenhuisvestingen parktijkruimten voor zakelijke dienstverlening en tot slot beroepen in de zorg hebben wijzigingen sporen achtergelaten. De historische continuïteit vanaf de regenten van het weeshuis, die opdrachtgever waren van de regentenkamer, tot en met het huidige stichtingsbestuur is van hoge cultuurhistorische waarde.

ADVIES

Achter de afwerking van het interieur bevinden zich mogelijk nog bouwsporen en constructie- of interieuronderdelen die van waarde zijn. Aangeraden wordt om voor de ontmanteling kennis te nemen van dit onderzoek en tijdens de ontmanteling nader onderzoek te doen en bouwsporen te documenteren. Onderstaand volgt een aantal aanbevelingen in willekeurige volgorde.

NADER ONDERZOEK

- Onderzoek naar het interieur van de Regentenkamer en in het bijzonder de herkomst van het Goudleerbehang.
- Onderzoek naar de kapconstructie. Locatie van vlotgaten en mogelijke aanwezigheid van ontdubbelde krommers -balken -korbelen -schoren.
- Onderzoek naar de toegepaste houtsoorten in de kapconstructie, datering van de gestapelde jukken en nokconstructie met gordingen en nokstijl, sporen van blokkeels en aanpassing van de dakhelling en dakvoet.

- Datering en functioneren van de water(?) kelder ten westen van bordes.
- Onderzoek van de gevelwanden in het oostelijk deel op bouwsporen van vensters en kaarsnissen etc.
- Dendrochronologisch onderzoek van de kapconstructie, mogelijk met steun van het Westfries archief Hoorn. Aangeboden door Peter Swart van het WfA.
- Reconstructie gevelbeeld aan de hand van bouwsporen en archiefmateriaal.
- Relatie van souterrain met Weesegracht aan noordzijde Weeshuis.
- Vergelijking met het ontstaan en de gebruiksgeschiedenis van Weeshuizen in Enkhuizen, Grootebroek en Hoorn.
- Vergelijkend onderzoek naar goudleerbehang toegepast in regentenkamers in Noord-Holland, de librije van de Westerkerk in Enkhuizen, Stadhuis, Weeshuis en Kerkenraadkamer in Enkhuizen.
- Verbredend onderzoek naar de ontwikkeling van het Nieuwe Weeshuis, armenhuis, en Muntgebouw in relatie tot het Weeshuis.

BRONVERMELDING

ARCHIEVEN

Westfries archief, Hoorn.

archief A. de Greeuw, Medemblik.

archief ME2 architecten, Medemblik.

archief Oudheidkundige vereniging 'Medemblick', Medemblik

archief Stichting Hervormd Weeshuis Medemblik. Medemblik.

LITERATUUR

Berg, H. M. (1955). *De monumenten van geschiedenis en kunst Westfriesland, Tessel en Wieringen*. Den Haag.

Blijdensteijn, R. & Stenvert, R. (2004). *Bouwstijlen in Nederland 1040-1940*. Amsterdam.

Bot, P. (2009). *Vademecum van historische bouwmaterialen, installaties en infrastructuur*. Alphen aan de Maas.

Haslinghuis, E., & Janse, H. (2005). *Bouwkundige termen, Verklarend woordenboek van de westerse bouwkundige termen*. Leiden.

Hendriks, L., & van der Hoeve, J. (2009). *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek*. Den Haag.

Koldewij, E. (2019). *'De goudglans van het Enkhuizer weeshuis.'* Erfgoedvereniging Heemschut.

Loosjes, A. (1916, juli 15). *Medemblik de oudste. 'Buiten'*, pp. 340-343.

Orsel, E. (2020). *De ordinaire kap. Een bouwhistorische studie naar kapconstructies op Leidse huizen tussen 1300 en 1800*. Hilversum.

Raat, M. (2014). *Jonckvrouwen, Maegden ende Weduwen binnen onsen stede.* 'jaaruitgave Oudheidkundige Vereniging Medemblick', pp. 8 - 15.

Schrickx, C. (2016). *Het Mariaconvent in Medemblik*. Hoorn: 'WestFriese Archeologische Rapporten 95'.

Stenvert, R., & Tussenbroek, G. v. (2020). *Inleiding in de bouwhistorie*. Utrecht.

Swart, P. (2022). *Het weeshuis van binnen en van buiten*. Hoorn.

Van der Vlis, I. (2002). *Weeshuizen in Nederland: De wisselende gestalten van een weldadig instituut*. Zutphen.

WEBSITES

<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/> Opgehaald van: Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Amersfoort Geraadpleegd: (2022, oktober).

<https://earth.google.com> Opgehaald van: Google Earth Geraadpleegd: (2022).

<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/monumenten/28390> Opgehaald van: Rijksmonumentenregister Geraadpleegd: (2022).

www.documentatie.org Opgehaald van: documentatie.org: Geraadpleegd: (2022).

<https://www.bne.es/en/collections/geography-and-maps> biblotheca nacional de espana. Opgehaald van: Biblioiteca Nacional de Espana Geraadpleegd: (2022, oktober).

<https://www.delpher.nl/nl/kranten>. Opgehaald van: Delpher <https://www.delpher.nl/nl/kranten> Geraadpleegd: (2022, 12).

<https://www.kinderpostzegels.nl/de-kinderpostzegels-sinds-1924/>. Opgehaald van: kinderpostzegels Geraadpleegd: (2022, 10).

<https://www.rijksmuseum.nl/nl/rijksstudio> Opgehaald van: Beeldbank Rijksmuseum Rijksstudio Geraadpleegd: (2022, oktober).

<https://noord-hollandsarchief.nl/beelden/beeldbank> Opgehaald van: Beeldbank Noord-hollands archief. Geraadpleegd: (2022, oktober).

www.funda.nl. Opgehaald van: Funda. Geraadpleegd: (2022, mei).

www.kadaster.nl Opgehaald van: Kadaster Geraadpleegd: (2022, september).

www.westfriesarchief.nl/onderzoek/zoeken/beeldbank Opgehaald van: Westfries archief Hoorn. Geraadpleegd: (2022).

www.joostdevree.nl Opgehaald van: Joost de Vree Geraadpleegd: (2022).

COLOFON

Auteur: Ir E. E. Carels architect BNA

Adres: Stadionweg 5 1812 AZ Alkmaar

Website: www.caasarchitecten.nl

Email: e.carels@caasarchitecten.nl

Datum onderzoek: september 2022 - januari 2023

Datum publicatie: 22 januari 2023

Editie: Definitief scriptieprijs SBN

Afbeelding kaft: Weeshuis zuidgevel hoofdgebouw, (Funda, 2022)

Alle afbeeldingen en foto's door auteur tenzij anders vermeld.

Disclaimer: Onderliggend rapport is vervaardigd in opdracht van de Hogeschool Utrecht. Het intellectuele eigendom ligt bij Eddo Carels. Aan de gegevens in dit rapport kunnen geen rechten worden ontleend. Het gebruiksrecht ligt bij de auteur en de Hogeschool Utrecht . Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik van de opdrachtgever is toegestaan. Bronvermelding is verplicht. Voor het overige mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden, hetzij elektronisch, mechanisch, door middel van druk, fotokopieën, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Eddo Carels.